

UUSI LUKU

Eskelinen • Hilden • Holmberg
Iso-Aho • Kuittinen • Kurvinen
Kärkkäinen • Maisila • Manner
Pitkänen • Puumala • Ruuskanen
Saarikko • Sallinen • Savola
Vanhanen • Ylimaa

©Tekijät 2010

Kirjan lainaukset ovat runoista, romaaneista,
laluista ja kirjoittajien omasta elämästä.

Ulkoasu: Päivi Tiittanen, Viestintätoimisto Svengi

ISBN 978-952-92-7405-5

Helsinki 2010

Sisällys

6	Aika uudelle luvulle
8	Onnellisuuspolitiikkaa epävarmuuden ajassa
20	Sukupolvivaikutus
34	Onnea ja pitkää ikää
44	Ihmisyys ja sen kehitystarve
73	Lapsia ja aikuisia
101	Kohti monikulttuurista yhteisöjen Suomea
109	Puhutaanko ulkopolitiikkaa?
127	Kolmannen tien talous
166	Omaleimaisten alueiden Suomi
175	Askeleet kohti uuden ajan ekotaloutta
184	Jokapäiväinen leipämme
194	Kansanvalta koetuksella
206	Tulevaisuus on tehtävä
215	Kirjoittajat

01

Aika uudelle luvulle

*On sanoo: onko, onkohan?
ja epäily masentaa maailman.
Ei sanoo: Ei, eiköhän!
ja näemme vuorien siirtyvän.*

LAURI VIITA, ON JA EI

Uusi luku kirjoitettiin prosessiluonteisesti syksyn 2009 ja kevään 2010 aikana. Marraskuisena viikonloppuna kokoonnuimme yhteen pimeiden teiden taakse mummonmökkiin Uudellemaalle. Kynttilän valossa keskustelimme, kyselimme, viisastelimme ja väittelimme siitä, mitä sukupolvemme Suomelta haluaa ja mitä se on itse valmis antamaan. Tapaamisemme tunnelma oli viehättävä sekoitus tupailtaa ja yläasteen luokkaretkeä. Joukon kokoaminen oli sattumien ja kohtaamisten sarja, jossa väistelimme totuttuja jakolinjoja ja ennalta tiedettyjä näkemyseroja.

Tiesimme ajattelumme ydinkohdat kuitenkin taatusti yhteisiksi. Etsimme yhdistäviä tekijöitä, joista vahvimaksi nousi hullu usko keskustalaisen politiikan merkityksellisyyteen nyt ja tästä eteenpäin.

Toinen laajamittainen kokoontumisemme oli helmikuussa 2010. Silloin näkemyksemme olivat jo siirtyneet satunnaisista ajatuskupuista kirjaimiksi paperiliuskoille. Loput liuskoista on jokainen kerinyt kasaan tahollaan.

Kirjoittajajoukko koostuu 17 nuorkeskustalaisesta vaikuttajasta, joita yhdistää syntyminen 80-luvun Suomeen. Emme ole cityliberaaleja, emme konservatiiveja, vaan uuden polven keskustalaisia.

Kirja on kooste artikkeleista, joista jokaisella on ollut vastuukirjoittajansa. Halusimme kuitenkin muodostaa kirjasta ehyemmän kokonaisuuden ja nivoimme sen yhdeksi kokonaisuudeksi siten, että kirjoittajia ei ole eritelty näkyviin. Kirjan lopussa on lista kirjoittajista.

Näkemyksemme ovat muodostuneet kuten politiikassa on tapana: keskustellen ja kompromissien kautta, pysyvästi eriäviäkin näkemyksiä sallien. Kirjan kantavista teemoista kirjoittajilla on kuitenkin vahva yhteinen näkemys.

80-luvun kasvattien kirja sai luontevasti nimekseen *Uusi luku*. Tiedämme, että Keskustassa on aika uuden lehden kääntämiselle. Tarvitsemme uusia avauksia ja niille kuulijoita. Olemme valmiita kantamaan vastuuta. Tarvitsemme alkioalaisen ajattelun uudelleenlukua, paluuta ytimeen. Tarvitsemme uusia ajatuksia, tapoja nähdä totuttua toisin. Ainutlaatuinen satavuotias tarinamme kaipaa uutta lukua. Tämä kirja on sille vasta alku.

02

Onnellisuuspolitiikkaa epävarmuuden ajassa

Meitä 80-luvulla syntyneitä nuoria aikuisia yhdistää suurimpana kokemuksena se, että yhteisiä kokemuksia ei oikeastaan ole. Olemme eläneet pirstaloituneessa maailmassa. Alle kolmessakymmenessä vuodessa kaksijakoinen kylmän sodan itä-länsi-todellisuus on muuttunut globaaliksi kokonaisuudeksi, jossa maailman polttopisteitä määritellään talouskasvun seurauksena uudelleen.

Kasvoimme aikuisiksi Nokian menestystarinan tahtiin. Meidän sukupolvellemme Kekkonen on myyttinen hahmo, Neuvostoliitto jotain retron tapaista ja EU arkipäivää. Globaali talous, halpalentoyhtiöt, opiskelijavaihdot ja internet tekevät maailmankansalaisuudesta enemmän säännön kuin poikkeuksen.

Suomi isänmaana taitaa olla meille käsitteenä entistä vie-raampi. Se on valtion rajat ja järjestelmä, jonka tehtävänä on tarjota tukiverkko tiukan paikan tullen. Se on nostalgiaa ja luontoa, mutta onko siinä sukupolvemme mielestä tarpeeksi puolustettavaa? Kansainvälistyvä maailmankuva tekee

Suomi-suhteen ongelmalliseksi. Miten olla samaan aikaan suomalainen ja kansainvälinen? Onko meillä enää edes tarvetta rakentaa omaa yhteiskuntaamme paremmaksi, löytyykö Suomi-talkoisiin väkeä? Miten lama muuttaa meitä, palaammeko nationalistisempaan suuntaan? Selvää ainakin on, että yhteiskunnan on jatkossa entistä selvemmin kirkastettava motiiveja yhteisen hyvän kasvattamiseksi.

Huolestuttavaa on, että sinänsä näennäisen kansainvälinen sukupolvi ei kykene vahvemmin tarttumaan kehittyvien maiden haasteisiin, puuttumaan ihmisoikeusloukkauksiin tai työskentelemään rauhan eteen aktiivisemmin. Sama ilmiö vaivaa sukupolvemme lisäksi koko Keskustaa puolueena. Ulkopoliittinen näkemyksellisyys puuttuu. Inhimillisen hädän kohtaaminen jää humanitaaristen katastrofien rahakeräysten asteelle. Aidosti omastaan antaminen on ehkä sittenkin liian kova vaatimus.

Kuten todettua, koemme, että Nintendo-sukupolvellamme ei ole suurta kertomusta. Yhtenäiskulttuuria edustaa parhaimmillaankin vain Pikku Kakkonen. Aatteet ovat mössöä, puuhaamme mieluummin yksittäisten asioiden ja ongelma-kohtien parissa. Innostumme ilmiöistä, kasvamme työelämässäkkin projekteihin, prosesseihin ja pätkiin. Emme miellämme sitoudu ihmisiin, töihin, asioihin tai paikkoihin. Samalla saamme vahvuudeksemme joustavuuden ja muuntautumiskyvyn; meille muutos on pysyvä tila. Ympäriällä tapahtuu koko ajan niin paljon ja valtavirtaa on vähän. Meitä ei voi syyttää takertumisesta tai hetkeen tarttumattomuudesta. Epävarmuus on meille elämäntapa.

HEKTISYYDESTÄ HALLITTUUN HITauteen

Teknologian helpottama arkipäivä ja koneiden määrittämä työelämä on meille itsestäänselvyys. Ne korvaavat monet kädet, ja työ ihmisen elämän tarkoituksena menettää merkityksensä. Samalla suuret auktoriteetit, vanhat instituutiot murtuvat. Järjestelmä ei ole enää kaiken keskipisteessä, eikä ainakaan itsetarkoitus. Ammattiyhdistysliike, kirkko ja puolueiden koneistot ovat suuremmassa murroksessa kuin taitavat itse ymmärtääkään.

Toisaalta viime vuosia ja vuosikymmentä leimannut menestyskauden individualistinen mulle kaikki -ajattelu tulee ympäristöhaasteiden myötä mahdottomaksi. Itsekeskeisyyteen ei enää ole varaa. Näiden haasteiden keskellä meidän sukupolvemme hakee turvaa lähiyhteisöistä. Nuoruutemme kilpailukykyuskoisuus ja tehokkuuden Suomi saattavat saada antiteesinsä.

Luovuudelle annetaan nyt sijaa. Tunnekokemusten merkitys vahvistuu ja hyvinvoinnista ollaan valmiita maksamaan enemmän tai vaihtoehtoisesti jopa tinkimään sen edestä. Meitä niin sanotusti huvittaa fiilistellä.

"Emme hyväksy ajattelutapaa, jossa työ olisi elämän koko sisältö. Emme vieroksu työtä tai ole vastuuttomia, päinvastoin, mutta meille hyvä elämä on perheessä, vapaa-ajassa, harrastuksissa."

RUNOILIJA OLLI SINISALO (S.1980)

KAUPPALEHDEN OPTIOSSA MARRASKUUSSA 2009

Tämä enteilee myös kulkua hektisyydestä hallittuun hitauteen. Slow life ja leppoistuminen on mahdollista – mutta vain hyväosaiselle. Samaan aikaan kun hyväosaisimmat meistä valitsevat paljosta hyvästä sopivimman vaihtoehdon, toinen osa syrjäytyy käytännöllisesti katsoen kaikesta. Osallisuuden kokemus on etuoikeus rajoitetulle joukolle. Samaan aikaan kun toisilla on mahdollisuus valita paljosta vähemmän, on eriarvoistuva kehitys kasvattanut niiden joukkoa, joilla ei ole varaa valita vähästäkään.

Keskustalainen yhteisöllisyyden ajatus saattaa siis löytää vastakaikua sukupolvestamme. Parhaimmillaan asenteesta kumpuaa eläviä kaupunginosia, kyläyhteisöjä, perheitä, väistävän katseen sijaan naapurille heilautetaan kättä tervehdykseksi. Yhteisöllisyydenkin vaatimuksesta työelämä joustaa ja töissä voidaan paremmin. Muutokseen suorastaan pakottaa vanheneva väestörakenne, joka pitää hoitaa. Haluamme ajatella, että meidän sukupolvelle matka on kaiken kaikkiaan päämäärää tärkeämpi.

Kovinkaan helposti ei ole nähtävissä, miksi emme Keskustassa olisi valmiita tukemaan tämänsuuntaista kehitystä. Kehitystä, jossa järjestelmälle ulkoistetun välittämisen sijaan kantaisimme kortemme kekoon ensi alkuun lähipiirissä. Ihmisyyssaattemme puolustaa vapaata, hyvää elämää, ympäristöä ja lähimmäisen rakastamista korkeimpina arvoina.

MIELIPITEETTÖMYYS VIE DEMOKRATIAN KRIISIIN

Mutta jos hyvää, niin tietysti jotain huonoakin. Demokratia ja kansalaisvaikuttaminen voivat olla tämän sinänsä hyvän uusyhteisöllisen ajattelumallin uhreja. Jos välittämisen ja kokemuksellisuuden sukupolvelle ei politiikassa löydy sopivia ja joustavia toimintatapoja, uuden ajan vaikuttamisen muotoja, on demokratia pahassa pulassa. Nuorten vähäisen vaikuttamisinnon vuoksi valta valuu tulevaisuudessa yhä vähäisemmän joukon käsiin tai pahimmillaan heidän sormiensa lävitse jonnekin ihmisen ulottumattomiin.

Ongelmana taustalla lienee poliittinen juurettomuus. 80-luvun lapsille ei ole syntynyt vaikuttamisen perinnettä, niin visusti kouluista on politiikka karsittu pois. Asiat ovat myöskin tainneet meillä olla niin hyvin, että tarvetta barrikadeille nousuun tai valtuustosaliin pääsyyn ei juuri ole. Tällä menolla väitämme poliittisen järjestelmän ajautuvan kriisiin ennen pitkää – siis muutenkin kuin vaalirahasotkujen ja viihteellisen henkilökeskeisen päivänpoliittisen mediapöhön saattamana. Imagojen ja brändien kyllästäjänä meitä vaivaa mielipiteettömyys.

AURINGONLASKUN RATSASTAJAT

Keskusta on aina ottanut politiikan tosissaan. Kun ympäriltä kuuluu jatkuvasti hämmästyä siitä, eikö maalaisliiton auringon pitänyt laskea jo ajat sitten, väkisin se kai saa liikkeen

työntymään eteenpäin ja löytämään aitoa sanottavaa aina myös uusille ihmisryhmille muuttuneen yhteiskuntarakenteen keskellä. Olemme onnistuneet kerta toisensa jälkeen menestyksellämme kaatamaan ennakkoluulot. Tämä kirja on nöyrä mutta innostunut yritys liittää sukupolvemme pieneksi palaksi Keskustan tarinaa.

Puolueemme tarjoaa yhteiskunnan kehittämiseen sellaisia elementtejä, joita kukaan muu ei muista tai halua ottaa asiakseen. Olemme uskaltaneet sadan vuoden ajan toimia ihmisiin ihmistä varten. Jos Keskustalle ei olisi suomalaisessa poliittisessa kentässä erityistä tehtävää, jota se nytkin parhaillaan ykköspaikalta hoitaa, ei puoluetta olisi enää olemassakaan.

Tiukimmissa käännteissä on kerta toisensa jälkeen auttanut paluu aatteen alkujuurille, sen kulmakiviin. Aatteen perinteeseen nojaten olemme uskaltaneet kerta toisensa jälkeen muuttua; niin varmoja olemme olleet alkioilaisten periaatteiden kestävydestä, että olemme uskaltaneet taivuttaa ajatteluumme uuteen asentoon.

Kun vapaus ja vastuu, laajasti ymmärretty tasa-arvo, maa kaiken inhimillisen elämän perustana ja ehtona sekä kaikille mahdollinen sivistys ovat poliittisen toiminnan punaisia lankoja, tiedämme olevamme oikealla tiellä. Me olemme olleet aina ihmisen kokoisia ja näköisiä, tavallisen suomalaisen puolella, hänen valintojaan arvostaen.

Meillä on aina ollut sanottavaa suomalaisille, tehtävä täytettävänä. Alkion asettama toimeksianto ei ole tullut loppuun saatetuksi. Ei ainakaan tähän mennessä.

Tämä puolue tuntuu. Siinä on vahvuutemme myös tulevaisuudessa. Se ei kysy pysyvää kotipaikkaa, tiettyä elämäntilannetta, ikaikaista järjestörakennetta. Tulevaisuudessa emme saa aktiivitoimijoiksemme ketään velvollisuudesta.

Me 80-luvulla syntyneet olemme eläneet etuoikeutetussa asemassa hallituspuolueen nuorina. Tuosta vallan tuntumasta maksamme myös suuren hinnan. Meillä ei ole ollut mitään erityistä syytä kehittää liikettämme, luoda uutta tai tehdä ohjelmatyötä, saati uurastaa aatteen lähtökohtien parissa. Hyvin on mennyt muutenkin. Hallitusvastuun lomassa on kelvannut lillua ja laiskotella. Alkion nimeä on toisteltu sopivissa käänteissä, mutta yhtymäkohtia aatteellisiin lähtökohtiin on hallituksen politiikasta ollut vaikeaa löytää. Kaikkiaan meillä on ollut surkean vähän sanottavaa.

Viime vuosina nuorkeskustalaisen liikkeen aika on kulunut väsähtäneen järjestökoneiston rattaiden rasvaukseen ja puolueen sisäisen toimintakulttuurin hämmästelyyn. Ruostuneissa rakenteissa uutta ja innovatiivista on jähmeää synnyttää. On surullista, että puolueessa on syntynyt vastakkainasettelu johtavien henkilöiden välille, ei niinkään nuoremman ja vanhemman sukupolven välille – jälkimmäistä asetelmaa kun voitaisiin pitää edes jollain tavalla hedelmällisenä.

LUOPUMISEN SUKUPOLVI

Mistä sukupolvemme sitten voisi löytää sanottavaa? Tietoa, aiheita ja asioita tiedonvälityksen täyttämässä globaalissa to-

dellisuudessa on niin paljon, että tarttumapintaa on hankala löytää. Asiat tuntuvat suurilta möhkäleiltä. Ilmastonmuutos ja globaali talouskriisi vetävät voimattomaksi. Suuri visio hyvästä yhteiskunnasta ja paremmasta maailmasta puuttuu. Tieto lisääntyy, mutta aikaa on enää arvaamiseen.

Murtuneet auktoriteetit ovat jättäneet meille sekä että -yhteiskunnan. Ääripäät kehittyvät yhtä aikaa: köyhyys ja rikkaus, hyvinvointi ja pahoinvointi, yksilöllisyys ja yhteisöllisyys. Kokonaisuuden hallinta on liki mahdotonta. Maailman tapahtumilla ei ole punaista lankaa.

Kansallisesti tarkastellen meidän sukupolvemme suurin uhka ja mahdollisuus on nyt ikääntyvässä eläkepolvessa. Olemme otollisessa vaiheessa astumassa työelämään ja etunenässä uusjaolla jakamassa eläköityviltä jääviä paikkoja. Vaikiintuneita käytäntöjä voidaan lähteä murtamaan pala palalta säilyttäen tietysti se, mikä on hyvää. Samalla löydämme jalkojemme juuresta käsittämättömän suuren elatusvelvollisuuden. Vaikka keskustelu työurien pidentämisestä on nyt viritelty, on tämä ongelma yhä hitusen kohtaamaton. Millä ihmeellä aiomme pitää tämän velkaantuneen valtion pystyssä, varsinkin jos olemme juuri todenneet olevamme sukupolvi, jolle pakko painaa pitkää päivää -asenne ei ole itseisarvo?

Globaalisti katsoen suurimman tehtävänsä sukupolvemme saa ympäristöstä. Tässäkin keskustalainen kohtuullisuuden arvo on vahvoilla. Ilmaston lämpeneminen, ruokakriisi ja lisääntyvät luonnonkatastrofit eivät jätä enää vaihtoehtoja. Kaikki päätöksenteko on jatkossa ja jo nyt peilattava poikkeikkaavasti ympäristön kautta. Poliitiikka siirtynee talouden

vangin roolista ympäristön kahleisiin. Taloudellinen kehitys lomittuu ympäristönäkökulmiin ja kestävä kehitys saa ismin muodon. Ääri-ilmioiltäkään tuskin vältytään – ilmastofasismi, uusmoralistinen ympäristösyyslistäminen ja toisaalta ympäristömuutoksia vähättelevät tahot nostavat ennen pitkään päätään.

Kerskakulutuksen jälkeen pitää opetella kohtuullisuutta ja pakottaakin siihen rohkeasti, jos muu ei auta. Ympäristöhaittojen tuottamisesta tulee saada yhä vahvempia sanktioita, luonnon huomioimisesta taas yhä selvempiä verotuksellisia etuja. Muutoksessa on myös mahdollisuus: biotalous ja clean tech sisältävät valtavat kasvun kärjet maallemme. Luontoa on lupa hyödyntää. Ei kai koskaan ole ollut ajankohtaisempaa kuin nyt puhua siitä, miten keskustalaisessa maailmankuvassa maa jätetään seuraavalle vähintään yhtä hyvässä kunnossa kuin sen itse on saanut.

Kaikkiaan edessä on niukentumisen aika. Väestönkasvu, varallisuuden kasvusta johtuvan kulutuksen kasvu ja rajalliset luonnonvarat johtavat siihen, että resursseja on jatkossa entistä vähemmän. Kilpailu niistä kasvaa ja käy kovaksi. Epätasa-arvo resursseissa lisääntyy. Vesi, energia, puhdas ympäristö, ruoka, metsät, koulutus, demokratia ja teknologia ovat hurjaa kauppatavaraa. Niukkuudesta on tulossa aikamme väistämätön megatrendi.

Meidän sukupolvemme on suuren luopumisen sukupolvi. Heikkenevä huoltosuhde pakottaa pidentämään työuria. Ei meiltä kysytä, olemmeko siihen valmiita. Meidän on oltava siihen valmiita. Vuosista puhuminen ei kuitenkaan riitä.

Työn arvo elämän sisällön tuottajana ja kansallisen menestyksen rakentajana on mittaamaton. Silti meidän on uskallettava globaalien talouden maailmassa määrittellä koko työn käsite uudelleen. On välittömästi syytä nostaa esiin myös työelämän jäätävä todellisuus, jossa toiset uupuvat kuorman alle ja toiset syrjäytyvät työtä vailla. Työelämän joustot, jotka auttavat jaksamaan ja antamaan läheisillekin aikaa, sekä hyvän johtajuuden ja työelämän viihtyvyyden teemat tulee nostaa konkreettisesti keskusteluun.

Luopuminen merkitsee pidemmällä tähtäimellä niin verojen korotusta kuin tiettyjen etuuskien karsimistakin, halusimmepa sitä tai emme. Valtion velka ja vähenevä työikäinen väestö johtavat tilanteeseen, jossa tehdään valintoja. Elinkaaren alun ja lopun laadusta emme ole valmiita tinkimään. Kolmannen tien Suomessa tarvitaan vastuutalkoita. Keskustalle perusturva on tinkimätön arvo. Heikommasta huolehtiminen on juhlapuheiden fraaseissa jo kärsinyt niin suuren inflaation, että lienee aika toteuttaa se vihdoin jo käytännössäkin.

Nämä haasteet pakottavat meidät pohtimaan, suostumeko olemaan politiikassa se sukupolvi, joka toteuttaa antamisen ja jakamisen ideologiaa? Onko todella edessä aika, jossa ollaan valmiita maksamaan aito hinta ympäristöllisesti haitallisesta käytöksestä? Onko suomalaisessa yhteiskunnassa edessä aika, jossa nainen tienaa kuten mies? Aika, jolloin politiikka palaa politiikkaan eivätkä työmarkkinajärjestöt jurnuta saavutettujen etujen perään? Aika, jolloin sosiaalinen oikeudenmukaisuus ei toteudu vain sosiaaliturvajärjestelmän lomakkeita täyttämällä? Aika, jossa koulutuksella on aidosti

sivistävä ja yksilöä kehittävä merkitys?

Teemme osamme sen eteen, että edessä olisi aika, jolloin maailman köyhimmät saavat keskustelussamme muunkin roolin kuin marginaalisen prosenttiosuuden bruttokansantuotteesta. Aika, jossa kansainvälinen todellisuus ei jakaudu me ja muut, minä ja minun maa -asetelmaan. Aika, jossa politiikan keskiöön asetetaan lapsi, jolle maata rakennetaan. Aika, jolloin yhteisvastuu korvaa sulle mulle-politiikan. Aika, jossa kasvu sallitaan mutta huolehditaan myös sen tasaisesta jakaantumisesta. Aika, jossa markkinavoimien sijasta valta on poliitikoilla, jotka elävät taas aidossa vuorovaikutuksessa valitsijoihinsa.

ONNELLISUUDESTA SAA POLIITIKKOKIN PUHUA

Edellä kuvailluista ajan ilmiöistä johtuen uskomme, että uudistusmieliselle ja avarakatseiselle keskustalaisuudelle on tilaus jatkossakin. Kaikki lähtökohdat ja ydinarvomme ovat tulevaisuuden haasteiden ytimessä. On turha kuluttaa aikaansa arvioimalla demareiden järjestelmällistä tulevaisuuden ahdinkoa, oikeiston ja markkinatalouden syvää liitosta, vihreiden vakiintumista tai populismin pyörrettä perussuomalaisen muodossa. Keskusta on tasan niin vahva kuin itse siitä rakennamme.

Parhaimmillaan me 80-lukulaiset olemme välittämisen sukupolvi, joka uskaltaa puhua onnellisuudesta, politiikassakin. Joku voi jopa kuiskata sanan rakkaudesta lähimmäistä

kohtaan. Se on radikaaleinta, mitä taidamme osata. Aineellinen hyvinvointi kasvaa, mutta tutkitustikaan se ei enää lisää onnellisuutta. Syrjäytyminen ja mielenterveysongelmat, kansansairaudet, kasvava pahoinvointi ja eriarvoisuus eivät ole pikkujuttuja. Meidän tehtävämme 2010-luvulla on puhua siitä, että kansakunnan menestystä ei rakenneta vain viivan alle numeroita tuijottamalla. Meidän pitää vakuuttaa itsemme-kin siitä, että poliitikon uskottavuus ei rakennu vain rahasta puhumalla. Meille kaikki mehut imevä kilpailukyky ja rajaton markkinausko eivät ole arvoista korkeimpia. Hyvä elämä on enemmän.

Vahvin teesi 80-lukulaisten keskustalaisessa ajattelussa kietyytyy ihmisen mahdollisuudessa valita vastuullisesti: on minun oikeuteni ja velvollisuuteni päättää, missä, kenen kanssa ja millaisena näyttäytyy minun hyvä elämäni.

Tulevaisuudessa meidän tulisi kyetä hahmottamaan entistä vahvemmin politiikan kautta ihmisen elämän kokonaisuus: elämä kaarena, spiraalina ja kokonaisuutena, ihminen kertomuksena. Ylisukupolvisen ihmisyyssatteen edustajina meille käsite vapauden ja vastuun yhtymäkohtaan piirtyvästä hyvästä elämästä ei pitäisi olla ongelma. Meille keskustalainen politiikka ei asemoi itseään oikean ja vasemman väliin eikä ole kallellaan kumpaankaan. Se asemoi itsensä ainoastaan kiinnittyneeksi maahan. Uudistuvan ja menestyvän keskustapolitiikan keskiössä on jatkossakin oleva vapaa ja kriittinen ihminen, joka kykenee löytämään kolmannen tien kahden totutun välistä.

03

Sukupolvivaikutus

UUSI SUKUPOLVI HALUAA KANTAA VASTUUN MUTTA EI PYSTY SIIHEN YKSIN

Ei ihme, jos osa on jo kyllästynyt. Ei ole lainkaan erikoista, että joku päästää toisesta korvasta sisään ja antaa mennä samaa vauhtia toisesta ulos. Se ei nimittäin ole kerta eikä kaksi, kun on puhuttu huoltosuhteen heikkenemisestä ja siitä, että Suomi tulee olemaan asiassa kohta maailmanennätyskansaa. Väestöpyramideja on pyöritelty monelta kantilta ja huolissaan on oltu. Silti monelle on jäänyt täydellisen epäselväksi, mitä meille tapahtuu, miten vinoutunut huoltosuhde vaikuttaa ja mitä pitäisi tehdä.

Tietämättömyys on monelta osin poliitikkojen vika. Perisynty lienee asioiden vaikeassa ilmaisussa sekä koukeroisten ja ehkä siten hienoiltakin kalskahtavien hokemien toistelemisessä. Kuka sellaista jaksaa kuunnella? Ei kai ainakaan voida syyttää niitä, jotka eivät hapatuksestamme innostu. Tämän sanomme silläkin uhalla, että jokainen saattaa joskus sortua

itse samaan.

Toinen ilmeinen syy siihen, että sukupolvipolitiikka ei juuri kiinnosta, saattaa liittyä turhaan vastakkainasetteluun, jota esimerkiksi nelikymppiset ikinuori-demarit ovat rakentaneet. Meidän pitää päästä heti irti siitä ajatuksesta, että sukupolvien taakan epäreilu jakaantuminen olisi jonkun ihmisen vika. On absurdia väittää, että suurten ikäluokkien sukupolvi tai sitä edustava ihminen olisi ahne. Ei pidä etsiä syyllisiä vaan ratkaisuja.

Keskustalaisessa aatemaailmassa sukupolvinäkökulma on ymmärretty yli sadan vuoden ajan. Itse asiassa se on ollut yksi aatteen peruskivistä. Yksinkertaisimmillaan sukupolvipolitiikka tarkoittaa sitä, että maatila, omakotitalo tai kerrostalo jää seuraavalle sukupolvelle vähintään yhtä hyvässä kunnossa kuin missä edeltävä on sen saanut. Tämä luo puitteet sille, että uusi sukupolvi voi elää talossa yhtä onnellista elämää kuin siellä kerran asuneet. Keskustalaisesta näkövinkkelistä tällainen ajatus on itsestään selvä. Se on rakentunut talonpoikaisessa hengessä, jossa myös ympäristöllä on ollut keskeinen rooli. Olemme ajatelleet, että ympäristö ja luonto ovat vain lainassa lapsiltamme.

Suomi on selvinnyt sodista ja sotakorvauksista. Tätä taustaa vasten on mahdollista, että selviämme nyt myös edessä olevista haasteista. Se kuitenkin edellyttää, että kerromme ihmisille siitä, mitä edessä on. Vain tiedon avulla voimme olettaa, että ihmiset haluavat auttaa lapsiaan ja lastenlapsiaan.

Väestön ikääntymisessä, huoltosuhteen heikkenemisessä, eläkevelvoitteessa, velkaantumisessa ja sosiaali- ja terveystal-

velujen järjestämisessä ei ole kysymys rakettitieteestä, päinvastoin. Se on hyvin yksinkertainen asia.

Asia avautuu ehkä parhaiten esimerkin kautta. Hyvät ystävät illastavat säännöllisesti yhdessä. He jakavat laskun tasan ja kaikki sujuu varsin mukavissa merkeissä. Kuulumiset tulee vaihdettua, eikä illallinen kerran viikossa aiheuta kenellekään kohtuutonta taloudellista rasitetta.

Tilanne kuitenkin muuttuu olennaisesti, kun laskun maksajien joukko vähenee ratkaisevasti. Osa seurueesta siirtyy eläkkeelle, ja loput kaverukset maksavat nyt 80 prosenttia heidän annoksistaan. He haluavat tehdä sen, koska eläköityneet ystävät ovat osallistuneet yhteisiin keskusteluihin pitkään ja ansiokkaasti. He ovat olleet rakentamassa maata ja ansaitsevat nyt työelämästä päästyään lähes ilmaisen illallisen.

Jäljelle jääneen pöytäseurueen ongelmat eivät kuitenkaan pääty tähän. Lasku on nimittäin kasvamassa merkittävästi. Seurueen suosima ravintola Oy Suomi Ab on velkaantunut pahasti laman aikana. Se kertoo rehellisesti, että osa veloista joudutaan maksattamaan tulevissa laskuissa. Sen lisäksi ravintola Suomella on vastuu sosiaali- ja terveystalvelujen tuottamisesta. Se huolehtii eläkeläisten kasvaneista hoivamenoista. Sen vuoksi ravintola joutuu ilmoittamaan maksajille, että lasku on nyt esimerkiksi työntekijäkulujen vuoksi entistäkin huomattavasti suurempi.

Osa porukasta on siis tilanteessa, jossa heidän pitäisi pienempänä joukkona maksaa moninkertainen lasku. He eivät halua vaihtaa ravintolaa, sillä he viihtyvät Suomessa. He haluavat ruokailla isiensä pöydissä mutta tarvitsevat apua.

Seuraavassa yritämme hahmottaa tiiviisti neljää tulevien vuosikymmenten toisiinsa kietoutuvaa haastetta hieman yksityiskohtaisemmin. Käsittelemme asioita yksi kerrallaan. Lopuksi yritämme solmia joitakin langanpäitä ja esittää näkemyksiä siitä, mitä pitäisi tehdä jo nyt.

Kaikki lähtee liikkeelle huoltosuhteesta. Huoltosuhteen heikkeneminen tarkoittaa sitä, että alle 15-vuotiaita ja yli 65-vuotiaita huollettavia tulee suhteessa työikäisiin olemaan koko ajan enemmän. Euroopan ennätykseen pääsemme jo vuonna 2020, jolloin sataa työikäistä kohti on 65 huollettavaa. Kehitys jatkuu aina 2030-luvulle saakka, jolloin huollettavia on jo 73.

Huoltosuhteen heikkenemisen sanotaan johtuvan siitä, että väestö ikääntyy Suomessa valtavalla vauhdilla. Olisi ehkä viisastelua korjata, että ikääntyminen tapahtuu kaikkialla yhtä nopeasti, päivä kerrallaan. Täsmällinen vastaus löytyy kuitenkin väestöpyramidista. Sodasta tulleet sukupolvet tekevät paljon lapsia, jotka ovat tulossa eläkeikään. Babyboomerit ovat tuttu ilmiö muuallakin. Suomen kehitys on kuitenkin ollut poikkeuksellisen jyrkkä. Suomessa syntyi vuosina 1946–50 viisi ikäluokkaa, joissa lasten määrä ylitti 100 000 rajan. Vuoteen 1969 mennessä syntyvyys laski huomattavasti, ja ikäluokat ovat olleet sen jälkeen pieniä.

Kansamme harmaantuminen ei jakaudu tasaisesti koko maassa. On alueita, joilla syntyvyys on tällä hetkellä keskimääräistä voimakkaampaa tai jotka saavat vetoapua muutto liikkeen kautta. Toisilla alueilla taas huoltosuhde on jo tällä hetkellä kestäättömällä tasolla. Tämä epätasainen jakautu-

minen aiheuttaa suuria haasteita maamme tasa-arvoiselle kehitykselle.

Huoltosuhteesta juontuva toinen haaste liittyy nykyiseen eläkejärjestelmään. Sen kantokyky tulee olemaan kovalla koetuksella. Suomalaisen järjestelmän mukaan ihminen ansaitsee työuransa aikana 20 prosenttia tulevasta eläkkeestään, 80 prosenttia siitä maksavat työssäkäyvät työeläkemaksujen muodossa. Parhaimmillaan tarvittavista eläkevaroista on ollut rahastoituna noin 25 prosenttia. Jos työssäkäyvien määrä on ratkaisevasti pienempi ja eläkelasku suurempi, on perusteltua esittää kysymys siitä, miten pärjätään.

Koska emme pysty lisäämään työikäisten ikäpolvien kokoa, on oleellista, että työuria pystytään pidentämään ja samalla nostamaan työllisyysastetta. Paljon pohdintaa on kohdistettu siihen, kuinka työuria voidaan pidentää alku- ja loppupäistä. Opiskelijoiden siirtymistä työelämään pitää nopeuttaa ja eläkkeelle siirtymistä hidastaa houkuttelemalla työkykyisiä pysymään edelleen työelämässä.

Suomessa jatko-opinnot aloitetaan toisen asteen jälkeen keskimäärin useita vuosia myöhemmin kuin muualla Euroopassa. Myös valmistumisaikojen pituudessa (keskimäärin 6,3 vuotta) Suomi nousee palkintosijoille. Opiskelijoiden siirtymistä korkeakouluopintoihin ja sitä myötä työelämään täytyy nopeuttaa. Toisaalta samalla on muistettava, että elämän ei ole tarkoitus olla vain putki, jossa eri kouluasteiden ja opintojen jälkeen siirrytään työelämään ja sitten joskus eläkkeelle. Elämässä on muitakin arvoja kuten itsensä kehittäminen ja onnellisuus näin muutamia mainitaksemme. Kiinnostuk-

sen puute opintoaikojen lyhentämiseen johtuu myös painostavasta sävystä, jolla asiat tuodaan esille. Asioiden esittämis-tavallakin voi siis olla merkitystä.

Pienillä toimenpiteillä voidaan saavuttaa merkittäviä vai- kutuksia koulutuksen saralla. Opintojen ohjauksen vahvista- minen eri koulutusasteilla vähentäisi vääriä valintoja ja tukisi opiskelijan urasuunnittelua. Riittävä toimeentulo ja opiskeli- joiden tarpeista lähtevä tukitoiminta mahdollistaisivat opin- tojen jouhevan etenemisen. Korkeakouluissa pitäisi myös kesäisin tarjota laajoja mahdollisuuksia kurssien suorittami- seen. Pelkät kesätentit eivät riitä. Lisäksi aiempi osaaminen ja koulutus tulisi kattavasti tunnustaa ja lukea hyväksi tutkin- toihin.

Tärkeää on myös miettiä, mitä tukevia ja kannustavia toi- menpiteitä kohdistetaan työelämän keskivaiheille. Se on rat- kaisevaa etenkin työuran loppupään pituudelle. Suomessa on suuri määrä työkyvyttömyyseläkkeitä, joille jääään kes- kimäärin 52-vuotiaana.

Erityisen huolissaan tulee olla nuorten aikuisten rapautu- vasta työkyvystä. Alle 35-vuotiaiden eläkekustannukset ovat suorastaan räjähtäneet kasvuun. Tämä tarkoittaa yhteiskun- nalle kaikkiaan 6,6 miljardin euron kustannuksia, kun elä- ke- ja hoitomenot kasvavat ja samaan aikaan verotulot jäävät saamatta. Yhteiskunnan kokemat menetykset ovat kasvaneet kahdessa vuodessa kahdella miljardilla. Tämä johtuu ennen kaikkea mielenterveyteen liittyvistä ongelmista. Huolestut- tavinta on niiden inhimillinen hinta. Mielenterveyden häi- riöiden vuoksi myönnetty työkyvyttömyyseläkkeet yli kak-

sinkertaistuivat 2000-luvun ensimmäisellä vuosikymmenellä alle 30-vuotiaiden parissa. Nuorilla naisilla masennusoireet ovat vielä kaksi kertaa miehiäkin yleisempiä. Kaiken kaikkiaan Suomessa 700 000 syö säännöllisesti mielialalääkkeitä. Pelkkä lääkehoito tuskin kuitenkaan tuo suomalaisten ongelmiin pysyviä ratkaisuja.

Toisaalta käsittämätöntä on myös se, että Suomessa työkyvyttömyyden menetys on oletusarvoisesti elinikäinen tuomio. Ilman muuta meidän pitäisi muuttaa nykyistä käytäntöä ja lähteä liikkeelle ajatuksesta, että ihmiset pyritään kuntouttamaan mahdollisimman nopeasti takaisin työkuntoisiksi, minkä jälkeen henkilö voisi palata työmarkkinoille ilman suurempaa byrokratiaa. Työmarkkinoille palaamisen helpottamiseksi tuleekin kehittää välityömarkkinoiden toimivuutta, jolloin myös osittain työkykyiset voisivat antaa oman tärkeän panoksensa kulloistenkin kykyjensä mukaisesti.

Jokainen ymmärtää, että Suomi ei tule kestävänsä kehitystä, jossa suuret ikäluokat siirtyvät eläkkeelle ja pienet työmarkkinoille tulevat ikäluokat hyytyvät heti työelämään päästyään.

Meidän täytyy miettiä uudelleen keinot, joilla töissä jaksetaan pidempään ja työ on paremmin sopusoinnussa muun elämän suhteen.

Myös perheen ja työn yhteensovittaminen vaatii paljon työtä. Koska vanhempien velvollisuutena on turvata lasten elämä, täytyy heillä olla myös oikeus yhdistää perheen hoitaminen ja työ tavalla, joka ei polta ihmisiä loppuun. Jos emme tee nyt pikaisesti päätöksiä, joilla työuria saadaan pidennet-

tyä, on myöhemmin edessämme vielä kipeämpiä ratkaisuja.

Tulevaisuuspolitiikan suurimmat kysymykset liittyvät muutenkin eläkejärjestelmään. Yksi merkittävä sivujuonne uusien sukupolvien kannalta on eläkkeiden keskittyminen suurille toimijoille, käytännössä Ilmariselle ja Varmalle. Pienemmät ja eri puolilla Suomea sijaitsevat eläkesäätiöt purkautuvat tätä kirjoittaessamme tasaista tahtia.

Yritysten eläkesäätiöt ovat onnistuneet hoitamaan suomalaisten eläkkeitä pienemmillä kustannuksilla ja saavuttaneet parempia tuottoja kuin eläkeyhtiöt. Eläkesäätiöiden keskimääräinen vakavaraisuus on hyvä eli nyt noin 27 prosenttia. Kun yritys purkaa eläkesäätiönsä, tarvitsee sen siirtää työeläkeyhtiöön vain 12,1 prosentin vakavaraisuutta vastaava pääoma. Loppuosan yritys voi pitää itsellään. Pääosin työntekijöiltä eläkemaksuina kerättyjä varoja käytetään nyt yritysten taseiden paikkaamiseen. Lainsäädännöllä pitäisi nopeasti paikata moinen porsaanreikä. Tulevaisuudessa tarvitsemme joka ainoan eläke-euron, joka on tähän mennessä säästetty. Kysymys on sukupolvinäkökulmasta käsin keskeinen. Puhutaan miljoonista ja miljoonista – vieläpä työntekijöiden ja eläkeläisten rahasta.

Suomalaista eläkepolitiikkaa johtavat käytännössä työmarkkinajärjestöt, mutta vastuu on kuitenkin koko yhteiskunnalla. Eläkejärjestelmämme läpinäkyvyyttä ja demokraattisuutta pitäisi nopeasti lisätä.

Kolmas haaste liittyy sosiaali- ja terveyssektorin resursseihin. Monissa kunnissa sosiaali- ja terveysmenojen osuus koko budjetista on vajaassa kahdeksassa vuodessa kasvanut

40 prosentista yli 60 prosenttiin. Todellinen tarve olisi vielä suurempi. Kustannukset on saatava kuriin rakenteellisilla toimilla ja hallinnosta säästämällä. Samalla meidän pitää kuitenkin varmistaa, että apua ja hoivaa tarvitsevat eivät jää heitteille.

Suuri eläköitymisaalto aiheuttaa hoitoalalle kymmenessä vuodessa tilanteen, jossa menojen kasvun ohella suuri ongelma on pula työntekijöistä. Hoitoalalla työntekijöitä jää eläkkeelle kiihtyvään tahtiin samalla kun hoitoa tarvitsevien vanhusten määrä kasvaa. STM:n laskelmien mukaan sosiaali- ja terveysalan oppilaitoksiin pitäisi ottaa vuosittain noin 18 000 opiskelijaa, jotta hoitajia olisi tulevaisuudessa riittävästi. Peruskoulun päättävistä nuorista karkeasti arvioiden yli neljäsosan pitäisi siis hakeutua opiskelemaan hoiva-alalle.

Valtion tuottavuusohjelman yhtenä tavoitteena on ollut varmistaa, että vähenevästä työntekijämäärästä riittää tarpeeksi työvoimaa yksityiselle sektorille. Hoiva-alan paisuessa joudumme pohtimaan, kuinka meillä riittää työntekijöitä muille kuin sosiaali- ja terveyssektorille, mikäli jatkamme nykyisillä rakenteilla.

Ihmiset elävät nykyään selvästi pidempään kuin aikaisemmin. Tämä on tietenkin hyvä ja tavoiteltava asia. Julkisen talouden näkökulmasta se kuitenkin tarkoittaa, että hoivakustannuksiin menee tulevaisuudessa paljon enemmän rahaa kuin tällä hetkellä. Lukuisten kuntien talous ei tule kestämään, mikäli palvelurakenteita sekä lasten ja vanhusten hoidon järjestämistä ei oleellisesti muuteta. Työn ja hoivan yhdistäminen on nykyisellään hyvin vaikeaa ja kankeaa. Meidän

pitäisi kuitenkin kannustaa ihmisiä yhä voimakkaammin ryhtymään esimerkiksi omaishoitajiksi. Nykyinen laitospohjainen hoitomalli on kulkenut tiensä päähän. Edessämme on suuri arvokeskustelu yhteisöistä ja yhteisöllisyydestä. Sen pitää olla taloudellisestikin todellinen mahdollisuus, ei pakko.

Toisaalta nopeasti kasvava hoivapalveluiden tarve luo Suomelle ainutlaatuisen kilpailuedun, jos vain osaamme hyödyntää tämän mahdollisuuden. Väestö ikääntyy muissakin länsimaissa, joten vanhusten hoivapalvelut ovat väistämättä kasvava megatrendi tulevana vuosikymmeninä. Koska kohtaamme Suomessa haasteen ensimmäisenä, niin meillä on myös mahdollisuus kehittää ensimmäisenä vastaukset siihen, miten hoidamme vanhuksemme kustannustehokkaasti niin, että jokainen voi elää arvokkaasti elämänsä ehtoopäivät. Nämä ”mummoinnovaatiot”, joita väistämättä joudumme kehittämään, on mahdollista kääntää jatkossa kansakuntamme voimavaraksi.

Neljäntenä haasteena on julkisen sektorin eli valtion ja kuntien kasvava velkataakka. Valtio velkaantuu varovaisten arvioiden mukaan 50 miljardilla, todennäköisesti huomattavasti suuremmallakin summalla. 1990-luvulta meillä on vanhastaan lainaa yli 54 miljardia euroa. Nyt otettu laina on tulevaisuuden menoleikkaus. Lainat pitää maksaa tulevana vuosina takaisin omalla työllä – kukaan ei tule päästämään meitä pätkähästä. Jos nyt eletään yli varojen, aikanaan eletään ali varojen.

Yhtälö ei ole ongelmaton, koska nykyisessä taantumassa täytyy elvyttää taloutta, jotta välttäisimme vielä suuremmat

vauriot. Lainakantaa pitää kuitenkin hillitä. Esitettyjen ennusteiden mukaan seuraavien vuosien kaikki valtion talousarviot ovat alijäämäisiä. Tämän lisäksi myös kunnat velkaantuvat nopeasti tulojen romahtaessa laman vuoksi. Laman maksu ei saa olla vain uusien sukupolvien tehtävä. Kun nousu orastaa, myös hyvätuloiset pitää saada osallistumaan velanmaksuun.

Yhtä kaikki, yhä useamman ihmisen pitäisi tehdä töitä yhä pidempään, jotta selviäisimme tulevaisuudessa. Asioita vaikeuttaa se, että tällä hetkellä työttömyys vain kasvaa. Samalla meiltä on karkaamassa se työllisyysastetavoite, jota on pidetty vähimmäistasona Suomen selviämiselle tulevaisuuden kustannuksista. Työllisyysaste tarkoittaa 15–64-vuotiaiden työssä olevien prosenttiosuutta samanikäisestä väestöstä. Viime eduskuntavaalien alla tavoite oli nostaa työllisyysaste yli 70 %:n, ja jonkin aikaa oltiinkin jo sillä tasolla, kun vahvan talouskasvun myötä yhä useampi sai töitä. Marraskuussa 2009 työllisyysaste oli 67 prosenttia.

Työttömyys on kohdistunut etenkin nuoriin, joiden elämä on vasta alkutaipaleella. Vastavalmistuneet nuoret eivät saa töitä vaan joutuvat suoraan kortistoon. Monet eivät saa opintojaan valmiiksi, koska pakollisia työharjoitteluja ei pysty suorittamaan, kun kukaan ei ota hommiin.

Useat nuoret perheet ovat tällä hetkellä velkaantuneita. Jos työttömyys iskee tai asuntolainojen kustannukset nousevat äkisti korkojen nousun myötä, vaikeudet selvitä taloudellisesti ovat suuret. Tällaisissa tilanteissa tarvitaan vahvempaa valtion vastuuta. Sen avulla nuoret voidaan auttaa pahimman

yli. Omaa vastuuta ei kuitenkaan pidä unohtaa.

Palataan ystäväseurueen pöydän ääreen. Nopea ratkaisu ongelmaan on se, että vielä töissä käyvät jaksavat työelämässään aiempia polvia kauemmin. Ravintolaillallisille pitää myös saada uusia ihmisiä, jotka ovat valmistuneet opinahjoistaan.

MITÄ SIIS PITÄISI TEHDÄ NYT?

Meidän täytyy ryhtyä arvioimaan tehtäviä päätöksiä vahvasti sukupolvien välisen oikeudenmukaisuuden näkökulmasta. Kun eduskunta säätää lakeja, arvioidaan niiden vaikutuksia sukupuolten tasa-arvon vinkkelistä. Samalla tavoin pitäisi ryhtyä arvioimaan, lisäävätkö vai vähentävätkö uudet esitykset erikokoisten sukupolvien välistä tasa-arvoa.

Mitä tämä sitten käytännössä tarkoittaa? Kun vaikkapa eläkejärjestelmän rahoitusta muutetaan tai uudesta eläkeiästä säädetään laki, tulisi esimerkiksi tulevaisuusvaliokunnan arvioida, millaisia sukupolvien välisiä vaikutuksia muutoksella on. Lakien säätämisen perustana on oltava oikeudenmukaisuuden toteutuminen. Meillä on käytettävissä tarkkaa tietoa eri ikäluokkien koosta, minkä avulla voidaan luoda malleja päätösten vaikutuksista eri ikäryhmiin.

Kun Suomessa keskustellaan tulonsiirtojen oikeudenmukaisuudesta, näkökulma on liian usein horisontaalinen. Tällöin sukupolvien välisiin tulonsiirtoihin eli vertikaaliseen ulottuvuuteen ei kiinnitetä huomiota. Esimerkiksi eläkkeitä ei useinkaan mielletä tällaiseksi tulonsiirroksi, koska valitet-

tavan monet ajattelevat maksaneensa omat eläkkeensä jo työaikanaan. Totuus on kuitenkin toinen, kuten edellä esitimme.

Miten varmistamme, että mahdollisimman monella on Suomessa töitä? Viime laman jälkeen tuli Suomen historian voimakkain kasvukausi. Se auttoi selviytymään suuresta velkataakasta ja nostamaan entisestään valtaosan elintasoja. Se paljasti samalla työelämän polarisoitumisen: voimakas kasvu oli mahdollinen siitä huolimatta, että meillä oli suuri joukko työttömiä. Nämä työttömät eivät työllistyneet edes pitkän talouskasvun aikana. Samaan aikaan työssäkäyvät ihmiset kuormittuivat ja väsyivät yhä enemmän, heistä puristettiin irti joissakin tapauksissa jopa liikaa.

Samalla kun meidän täytyy kantaa huolta työllisyydestä, on toisaalta pystyttävä yhdistämään työssäkäynti elämän muihin osatekijöihin. Eläkejärjestelmäämme pitää muuttaa siten, että se huomioi paremmin esimerkiksi lasten hoitamisen. Myös kotihoidon tuen ehtoja pitäisi väljentää. Tätä kautta hyväkuntoiset isovanhemmat voisivat osallistua enemmän lastenhoitoon.

Meidän täytyy voimakkaammin saattaa yhteen lasten ja isovanhempien sukupolvet. Eläkkeellesiirtymisikään voisi saada muutaman vuoden jouston, jos sitoutuisi hoitamaan vaikkapa lastenlapsiaan eläkkeellä ollessaan. Näin vanhemmat voisivat halutessaan keskittyä enemmän työntekoon. Julkisten hoivapalvelujen suunnittelussa pitäisi hyödyntää enemmän päiväkotien ja vanhainkotien yhteistyötä. Meillä on suuri määrä yksinäisiä ja tarpeettomiksi itsensä kokevia vanhuksia ja toisaalta paljon lapsia, joille on vaikea löy-

tää hoitopaikkaa.

Meidän pitää luopua urautuneesta ajattelutavasta, jossa ihmisen jokaiselle elämänvaiheelle on oma lokeronsa eikä vuorovaikutusta näiden lokeroiden välillä ole. Jos haluamme suomalaisista aiempaa onnellisempia, meidän täytyy panostaa ulkoisten muotovaatimusten sijaan sisällöllisiin vaatimuksiin.

Mistä Suomen talouskasvu syntyy taantuman jälkeen? Elämme suurta murrosvaihetta. Perinteinen metsäteollisuus on menettämässä vuosikymmenten mittaista valta-asemaansa. Samalla ilmastonmuutoksen torjunta heikentää teollisuuden nykyistä kilpailukykyä.

Ennusteiden mukaan siirrymme hitaan ja epävarman kasvun aikaan. Luvassa siis ei ole samanlaista kasvumoottoria, joka nosti maamme ennennäkemättömään nousuun 2000-luvun ensimmäisellä vuosikymmenellä. Sisäiset markkinamme ovat niin pienet, etteivät ne pysty ylläpitämään kasvua.

Suomi on tällä hetkellä voimakkaasti viennistä riippuvainen kansantalous. Tarvitsemme siis jotakin myytävää ulkomaille, niin tavaroita kuin palveluitakin. Ilmastonmuutoksen torjunnan myötä pääsemme niin sanotun vihreän teknologian eturintamaan ja saamme uuden teollisuuden sektorin metalli-, metsä- ja elektroniikkateollisuuden rinnalle.

Uudella sukupolvella on tehtävä.

04

Onnea ja pitkää ikää

"Olin juuri tulossa eduskunnasta maakuntani tulevaisuutta käsittelevästä seminaarista. Lounaan nauttimisen jälkeen astahdin iloissani kirpeään syyspäivään ja kävelin eduskunnan portaat hypähdellen alas. Portaiden juurella minua odotti feissari, tuo nykypäivän torikauppias. Nämä kauppiaat eivät enää myy tavaraa vaan hyvää mieltä ja osallistuvaa toimintaa. Olen jo pitkään lahjoittanut eräälle organisaatiolle, vaikkakin olen suhtautunut sen toimintaan hieman epäilevästi. Kuinka voin olla varma, että juuri minun lahjoitukseni saavuttaisi jonkun kaukaisen maan lapsen? Olinkin jo ohittamassa feissarin, mutta hän ei puhunutkaan minulle kaukaisista asioista vaan oman maamme vanhustenhoidosta. Tämän feissarin taustayhteisö Helsinki Missio halusi tuottaa palveluita yksinäisille vanhuksille, ja pitkän keskustelun jälkeen vakuutuin heidän toiminnastaan niin paljon, että päätin osallistua omalla kuukausilahjoituksellani. Mieleen jäi Helsinki Mission mainoksen surullisen vanhuksen kasvot ja teksti "voiko yksinäisyyteen kuolla?"

UUDEN AJAN HYVINVOINTIPOLITIIKKA

Keskustalainen ihmiskuva lähtee yksilöstä ja hänen ympärilleen muodostuvasta yhteisöstä. Nykyisin on kuitenkin vaarana, että ajaudumme paitsi tuloerojen niin myös yleisen hyvinvoinnin osalta polarisoituneeseen yhteiskuntarakenteeseen. Osa suomalaisista voi entistäkin paremmin ja voidaan sanoa, että valtio on onnistuneesti kasvattanut näiden ihmisten hyvinvointia. Kuitenkin tuloluokista riippumatta syrjäytyminen yhteisöistä, fyysisen suorituskyvyn aleneminen ja loppuun palaminen kuvaavat oireellista yhteiskuntaa.

Keskustalainen köyhän asia tulee nähdä jatkossa laajemmin kuin vain rahallisena tukena. Ihmisten hyvinvointi ei ole kiinni pelkästään taloudellisesta pärjäämisestä, vaikka esimerkiksi negatiivisella tuloverolla saataisiinkin tuotettua nykyistä tiiviimpi turvaverkko. Onnellisen elämän ja toimivan yhteiskunnan tukemiseksi yhteiskunnan on tuettava ihmisten henkistä, fyysistä ja sosiaalista hyvinvointia. Yhteiskuntamme ei voi tuottavuutta nostaessaan unohtaa hyvinvointia ja lepoa.

ELÄMÄNKULUN HYVINVOINTIPOLITIIKKA – ONNELLISUUDEN POLITIIKKA

Suomalaisen ihmisen elämä on asettunut työurien muuttumisesta ja opiskelumahdollisuuksien lisääntymisestä huolimatta tiettyyn kaavaan, johon kuuluu lapsuus, koulutus, työelämä,

uusi työelämä ja vanhuus. Osalla meistä siirtyminen vaiheesta toiseen voi olla nopeampaa, osalla hitaampaa kuin toisilla, mutta näitä vaiheita tullaan pääsääntöisesti noudattamaan jatkossakin. Suomalainen koulutukseen uskova yhteiskunta antaakin meille hyvät mahdollisuudet toteuttaa jatkossa sellaista hyvinvointipolitiikkaa, joka kattaa kokonaisvaltaisen ihmisen hyvinvoinnin ja uudistaa ennaltaehkäisevää terveydenhoitoa. Elämänvaiheilla on todellakin vaikutusta toisiinsa!

Hyvinvointipolitiikka ei ole sairaanhoitoa. Terveys- ja hyvinvointipolitiikka on kaikkia niitä toimia, joilla pitkäaikaista ja vaikeaa sairaanhoitoa voidaan ehkäistä ja ihmisten henkisestä sekä fyysisestä hyvinvoinnista nousevaa terveyttä voidaan lisätä. Uuden ajan hyvinvointipolitiikkaa voidaan hahmotella elämänkulun mukaisesti. Elämänkulku on kehittyneempi malli viime vuosien elämänkaariajattelusta ja sisältää elämänkaaren suoraviivaisuuden ohella muuttuvissa elämäntilanteissa toimivaa hyvinvointipolitiikkaa. Se yhdistää luontevasti nyt turhan erillään olevat sosiaali- ja terveystoimien sektorit ja näkee ihmisen kokonaisuutena. Elämä ei kulje määrättyä rataa pitkin. Jokaisessa elämäntilanteessa tulee olla mahdollisuus onnellisuuteen.

Nykyinen elämänkaariajattelu lähtee ikäluokittain toimivasta terveystoimista. Elämänkulun hyvinvointipolitiikka ottaa pelkän fyysisen iän lisäksi huomioon ihmisten henkilökohtaisten päätösten mukaisen elämäntilanteen. Elämänkulun nivelvaiheissa, eli niinä hetkinä kun ihminen tekee saneltuja tai vapaaehtoisia ratkaisuja oman elämänsä suunnasta, tarvitaan erityisiä tukitoimia. Koulusta toiseen siirtyminen,

työuran aloittaminen, lapsien saaminen, murrosikä, eläköityminen ja vanhuus ovat kaikki yksilölle suuria siirtymiä, joissa on normaalia suurempi riski tipahtaa keltasta. Lisäksi on huomattava, että osa näistä nivelvaiheista voi yksittäisellä henkilöllä jäädä kokonaan toteutumatta ja valitettavan monella tietyn työelämän jakson päättyminen voi tarkoittaa myös lopullista työttömyyttä.

Yhteiskunnan tarkoitus ei ole holhota kansalaisia, mutta sen tulee tukea jäseniään elämänsä aikana. Ihmistä ei pidä vain heittää maailman käsiin, vaan yksilölle täytyy antaa hyvät mahdollisuudet toteuttaa itseään ja näin ennaltaehkäistä yhteiskunnalle muuten koituvia ongelmia. Perinteinen sosiaalidemokraattinen holhousvaltio ja kokoomuslainen markkinapohjainen ajattelu lähtevät molemmat ongelmien korjaamisesta, mutta uuteen aikaan on lähdettävä ennaltaehkäisystä. Voimme ennaltaehkäistä luomalla turvallisen yhteiskunnan, mutta samalla meidän on myös haastettava itsemme ajattelemaan, kuinka vanhat periaatteemme soveltuvat nykypäivään. Emme voi sulkeutua omaan piiriimme ja vain ajatella, että näin on hyvä. Uusi ennaltaehkäisy on sosiaalista ja kulttuurista avautumista ja yhteistä rinnakkaiseloä.

Yhteiskunnan toiminnan tulee perustua ihmisten elämän helpottamiseen ja hyvää elämää tukeviin ennaltaehkäiseviin toimenpiteisiin. Yhteiskunta tukee silloin kun tarve on kovin ja mahdollistaa nousemisen omille jaloilleen. Hyvinvointipolitiikkaa ei yksilö voi kokonaan ulkoistaa yhteiskunnalle, vaan jokaisella on myös vastuu itsestään ja omasta lähiyhteisöstään.

Yhteisöt eivät kuitenkaan rakennu samankaltaisella tavalla kuin aiempien sukupolvien kohdalla on ajateltu. Kerrostalossa ja omakotitaloalueellakin voi elää aivan rauhassa tuntematta naapureitaan, mutta silti ihmiselle on muodostunut tietty yhteisö, jossa elää. Yhteisöt rakentuvat elämänvaiheen mukaisesti, ja niissä kohtaavat ihmiset tukevat toisiaan uusissa siirtymissä. Vain harvat ystävät säilyvät koko elämän, mutta elämänsä aikana voi syntyä monia sellaisia yhteisöjä, joihin tiettyinä aikoina samaistuu ja joista ihminen saa välttämättömän tukiverkostonsa. On huomattava, että perhe ei ole 2010-luvulla ainoa lähiyhteisö. Monimuotoisuuden ymmärtäminen on tärkeää hyvinvointipolitiikan toimivuuden kannalta.

ONGELMIEN HOITAMISESTA ENNALTAEHKÄISYYN

Ennaltaehkäisyyn kannalta ihmisen ja yhteiskunnan tulee muistaa ihmiselämän kokonaisuus. Fyysinen, henkinen ja sosiaalinen hyvinvointi kulkevat usein käsi kädessä ja jokainen osa-alue tulee huomioida. Ihmisen elämän käännekohtissa saattaa käydä niin, että jokin osa-alue ei tule huomioiduksi kuten ennen. Monesti ollaan huolissaan kaveripiirin säilymisestä uuteen kouluun tai kaupunkiin vaihdettaessa, liikunnan loppumisesta vanhan harrastuksen päättyessä tai omille ajatuksille annettavan ajan puutteesta kiireisen elämän keskellä. Hyvinvoivassa yhteiskunnassa myös nämä uhat ovat ennaltaehkäistävissä.

Onnellisessa yhteiskunnassa ennaltaehkäisy ei ole liiak-

si medikalisoitunutta. On tärkeää, että yhteiskunta rakentaa perustan ihmisten elämälle niin, että itsestään on mahdollista huolehtia. Pohja terveelle elämälle ja itsetunnolle rakennetaan kotona ja lapsuudessa. Tällöin luodaan myös pohja myöhemmälle sosiaaliselle tukiverkostolle. On tärkeää, että jokainen kokee olevansa niin tärkeä, että löytää keskustelukumppaneita myös lähiympäristöstään eikä vain psykologin vastaanotolta.

Syrjäytymisen syynä on usein kokemus joukkoon kuulumattomuudesta, hylkäämisestä ja torjunnasta – yksin jäämisestä. Syrjäytymisen syitä on ymmärrettävä nykyistä paremmin ja puututtava niihin heti. Koulukiusaaminen, työpaikkakiusaaminen ja rasismi, joihin ei puututa, antavat turhan paljon tilaa syrjäytymiselle.

Keskusta on syntynyt aikanaan sivistyspuolueeksi. Maatalousväestön sivistäminen oli puolueelle tärkeä asia ja koko kansakunnan menestyksen perusta. Katsomalla yhteiskunnan saavutuksia ja koululaisten oppimistuloksia voidaan todeta, että kansakuntaa todella on sivistetty niin maalla kuin kaupungeissa. Uutta sivistysaaltoa kuitenkin tarvitaan, sillä samaan aikaan kun tekniset tulokset ovat maailman korkeimpia, on ihmisten tyytyväisyys ja fyysinen kunto historian heikoin. Uusi sivistysaalto voi kannustaa luovuuteen sekä itsestään ja yhteisöstä huolehtimiseen.

KASVULLE TUKEA

Kasvuvaiheista haastavin tuettavaksi lienee murrosikä. Silloin tulisi tehdä suuria valintoja elämässä, ja paineita sekä roolimalleja tulee ovista ja ikkunoista. Itsenäistymme kansainvälisesti katsoen nuorina. Samalla ihmettelemme, kuinka elämänsä aloitteleva nuori voisi valita oikean mallin, varsinkin jos hyviä malleja ei ole edes tarjolla.

Vaikka ihmisten elinikä on pidentynyt, suojeltu lapsuus-aika on nykyään entistä lyhyempi. Olemme palaamassa ajassa 50 vuotta taaksepäin, sillä lapset joutuvat yhä nuorempana kohtaamaan elämän haasteita. Enää ei hiihdetä kymmenvuotiaana 15 kilometriä kouluun joka päivä ja tehdä koko kesää töitä maatilalla. Fyysisen rasituksen tilalle on tullut haaste selvitä tietoyhteiskunnan keskellä.

Ongelmaksi on muodostunut se, että hoidamme lapsia ja nuoria pari vuosikymmentä vanhoilla teemoilla ja haluamme määrittää tarkkaan, milloin mikäkin asia tulisi heille kertoa. Tiedon ollessa entistä helpommin tavoitettavissa kohdataan tilanteita, joissa teknokraattisesti päätetty aika on lapselle liian myöhäinen. Terveyspolitiikka ei voi kehittyä yltiösuojelvaksi, sillä näin menetämme mahdollisuutemme puuttua nuoria todella askarruttaviin ongelmiin.

Murrosikä alkaa nykyisin useilla nuorilla yhä aiemmin. Ei kuitenkaan ole oikein ottaa holhoavaa asennetta heitä kohtaan, sillä nuoret elävät aivan erilaisessa maailmassa kuin jopa me, vain noin kymmenen vuotta heitä vanhemmat. Nykyisille 10–15-vuotiaille moderni viestintäteknologia on ollut läs-

nä lähes koko heidän elämänsä ajan. Kuinka käykään vielä heitä kymmenen vuotta nuoremmille, joiden silmissä facebookit ja twitterit ovat tulevaisuudessa muinaishistoriaa? Mistä he saavat mallinsa?

Terveyspolitiikassa peruskouluun liittyvä toiminta tulee nähdä entistä voimakkaammin kokonaisvaltaisen hyvinvoinnin edistäjänä. Loputon keskustelu liikunnan, terveystiedon, taideaineiden tai kotitalouden tuntimäärien lisäämisestä lukujärjestykseen ei johda mihinkään, sillä lisästarpeet syövät toisensa. Sen sijaan opetusta voidaan muuttaa laaja-alaisemmaksi ja eri aineita yhdistäväksi, jolloin esimerkiksi matematiikkaa ja fysiikkaa voidaan opiskella muuallakin kuin luokassa, vaikka ruuanlaiton tai liikunnan yhteydessä. Samalla voidaan myös kehittää sosiaalista kanssakäymistä pienryhmätoiminnalla.

Koulujen liikuntatarjonnassa ja hyvinvoinnin edistämiseksi tulee hyödyntää kansalaisyhteiskunnan tarjoamia mahdollisuuksia. Liikuntaseurojen ja koulujen välistä yhteistyötä on tiivistettävä. Yhteistyön tulee perustua osaamisen hyödyntämiseen koulujen omassa opetuksessa ja liikuntaseurojen aktiviteettien tarjontaan koulun jälkeen. Kuntien tulee järjestää seuroille kunnolliset mahdollisuudet liikuntaelämysten tarjoamiseen. Monissa maissa koulujen joukkueet ovat tärkeämpiä kuin urheiluseurat. Voisiko näin olla jatkossa myös Suomessa?

KOULUTUKSESTA TOISEEN, TÖIHIN JA TAKAISIN

Pitäisikö yläasteen jälkeen jatkaa lukioon vai ammatilliseen koulutukseen? Entä sen jälkeen? Onko suoritettava toisen kerran toinen aste, hypättävä suoraan korkeakouluun vai kenties työelämään? Mitä yhteiskuntamme haluaa nuoren päättävän tässä tilanteessa? Tulisiko meidän mieltä enemmän sitä, miten yksilöä tuetaan tekemään itselleen paras mahdollinen valinta jokaisessa tilanteessa? Päätöksentekijöiden on kannettava vastuunsa järkevästä ja tulevaisuuden huomioon ottavasta koulutuspaikkojen alakohtaisesta määrästä.

Yksilön vastuu elämäntilanteesta toiseen siirtyessä on suuri. Yhteiskunta voi tukea siirtymistä mahdollistamalla perustulon kaltaisen tukimuodon ja lisäämällä jokaista siirtymää edeltävää ohjausta. Opintojenohjauksessa on huomioitava, että ohjaajalle helpoin ratkaisu ei aina ole nuorelle se oikea.

UUDEN AJAN MUMMOJEN SUOMI

Suomi ikääntyy. Väestö vanhenee, pyramidi muuttuaan, ihmiset elävät entistä pidempään ja huoltosuhde heikkenee. Nämä fraasit ovat iskostuneet uuden sukupolven tajuntaan vahvoina viesteinä. Uutiset eivät varsinaisesti miellytä – töitähän tämä meille teettää. Ikääntyvää väestöä ei kuitenkaan tule nähdä ainoastaan hyvinvointiyhteiskunnan kestokyvyn rapauttavana ryhmänä, jonka hoito niin taloudellisesti kuin konkreettisestikin kaatuu sukupolvemme niskaan.

Samassa joukossa on nimittäin Suomen mahdollisuus.

Eläkkeelle siirtyy näinä vuosina joukko loistokuntoisia kuusikymppisiä. Heistä moni tulee taloudellisesti erittäin hyvin toimeen. Elämä on virikkeitä pullollaan ja mieli täynnä toteuttamattomia haaveita. Tämä porukka ei jää keinutuoliin odottamaan kuolemaa. Sen sijaan nyt eläköityvä ikäluokka saa tehtäväkseen määritellä eläkeläisyyden uudelleen. Eläkkeellä oloon mahtuu useita eri elämänvaiheita – terveyttä, sairautta ja myöhemmin iän tuomaa kunnon heikkenemistä.

2000-luvun eläkeläisiä tulee tukea omatoimiseen, hyvinvointia edistävään aktiivisuuteen. Suomi tarvitsee heitä. Kansalaisjärjestökentällä on heille paljon tarvetta ja samalla paljon annettavaa. Liikunta, sosiaaliset kontaktit, osittainen osallistuminen työelämään, luontevat yhteydet läheisiin ja vahva tunne aktiivisesta kuulumisesta yhteiskuntaan pitää vanhenevan Suomen virkeänä.

Mielestämme jokaisella tulee olla oikeus ihmisarvoiseen vanhuuteen. Niin ikään ihmisellä itsellään ja hänen läheisillään tulee olla oikeus päättää, mikä hoitomuoto on omassa tilanteessa sopivin. Resurssien ja taloudellisten realiteettien vuoksi uusien palvelumuotojen kehittäminen on väistämätöntä. Samalla on hyvä muistaa, että koneet eivät korvaa ihmiskontakteja.

Haluamme tukea iäkkäiden ihmisten kotona asumista ja vahvistaa sitä helpottavia tukipalveluja. Erityistä huolta kannamme ikäihmisten yksinäisyydestä. Yksinäisyyteen kuolevat, yhteisöstä syrjäytyneet vanhukset ovat hyvinvointiyhteiskunnallemme raskas häpeä.

05

Ihmisyys ja sen kehitystarve

MIHIN SIVISTYSPUOLUE KESKUSTA KATOSI?

Maalaisliitto-Keskustan tunnetuimpia lauseita on Santeri Alkion viisaus: *Ihmisyys ja sen kehitystarve on pantava kaiken yhteiskunnallisen ja valtiollisen uudistamisen pohjaksi*. Näillä sanoilla alkaa muun muassa kesällä 2006 Oulun puoluekokouksessa hyväksytty Keskustan periaateohjelma. Mitä tämä keskustalaisten oppi-isän ajatus tarkoittaa Keskustalle ja keskustalaisille 2010-luvulla?

Keskusta on historiansa alkuhämärästä saakka pyrkinyt pitämään yllä sivistyspuolueen imagoa. Sivistys ei ole tarkoittanut keskustalaisille pelkästään koulutusta, vaan keskiössä on ollut myös ajatus ihmisenä kasvamisesta. Olemme uskoneet, että jokaisessa ihmisessä kasvaa halu oppia uutta ja jalostaa omaa osaamistaan omaehtoisesti yhä korkeammalle tasolle. Jotta tämä olisi käytännössä mahdollista, Keskustan periaatteena on ollut, ettei saa olla niin matalaa torppaa, jottei jo-

kainen ihminen voisi halutessaan jatkaa opintiellä eteenpäin. Keskusta on aina ollut keskeisesti mukana, kun suomalaisen koulutusjärjestelmään on tehty rakenteellisia muutoksia. Kädenjälkemme näkyy vahvana peruskoulujärjestelmän käynnistämässä ja alueellisesti vahvassa korkeakouluverkossa. Olemme olleet myös mukana vaikuttamassa kattavan opintotukijärjestelmän luomiseen, joka otettiin kaukaa viisaasti käyttöön 1990-luvun laman myrskyjen keskellä.

Tätä menestyksestä taustaa vasten on vähintäänkin huomionarvoista todeta, että viimeisimpänä keskustalaisena opetusministerinä on toiminut Marjatta Väänänen vuosina 1976 –1977. Keskustalle on tuon jälkeen tarjoutunut moneen kertaan mahdollisuus opetusministerin salkkuun, mutta syystä tai toisesta olemme vaihtaneet sen muihin mielenkiintoisemmilta tuntuviin tehtäviin. Tämän kirjan kirjoittajaryhmää yhdistää se, että meidän elinaikanamme suomalaista sivistyspolitiikkaa ovat muut vieneet ja Keskusta on vikissyt. Keskustalla ei ole ollut yli kolmeenkymmeneen vuoteen omaa opetusministeriä, ja sen huomaa.

Konkreettisesti tämä on näyttäytynyt siinä, että Alki-on fraasin merkitys on suorastaan hämärtynyt suomalaisille. Suomalaiset eivät enää tiedä, mitä on ihmisyyys tai ihmisen kehitystarve. Tavallisella kadunmiehellä tai -naisella ei ole enää aavistustakaan, mitä Keskusta mahtaa tarkoittaa sanoessaan, että ihmisyyys ja sen kehitystarve on asetettava kaiken yhteiskunnallisen ja valtiollisen uudistamisen pohjaksi. Tuskin me keskustalaiset enää itsekään ymmärrämme sanoamme, joten turhaan kai odotamme sitä muilta.

Kuluneiden vuosikymmenien aikana keskustalainen sivistyspolitiikka on pelkistynyt aluepolitiikkaan sekä hyvässä että pahassa. On sinänsä valtavan tärkeää, että alueellisesti kattava koulutusverkosto säilytetään edelleen. Tästä Keskustan luomuksesta on syytä pitää tulevaisuudessakin kiinni. Aluepolitiikka ei kuitenkaan voi olla keskustalaisen koulutuspolitiikan ainoa sanoma. Keskeisempää on huolehtia siitä, että sivistys- ja koulutuspolitiikka ovat kokonaisvaltaisesti ihmisläheisiä. Keskusta ei tosin saa täysiä pisteitä koulutuksen alueellisestakaan ulottuvuudesta, vaan meidän pitää mennä tässäkin asiassa itseemme.

Kuinka moni keskustalainen kuntapäättäjä tuntee piston sydämessään siitä, että on ollut myötävaikuttamassa kyläkoulun ovien sulkeutumiseen? Luonnollisesti yksittäiset kunnat eivät ole voineet mitään väestökehityksen suurille trendeille, mutta onko päätöksissä silti paikoitellen syyllistytty näennäissäästöjen etsimiseen? Toisaalta miksi keskustalainen hallitus oli siunaamassa päätöstä, jossa yksi yliopisto sai leijonanosan korkeakoulutukseen suunnatuista kehittämisrahoista? Virallinen selitys kuuluu, että kaikki yliopistot ovat saaneet tasaveroiset mahdollisuudet ulkopuolisen rahoituksen hankintaan, joten urputtaminen on turhaa. Valitettavasti Aalto vain ennätti käytännössä keräämään potin muiden nenän alta, joten lahjoitusrahaa ja sitä myötä tulevia valtion porkkanaraha ei maakuntien yliopistoille juurikaan heru.

Keskustalaisten käyttämät sivistyspoliittiset puheenvuorot ovat keskittyneet viime vuosina lähes yksinomaan oman kunnan alueella sijaitsevan lukion, ammattikoulun, ammat-

tikorkeakoulun sivuyksikön tai yliopistokeskuksen puolustamiseen. Keskustajohtoisen hallituksen toimesta linjataan valtakunnallisella tasolla, että koulutuksen järjestäjien on kyettävä profiloitumaan omien vahvuusalojensa mukaisesti, mutta kunnissa puolustetaan skitsofreenisesti joka ainoan yksikön joka ikistä aloituspaikkaa. Tämä skitsofreenisuus yhdistettynä koulutuksen rahoitusjärjestelmään, joka palkitsee laadukkaan opetuksen sijasta tutkintotehtaita, on johtanut siihen, että valtakunnallisella tasolla koulutuksen tarjontaa ei enää kohtaa työelämän tarpeita.

Keskusta tarvitsee eittämättä uuden ja raikkaan sivistyspoliittisen ohjelman, joka toimii koko aattemme kokoavana voimavarana. Keskustan tulee jälleen ottaa oma paikkansa humanistisen kulttuurin ja sivistystyön edelläkävijänä.

IHMISYYDEN KEHITYSTARVE

Meille 80-lukulaisille ihmisen kehitystarpeen asettaminen keskiöön tarkoittaa sitä, että yksilöiden itsensä toteuttaminen tulee nostaa politiikan asialistalla korkealle. Vain tätä kautta on mahdollista luoda kestäviä ja hyvinvoivia yhteisöjä. Vapauden tulee kuitenkin olla todellista vapautta, joka syntyy riittävien peruslähtökohtien kautta. Tämän johdosta perusturvan sekä sivistyksen edistämisen tulee olla politiikan ensisijaisia lähtökohtia. Niiden rinnalla yksilöä kahlitsevista järjestelmistä tulisi päästä eroon. Tämä ei tarkoita yövärtijavaltioihanteen korostamista, sillä valtio voi olla voimakkuu-

deltaan kuinka suuri tahansa, mikäli se keskittyy ihmisyyden perusedellytysten turvaamiseen. Valtioon liittyvän eetoksen rinnalla tärkeintä on kuitenkin hyväntahtoisuus, jota sivistyneet ihmiset osoittavat toisilleen. Sivistyspolitiikka tuleekin nostaa tärkeimmäksi politiikan osa-alueeksi, sillä pohjoismainen ajatus kansanvallan, kansalaisvapauksien ja sivistyksen yhteen kietoutumisesta on edelleen nerokas pohja poliittiselle ajattelulle.

Suuren painoarvon annamme myös kansalaisjärjestötoiminnalle niin kulttuurin, urheilun kuin julkisen palvelun tukena toimivien hyvinvointipalvelujen ylläpitäjänä. Kuntien ja valtion tulee tehdä kansalaisjärjestökentän kanssa entistä tiiviimpää yhteistyötä.

Parhaimmillaan itsenäisesti toimivat sivistysihmiset voisivat muodostaa itsensä toteuttamisen yhteiskunnan. Valitettavasti suomalainen koulutuspolitiikka on ajautunut kilpailukykyimperatiivin hengessä hyötyajatteluun suuntaan, minkä seurauksena nuorten henkinen pahoinvointi on lisääntynyt. Yksi ratkaisu tähän moniulotteiseen ongelmaan voisi olla taide- ja viestintäkasvatuksen painottaminen peruskouluopetuksessa, mikä kehittäisi tiedollisen puolen rinnalla myös ihmismielen tuntevaa osaa. Tämä tekisi meistä luovempia ja sosiaalisesti kyvykkäämpiä, mikä parantaisi myös yhteiskunnan hyvinvointia ja tuottaisi lopulta myös taloudellista hyötyä. Koulutukseen liittyviä ongelmia ei kuitenkaan ratkaista yksinomaan oppiainejaotellun uudistamisella. Tuntijakojen muokkausta voi pikeminkin pitää vuotavien aukkokohtien paikkaamisena, jota tarvitaan, koska järjestelmässä on perustavanlaatuisen valuvika.

Sivistyspoliittisessa retoriikassa on ajan myötä siirrytty kokonaisvaltaisesta ihmisyyssäytystä yhä vain kauemmaksi. Pitää saada aikaan enemmän, nopeammin ja nuorempana. Voimme varmasti helposti puristaa ihmisistä hetkellisesti yhä enemmän tehoja. Ongelmaksi muodostuukin aikahorisontti. Mielen terveysongelmat ovat nousseet jo nyt merkittävimmäksi varhaiseläkkeelle jäämisen syyksi. Ongelmat alkavat muodostua jo kauan ennen työelämään pääsemistä. Lapset ja nuoret oireilevat, mutta ongelmiin ei puuttuta. Onhan meillä PISA-tutkimusten mukaan maailman paras koulu, joten miksi asiaan edes pitäisi puuttua.

PERUSKOULUREFORMI

Peruskoulumme ovat saaneet suorastaan mykistävän hyvät tulokset PISA-tutkimuksista. Tehokkuuden varjopuolena osa porukasta tippuu jo peruskoulun aikana pysyvästi kyydistä. Tämän varjopuolen tunnistaminen on tärkeää, mutta välttämätöntä olisi myös löytää ratkaisuja, joilla ongelmaan voidaan puuttua. Opetetaanko peruskoulussa nyt nuorille sellaisia tietoja ja taitoja, joilla he saavat riittävän itseauttamiskyvyn, jonka turvin heillä on valmiudet selvittää elämästään? Meidän mielestämme ei opeteta. Tietosisällön ylikorostamisen sijaan koulun pitäisi kasvattaa tasapainoisia nuoria, jotka oppivat ajattelemaan itsenäisesti sekä kehittävät monipuolisesti itseään ja lahjojaan.

Periaatteessahan vanhemmilla pitäisi olla suuri vastuu siitä,

että heidän lapsistaan kasvaa aktiivisia yhteiskunnan jäseniä. Valitettavasti vanhempien kasvatusvastuu vain tuntuu olevan paikoitellen täysin hukcateillä. Jos kodit eivät kykene täyttämään tehtäväänsä, niin koulun on otettava osansa vastuusta ihmisyyteen kasvattamisessa. Opettajien mahdollisuudet puuttua luokassa ilmeneviin häiriöihin ovat joissakin tapauksissa vähäiset. Opettajien tulee jatkossa pystyä takaamaan, että oppimisrauha säilyy luokassa kaikissa tilanteissa, niin että jokainen nuori voi hyvillä mielin keskittyä oppimiseen.

Suomalaisen peruskoulun perustavanlaatuinen ongelma syntyy vallitsevasta tasa-arvonäkemyksestä. Tuon näkemyksen mukaan kaikille tasapuolisesti parhaimmat mahdollisuudet annetaan sillä, että peruskoulussa kaikille opetetaan yksi ja sama kokonaisuus. Yläluokilla voi olla muutamia valinnaisia aineita, mutta muutoin lähestulkoon kaikki käyvät saman polun alusta loppuun. Sen jälkeen kun kaikki ovat lähtökohdistaan ja kiinnostuksistaan riippumatta tahkonneet yhdeksän vuotta yhteistä taivalta, niin eteen tulee yhtäkkiä valtava tienhaara: mennäkö lukioon vai ammattikouluun, kas siinäpä pulma. Toki viime vuosina tiukkarajaisten lukion ja ammattikoulun rinnalle on tullut erialaisia kaksoistutkintovirtelmiä, mutta vain harvat niistä tuntuvat toimivan ainakaan nuoren näkökulmasta, sillä sekä lukiot että ammattikoulut varjelevat hartaasti omaa reviiriään.

Ehkä meidän pitäisi tunnistaa ja tunnustaa, että ihmisten motiiveissa ja kiinnostuksen kohteissa on eroja jo hyvin varhaisessa vaiheessa. Haluamme erilaisia asioita ja opimme erilaisilla tavoilla. Tällaisen yksilölähtöisemmän ajatte-

lun vaarana vaanii toki harhakuvitelma, jossa ihmisten väliset eroavaisuudet kuvitellaan luonnolliseksi eriarvoisuudeksi. Tämä voi johtaa siihen, että koulutuspolitiikkaa pyritään tekemään niin, että ”tasokkaille” tarjotaan enemmän ja muille vähemmän, jotta parhaimmat kyvyt saadaan jalostettua huippuunsa. Tätä emme tarkoita, mutta haluamme kyseenalais-
taa myös nykyisen tasapäistävän peruskoulun mielekkyyden. Peruskoulutuksen tavoitteeksi tulee asettaa, että koulutus on sellaista, jossa kukin lapsi ja nuori saa mahdollisimman sopivaa koulutusta mahdollisimman laadukkaana.

Tällaisessa koulutuksessa ymmärrettäisiin erilaisuus ja rohkaistaisiin lannistamisen sijaan. Ei se ole mitään tasa-arvoa, että jokaisella on teoriassa samat mahdollisuudet, mutta toisille tuo ainoa tarjolla oleva mahdollisuus sopii paremmin kuin toisille. Tämän vuoksi opetus voi olla jo varsin varhaisessa vaiheessa eriytettyä, jotta jokaiselle löytyisi sopiva oppimistapa ja -rytmi. Nykyistä kehitystä, jossa erityisopetuksen tarpeessa olevia nuoria siirretään tavallisille luokille, pitäisi jatkossa arvioida kriittisesti.

Nykyisessä integroitua opetusta suosivassa suunnassa on luonnollisesti paljon hyvää ja taustalla pyrkimys yhdenvertaisuuteen. Samalla se sisältää suuren riskin opetuksen tason heikkenemiseen kaikkien oppijoiden osalta, mikäli integroinnissa ei huolehdi riittävästi erityistä tukea kaipaavien oppijoiden pärjäämisestä. Järjestelmämme pitää lähteä siitä, että koulun tulee olla mielekäs paikka myös heikommin pärjäävälle oppilaalle. Tämän vuoksi elämykselliselle oppimiselle on annettava aikaa ja tilaa. Oppimisessa pitää myös voida

hyödyntää yksilöiden ominta ilmaisukanavaa, kuten esimerkiksi draamaa, musiikkia, tanssia, kirjallisuutta, kuvaamataittoa tai käsitöitä. Koulupäivistä pitää rakentaa sellaisia kokonaisuuksia, että harrastukset lomittuvat sopivasti varsinaisen koulupäivän yhteyteen, jolloin yhdistetty harrastus- ja koulupäivä kestäisi suunnilleen normaalin arkityöpäivän verran.

Joissakin oppiaineissa, kuten kielissä ja matematiikassa, voisi hyvin olla käytössä tasoryhmät, jotta kukin saisi itselleen sopivaa opetusta. Ihmiset ovat erilaisia oppijoita, joten toisten oppisisällöissä voisi painottaa enemmän tekemisen kautta oppimista kuin teoreettista lähestymiskulmaa. Opetustavoissa tulee kauttaaltaan huomioida yhteisöllinen oppiminen, jolloin tiedollisen oppimisen lisäksi korostuvat sosiaaliset taidot ja lähimmäisten kohtaaminen. Yhteistoiminnallinen oppiminen pitää huomioida kattavasti muun muassa opettajankoulutuksessa, opetussuunnitelmissa, tila- ratkaisuisissa ja resursoinnissa.

Oppimisen ei enää jatkossa tarvitse tapahtua erilaisissa oppiaineissa, vaan se voi olla kokonaisvaltaisempi prosessi, jossa eri aineita yhdistetään. Vain mielikuvitus asettaa rajat sille, miten esimerkiksi kemian ja kotitalouden opetuksen osia voisi integroida yhteen. Taide- ja viestintäkasvatuksen osuutta on lisättävä kokonaisvaltaisesti perusopetuksessa sisällyttämällä niitä muuhun opetukseen. Tämä kehittää sellaista ihmisenä kasvamista, jolla on selkeät yhteydet elämäntaitojen kehittymiseen. Pidemmällä aikavälillä oppiaineet voitaisiin jakaa muutamaaan osaamiskokonaisuuteen, kuten taiteellisiin, ihmistieteellisiin ja luonnontieteellisiin

osioihin. Jotkin ydinosiot, kuten kieliopinnot ja matematiikka, olisivat kaikille pakollisia sisältöjä, mutta muiden aineiden osalta valinnanvapaus voisi kasvaa iän myötä nykyistä suuremmaksi, kuitenkin siten, että perusteet kaikista osioista kuuluisivat jokaisen opinto-ohjelmaan.

Sivistyksen tulee olla ennen kaikkea ihmisestä itsestään lähtevä tahtotila eikä ulkoapäin annettua valistusta. Kaiken kaikkiaan opetusta tulisi kehittää siihen suuntaan, että voitaisiin siirtyä tietosisällöistä ajattelun kehittämiseen ja painotettiin tiedon löytämistä, hallintaa ja monipuolista soveltamista. Peruskouluopetuksen painopistettä on siis siirrettävä tiedon päättämisen sijasta oppimistaitojen kehittämiseen. Samalla keskiössä olisivat yksityiskohtien sijaan kokonaisuuksien rakentaminen ja taidot, jotka rohkaisevat edistämään uusia luovia ratkaisuja.

*Jo poikana käteensä otti hän puun,
ja se taipui ja pieneni höylän alla
ja puhkesi muotoon haluttuun.
Ja puu oli hyvä, ja kovimmalla
puulajilla hartiat lujimmat,
kuin veljellä on tai Jumalalla,
ja ne vankat hartiat jaksoivat
erään samean nuoruuden painoa kantaa
joka raskaana niihin nojautui.*

AILA MERILUOTO, PUUSEPPÄ

NUORIA KANNUSTETTAVA OSALLISTUMAAN

Viimeisen parin vuosikymmenen aikana alkanutta lasten ja nuorten vaikuttamismahdollisuuksien kehittämistä on jatkettava voimakkaasti. Lasten ja nuorten osallistumismahdollisuuksien erityispiirteenä on, että lapset ja nuoret tarvitsevat ympärilleen aikuisen, joka tukee heitä kasvuprosessissa. Aikuisille tuleekin kohdentaa nykyistä enemmän opastusta, jotta he oppivat ymmärtämään lasten oikeutta tulla kuulluksi ja huomioiduksi.

Lasten parlamentit ja nuorisovaltuustot ovat osittain onnistuneita, osittain keskeneräisiä vaikuttamiskanavia. Eräs niiden haasteista on siinä, että ne ovat aikuisten maailmasta kopioituja vaikuttamiskanavia. Lasten tapa katsoa maailmaa voi olla aivan toisenlainen, ja he voivat kokea vaikuttamismahdollisuuksia esimerkiksi harrastustensa kautta. Nuorisovaltuusto voi olla kunnalle myös houkutin ulkoistaa nuorten kuulemisen tapahtuvaksi pelkästään tämän yhden foorumin kautta, vaikka oleellista on, että nuoret pääsevät mukaan kaikkeen kunnalliseen päätöksentekoon. Nuorille kuuluisi olla kunnissa jokaisessa lautakunnassa oma paikka, koska vain siten voidaan kasvattaa oikeita vaikuttajia. Niin kaavoitusasiat kuin perusturvalautakunnan päätöksetkin koskevat myös nuoria.

Koulujen pihat, ruokailut ja koulujen säännöt ovat esimerkkejä sellaisista asioista, joissa täytyy kuulla lasten ääntä jo pienestä pitäen. Aktiiviseen kansalaisuuteen kasvattamiseen tarvitaan mukaan päiväkodit, koulut, oppilaskunnat

sekä vanhemmat.

Nuoret tarvitsevat aikuisen ohjaajan, jonka vastuulla on vaikuttamisen mahdollistaminen ja tukeminen ja jonka tehtävä on huolehtia, että kunnallispoliittiset nuorisoa koskevat päätökset tulisivat käsiteltäväksi nuorisovaltuustoon ja oppilaskuntaan. Tämä henkilö voi olla nuorisohjaaja tai luokanopettaja. Hänen tulee osata ohjata nuoria tekemään aloitteita ja antamaan palautetta sille taholle, joka nuoria kiinnostavasta asiasta päättää. Rehtorit ja kunnanjohtajat voisivat omassa työssään kuulla lapsia säännöllisesti.

Aikuiset eivät aina osaa huomioida lasten ja nuorten lähettämiä viestejä, koska ne tulevat eri muodossa kuin aikuisten maailmassa. Lapsen iän huomioiden vaikuttaminen voi tapahtua myös vaikkapa piirtämisen, valokuvaamisen tai kirjoittamisen myötä siten, että lapset pääsevät kertomaan itselleen tärkeistä asioista.

Sähköinen vaikuttaminen on Suomessa lähes olematonta. Lasten ja nuorten maailmaan kuuluvat erityyppiset mediat. Mediakasvatuksen roolia aktiiviseen ja kriittiseen kansalaisuuteen kasvattamisessa on vahvistettava. Kannanottojen ja mielipiteiden kirjoittaminen sekä kaikenlainen median käyttäminen vaikutuskanavana on yhtä tärkeää kuin virallisten vaikutuskanavien opettaminen.

Lobbaaminen ja kansalaisaktiivisuus järjestöjen kautta ovat myös kannustettavia ja hyväksyttäviä vaikutuskanavia. Kansanedustajien tulisi tavata koululaisia internetin erilaisissa sosiaalisissa medioissa kuten facebookissa ja irc-gallerioissa. Myös järjestöjen ja poliittisten puolueiden kouluvierailut

ovat erinomaisia oppimistilanteita.

Yhtenä nuorten aktivointikeinona tulee olla äänestysikäräjän laskeminen 16-vuoteen, mutta aktiivisella kansalaisuudella tarkoitetaan muutakin kuin pelkkää äänestämistä. Näin kuitenkin edesautettaisiin sitä, että nykyistä useampi nuori voisi tulla valituksi kunnallispolitiikkaan.

Oppilaskuntatoiminta on oiva tapa kantaa vastuuta. Oppilaskuntatoiminta tulee mahdollisuuksien mukaan laskea osaksi opintoja. Paikallisten urheilu-, kulttuuri- tai muiden seurojen ja yhdistysten toiminta tulee kytkeä nykyistä vahvemmin koulun toimintaan. Jokaiselle nuorelle pitää luoda mahdollisuus kiinnittyä vähintään yhteen harrastusyhteisöön. Tämän toteutumiseksi tarvitaan kolmannen sektorin, koulujen sekä liikunta- ja kulttuuriseurojen, tiiviimpää yhteistyötä.

DUAALIMALLI ROMUKOPPAAN

Peruskoulun jälkeinen toisen asteen tutkinto jää aivan liian monella kokonaan väliin tai keskeytyy. Yksi selitys tälle löytyy siitä, että asiat ovat nuoren kohdalla lähteneet jo lapsuudessa kotioloissa menemään pieleen tai viimeistään peruskoulun tieto-oppimisen korostuneisuus on osoittautunut ylivoimaiseksi ponnistukseksi. Toisen asteen tutkinto on kuitenkin 2010-luvun Suomessa vähimmäisvaatimus, jonka puuttuminen aiheuttaa monia pahoja karikkoja työuran varrella. Toverit vasemmalla ovat puhuneet oppivelvollisuusiän korottami-

sesta 18 vuoteen. On vaikea uskoa, että nuorten kadoksissa oleva oppimismotivaatio paranisi oppivelvollisuuden ikäraja nostamalla.

Mielestämme toisen asteen koulutusta tulisi uudistaa väljästi Tanskassa käytössä olevan mallin suuntaan. Siellä on käytössä kaksiportaisen mallin sijaan useampia erilaisia kokonaisuuksia käsittävä toisen asteen koulutusjärjestelmä. Koulutusohjelmat ovat joko akateemisesti painottuneita eli pääsääntöisesti jatko-opintoihin valmistavia yleissivistäviä, ammatillisesti painottuneita eli pääsääntöisesti työelämään valmistavia tai yleissivistävyttä ja ammatillista puolta tasaisesti painottavia opintoja.

Yleissivistäviä koulutuslinjoja ovat lukiot ja ylemmät ammatilliset tutkinnot. Lukioissa voidaan opiskella pakollisia ja valinnaisia oppiaineita kolmella eri tasolla, mikä mahdollistaa yksilöllisemmät opintokokonaisuudet. Ylemmän ammatillisen tutkinnon voi suorittaa kaupallisena tai teknillisenä tutkintona. Kaikille yhteisen perusjakson jälkeen opiskelija voi valita tutkintoonsa mielekkäitä sisältöjä ja yhdistellä siihen halutessaan myös lukiokoulutuksen osa-alueita.

Vastaavasti tavallisessa ammatillisessa koulutuksessa on käytössä sekä pidempi kolmivuotinen tutkinto että lyhyempi kahden vuoden koulutus, joka sisältää palkallisen harjoittelujakson. Lyhyempi kahden vuoden koulutus on tarkoitettu esimerkiksi niille, jotka ovat keskeyttäneet tavallisen ammatikoulutuksen tai joilla ei jostain muusta syystä ole muita opintoja.

Koska Suomen väestötiheys on aivan erilainen kuin

Tanskassa, niin suoraan kopioituna tanskalainen malli ei täällä toimisi. Harvaan asutussa maassa koulutustarjonnan liiallinen monipuolistaminen johtaisi siihen, ettei kaikille kursseille riittäisi enää tarpeeksi opiskelijoita. Tämänkaltainen uudistus loisi kuitenkin pelivaraa nykyisen jyrkkärajaisen ammattikoulu–lukio jaottelun rinnalle. Näin ollen kunkin oppilaan olisi helpompi löytää itselleen sopiva opiskelumuu- to, kun tarjolla olisi erilaisia vaihtoehtoja, joissa voisi painottaa teoreettista ja käytännöllistä osaamista itselleen sopivassa suhteessa.

Korkeakoulutuksessa kansallinen kilpailukykyimme on suorastaan aivan verraton maistereiden ja tohtoreiden tuottamisessa. Meitä voi jopa pitää tieteen halpatyömana, sillä kaiken kaikkiaan korkeakoulujemme panos–tuotos-suhdetta voi pitää erinomaisena. Suomalaiset yliopistot käyttävät vuodessa yhteensä suunnilleen saman rahasumman tutkimukseen ja opetukseen kuin maailman kärkikastin yliopistot yksinään. SM-liigan budjetilla ei luonnollisesti voi kilpailla NHL:n kanssa, mutta omassa sarjassamme menestymme mainiosti ja joillakin kapeilla aloilla olemme jopa huippuosajia.

Nykyiseen hallitusohjelmaan on kirjattu, että yliopisto- ja ammattikorkeakouluja kehitetään duaalimallin pohjalta, joka perustuu toisistaan poikkeaviin tutkintoihin, tutkintoni- mikkeisiin ja tehtäviin. Suomessa on ajateltu, että yliopisto- jen ja ammattikorkeakoulujen välinen yhteistyö on sallittavaa ja jossain määrin suotavaakin, jos se kohdistuu korkeakoulu- jen tukipalveluihin tai hallintoon. Tutkintojen tai opetuksen osalta yhteistyötä ei sen sijaan kaivata. Tutkintojärjestel-

mien erilaisuutta on pidetty itsestäänselvyytenä. Tämä on kummallista, koska arkitodellisuudessa vaikkapa työnantajan voi olla vaikeaa erottaa ammattikorkeakoulututkinnon ja yliopiston kandidaatin tutkinnon eroavaisuuksia.

Keskustan on rohkeasti uskallettava nyt nostaa kissa pöydälle. Mitkä ovat duaalimallin säilyttämisen puolesta puhuvia tekijöitä? Toisaalta, miltä osin duaalimallista on tullut rasite, joka ei palvele tarkoituksenmukaisesti sen kummemmin opiskelijoita kuin suomalaista yhteiskuntaakaan? Keskustalle duaalimalli on herkkä kysymys, koska yliopistojen ja ammattikorkeakoulujen yhdistäminen nostaa välittömästi pintaan aluepoliittisen kädenväännön. Pelkona on, että menetämme jonkin itsellemme rakkaan sivupisteen tai jopa kokonaisen korkeakoulun, jos yliopistot ja ammattikorkeakoulut laitetaan saman katon alle.

Korkeakoulujärjestelmän yhdistäminen mahdollistaisi sen, että nuoret voisivat valita kiinnostuksensa perusteella joko käytännöllisemmän ammatillisen suuntautumisen tai teoreettisen, tieteelliselle uralle valmistavan linjan. Näiden kahden ulottuvuuden osasia voisi myös sujuvasti yhdistellä opiskelijalle sopivaksi kokonaisuudeksi.

Suomessa olisi myös syytä pysähtyä pohtimaan, miksi monessa muussa maassa on tapana suorittaa aluksi vain alempi korkeakoulututkinto yhdestä aiheesta, kun taas Suomessa yliopistoissa myönnetään suoraan tutkinnonanto-oikeus maisterintutkintoon. Monessa muussa maassa maisterivaiheeseen hakeudutaan vasta muutaman vuoden työrupeaman jälkeen, jos tarvetta ylemmälle korkeakoulututkinnolle tuolloin

ilmenee. Maisterintutkinnon voi kuitenkin tehdä tavallisesti muustakin oppiaineesta kuin mistä on tehnyt alemman korkeakoulututkinnon. Meillä tällainen tutkintojen yhdisteleminen on sen sijaan joitakin maisteriohjelmia lukuun ottamatta vielä lapsenkengissä.

OPISKELUAIKOJEN LYHENTÄMINEN

*Voi, voi tätä kurjaa maailmaa,
voi sinuas ihmiskunta,
sua säälän mä niin, ett' taaseenkaan
koko yöhön en saane unta.*

*Mikä on tään elämän tarkoitus?
Mikä kansan ja yksilön määrä?
Mikä absoluuttinen oikeus
ja absoluuttinen väärä?
Mut kurjaa, sen minä tiedän vaan,
on reistata maailmassa,
kun laina jo huomenna lankeaa
ja tyhjä on miehen kassa.*

EINO LEINO, FILOSOFEERAAVA YLIOPPILAS

Yliopistojen tavoitetutkinnosta käytävä keskustelu liittyy olennaisesti opiskeluaikojen pituuteen. Taustalla on tietysti sama argumentaatio kuin eläkeiästä käytävässä keskustelussa. Työurat on saatava pidentymään, jotta kansantaloutem-

me tuottavuus pysyy vireänä. Opiskeluaikojen pituudesta puhuttaessa olisi kuitenkin oleellista muistaa erottaa toisistaan myös nettomääräinen opiskeluaika ja bruttomääräinen opiskeluaika. On totta, että suomalaiset nuoret ovat työelämään siirtyessään muiden maiden nuoria iäkkäämpiä. Suomalaiset nuoret ovat kuitenkin vertaisiaan huomattavasti kokeneempia silloin. Valmistumisaikojen pitkittymiseen on oikeastaan kolme keskeistä syytä: korkeakouluopintojen aloituksen viivästyminen, ylempää korkeakoulututkintoa painottava tutkintojärjestelmä ja töiden tekeminen opiskeluiden aikana.

Nykymuotoinen ylioppilaskokeeseen painottunut lukio-koulutus ja ulkoa opiskelemista korostava sisäänpääsyjärjestelmä on järjetön kokonaisuus. Lukion yleissivistävyydestä ja ihmisenä kasvamisesta menetetään iso osa siihen, että pitää keskittyä ylioppilaskirjoitusten vaatimuksiin sen sijaan, että opittaisiin aidosti ymmärtämään asioita. Ylioppilaskokeilla ei kuitenkaan ole riittävää painoarvoa yliopistojen sisäänpääsyjärjestelmässä, minkä seurauksena ylioppilaskokeisiin käytetty aika on monelta osin hukkaan heitettyä. Yliopistot eivät ole suostuneet käyttämään sisäänpääsykriteerinään ylioppilaskoetta, joka mittaa yliopistojen mukaan ilmeisesti väärä asioita. Onneksi tähän on nyt lopulta tulossa muutos, kun ylioppilaskokeen avulla tapahtuvan opiskelijavalinnan osuutta ollaan kasvattamassa.

Vastaavasti korkeakoulujen omat pääsykokeet mittaavat lähinnä sitä, kuinka kauan henkilö on jaksanut istua pönttämässä pääsykoekirjoja, tai vielä raadollisemmin sitä, miten suuren summan nuoren vanhemmat ovat olleet valmiita sijoit-

tamaan suojattinsa valmennuskurssiin. Tämä pääsykoerumba aiheuttaa turhaa tehottomuutta ja pitkittää koulutukseen pääsemistä sekä johtaa kaiken lisäksi vääriin alavalintoihin, jolloin koulutuksen keskeyttämisprosentit nousevat korkeaksi. Toisen asteen ja korkeakoulujen siirtymävaiheen ongelmien korjaamiseksi tulee vakavasti harkita ylioppilaskokeen poistamista ja sen korvaamista jollakin uudella valtakunnallisella tasokokeella, jonka korkeakoulut voivat hyväksyä määrittämään sisäänpääsyä. Samalla korkeakoulujen omat mahdolliset pääsykokeet tulee muuttaa puhtaasti soveltuvuutta mittaaviksi. Lukion valtakunnallinen tasokoe voisi toimia korkeakoulujen sisäänpääsykriteerinä yhdessä tai erikseen oppialojen soveltuvuuskokeiden kanssa. Soveltu- vuuskokeet voisivat olla alakohtaisia, mutta kokeen tulokset olisivat voimassa kaikkialla Suomessa, missä kyseistä alaa opetetaan.

Koulutusaikoja voitaisiin edelleen lyhentää tuntuvas- ti, jos suomalaisessa työelämässä siirryttäisiin korkeakoulu- opinnoista kandidaatin tutkintoa perustutkintona painotta- vaan malliin. Jonkun ainakin pitäisi pystyä vastaamaan siihen, miksi Suomessa yhä tavoitellaan sitä, että niin moni kouluttaa itsensä maisteriksi ja vieläpä yhteen putkeen. Kenties yle- män korkeakoulututkinnon huipentava graduvaihe tuo suo- malaisille jotain sellaista lisäarvoa, jolla pärjäämme globaa- lissa kilpailussa. Toisaalta jos nykyistä useammat siirtyisivät työelämään jo kandidaatin tutkinnon päätteeksi, niin tällöin opiskeluaikat lyhenisivät automaattisesti useammalla vuodel- la, jolloin täysipainoinen työelämään siirtyminen tapahtuisi

varhemmin.

Itse olemme taipuvaisia uskomaan, että suomalainen korkeakoulupolitiikka tuottaa ylikouluttautumista, jonka seurauksena työpaikan saadakseen vaaditaan osaamista, jota työpaikassa ei todellisuudessa tarvita. Korkeakouluopintojen aito kaksiportaisuus edellyttäisi ennen kaikkea sitä, että julkinen sektori avaisi työpaikkansa muillekin kuin ylemmän korkeakoulututkinnon suorittaneille. Jo tällä hetkellä monet yritykset tekevät rekrytointipäätöksiään ennemminkin sopivien osaajien ja persoonien perusteella kuin muodollisen tutkinnon mukaisesti. Julkinen sektori sen sijaan on jähmettänyt rekrytointipolitiikkansa tsaarinaikaiseen virkamiesmalliin.

Kolmas keino lyhentää opiskeluaikoja on vähentää tarvetta opiskeluaikaiseen työntekoon, jolloin opiskelijan aikaa ja voimavaroja vapautuu opiskeluun. Tämän argumentaation tekee kuitenkin oudoksi se, että nimenomaan työurien pidentäminen on kaikkien huulilla yhteisenä tavoitteena. Eikö kansantalouden kannalta ole ihan se ja sama, siirtyykö nuori täysipainoiseen työelämään viiden vuoden opintoputken päätteeksi vai tekeekö nuori opintojensa ohessa kahden vuoden ajan puolikasta työpäivää ja siirtyy sitten työelämään kuuden vuoden jälkeen? Nettoaika työelämässä sekä koulunpenkillä pysyy molemmissa samana. Toki voi ajatella, että tuottavuus kasvaa, kun opiskeluihin keskittyvä nuori saavuttaa aikaisemmin korkeamman tietomäärän. Toisaalta taas opiskeluaikainen työelämään tutustuminen tuo syvyyttä oppimisprosessiin ja sitä kautta tuottavuus paranee. Jos opiskeluaikoja halutaan tiivistää, niin silloin opintotuen tulee

taata riittävän korkea elintaso, jotta työteko ei ole välttämätöntä. Esitämme, että korkeakouluopiskelijoiden tukimalli muutetaan sellaiseksi, että ensimmäisen kolmen vuoden ajan tuki on huomattavasti nykyistä korkeammalla tasolla ja tämän jälkeen tuen taso laskee tuntuvasti. Näin opintojen aikainen eläminen muuttuisi kandidaatin vaiheen jälkeen enemmän omarahoitteisiksi, mutta vastineeksi opintojen alkuvaiheen ajan voisi keskittyä kunnollisella tuella täysipäiväiseen opiskeluun.

KORKEAKOULUT LAADUN TUOTTAJIKSI JA TIETEEN KVARTAALIAJATTELU

Opiskelijajärjestöjen ponnekkaista vaatimuksista ja laatua korostavista juhlapuheista huolimatta suomalainen korkeakoulujärjestelmä panostaa edelleen bulkkituotantoon ja määrään kuin laatuun. Opetusministeriön nykyinen rahanjakomalli korkeakouluille on täysin mielikuvitukseton selostus määrällisiä indikaattoreita, joiden avulla ainoastaan valvotaan korkeakoulujen aikaansaannoksia tiede- ja tutkintotehtaina. Mielenkiintoista on, että sama vaiva toistuu kaikilla muilla koulutuksen tasoilla. Ainoastaan toisen asteen ammatillisessa koulutuksessa laatutyö sekä opiskelijoiden ja henkilökunnan antama palaute on otettu osaksi yksiköiden rahoitusta.

Korkeakoulutuksen arvioinnissa ja rahoituksessa tulee siirtyä muodollisesta laadusta tosiasialliseen laatuun. Vaikka

laadulliset kriteerit ovatkin määrällisiä hankalammin mitattavissa, henkilökunnan työssäviihtyvyys, opiskelijoiden antama palaute ja työllistyminen ovat silti parempia kriteerejä yliopistojen arvioinnille kuin teennäisesti muodostetut mittarit seitsemässä vuodessa valmistuneiden tai kansainvälisten refereejulkaisujen määrästä. Laatua voidaan arvioida myös muilla tasoilla, ja lukioillekin olisi mahdollista luoda valtiollisesti parempia vertailulistoja kuin MTV3:n joka keväiset lukioarviot.

Suomalaisen tutkimuksen kohdalla puhutaan alati soveltavan tutkimuksen vähäisyydestä. Tilastot osoittavat kuitenkin päinvastaista, sillä jotenkin erikoisesti olemme siirtyneet lyhyen aikavälin hyötyjä tavoitellessamme liian paljon soveltavan tutkimuksen puolelle ja unohtaneet perustutkimuksen roolin lähes kokonaan. Tämä suuntaus ei voi olla keskustalaisen sivistysaatteen mukaista, vaikka itse olemmekin osittain olleet mukana tätä toteuttamassa.

Suomalainen tutkimus voi muodostua pärjäämään soveltavuudessaan vain, jos perustutkimus on kunnossa. Jopa Aalto-yliopisto, tuo suomalaisen soveltavan tutkimuksen katkeransuloinen kruununjalokivi, näyttää sailaksille pitkää nenää ottamalla yhdeksi tavoitteekseen nostaa perustutkimuksen tasoa. Perustutkimuksen tukeminen ei kuitenkaan voi tarkoittaa vasemmistolaisten opiskelijaradikaalien suojatyöpaikkojen politiikkaa, vaan sen on oltava tehokasta, kuitenkin vähintään kymmenen vuoden kvartaaleihin perustuvaa tutkimustyötä.

RAPPIOLLA OLEVA IHMISYYSKULTTUURI

Kulttuuri ja taide ovat koulutuksen ohella tärkeä osa ihmisyyttä. Niiden harrastaminen onkin äärimmäisen tärkeässä osassa ihmisen tuntevan puolen kasvussa. Tämän johdosta meistä on ollut huolestuttavaa havaita, että kulttuuriin käytettävät resurssit ovat auttamattoman vähäiset, minkä lisäksi koko kulttuuripolitiikka on jonkinmoisella tuuliajolla oma sisältöään etsien. Suorien johtopäätösten vetäminen voi olla osittain vaarallista, mutta kulttuuripolitiikan alennustilalla on selvästi omat vaikutuksensa henkiseen huonovointisuuteen.

Vieraantumisen on aikamme ihmistä hyvin kuvaava termi. Tälle vieraantumiselle voi hakea syitä teolliseen tuotantorakenteeseen nojaavasta yhteiskunnallisesta ajattelusta, joka korostaa liiassa määrin aineellisia tekijöitä. Teollinen tuotantomalli on työntekoa ja näin ihmisen elämää ratkaisevalla tavalla määrittävä tekijä. Kun esimerkiksi maataloustuotanto on ajallisesti kytketty luonnon vuosikiertoon ja sen eri prosesseja voidaan harjoittaa vain perätysten, niin teollisuustuotanto on ikään kuin irronnut pois ajanpyörästä ja teollisuutta voidaankin harjoittaa monessa usein yhtä aikaakin tapahtuvassa eri osassa silloin kun parhaalta tuntuu. Näin teollista työtä tekevä ihminen on ikään kuin vieraantunut luonnosta, ajasta ja kosketuksesta oikeaan elämään.

Oma mielenkiintoinen tarkastelunaihe on myös uskonnon suhde kulttuuriin ja yhteiskuntaan. Runoilija T.S. Eliotin mukaan ”mikään kulttuuri ei ole noussut esiin tai kehittynyt muuten kuin yhdessä uskonnon kanssa”. Eliotin ajatus näky

jo suomen kielen termissä sivistys. Sivistyksen käsite liittyy voimakkaasti mielen tasapainoiseen kehittämiseen, joka kristillisessä kulttuurissa liittyy Jumalan kuvaksi tulemiseen. Suomen kielen termi sivistys tulee saksan kielen termistä Bildung. Bildung-termin juuret ovat saksalaisen mystikkoteologi Mes-tari Eckhartin teksteissä, joissa hän määrittä sen kirkkoisä Augustinuksen oppien hengessä Jumalan kuvaksi tulemiseksi. Augustinus opetti, että kun mielen järkevä, tunteva ja tahtova osa ovat tasapainossa, niin ihminen on yhteydessä kolmiyhteiseen Jumalaan, jolloin jo tänne maan päälle voidaan luoda eheä Jumalan valtakunta. Sivistyskasvatuksen painopiste on edelleen pidettävä mielen tasapainoisessa kehittämässä, mikä turvaa toimivan yhteiskunnan. Näin kristinuskolla on ollut myös suomalaisessa sivistysajattelussa tärkeä vetovastuu. Jokaisella on edelleen oltava oikeus myös oman uskontonsa opetukseen tai vaihtoehtoisesti elämäntietoon.

On äärimmäisen huolestuttavaa, ettei kirkkomme ymmärrä tärkeää rooliaan. Se on myös itse hyväksynyt itselleen institutionaalisen roolinsa keskittyen uskonnollisten riittien toimittamiseen ja sosiaalis-eettisiin tehtäviin. Kirkko ei kuitenkaan ota osaa sen tärkeimpään tehtävään eli keskusteluun siitä, miten ihminen tulisi Jumalan kuvaksi. Tämän ”elämän tärkeimmän kysymyksen” sivuuttaminen on merkittävä selitystekijä ihmisyyskulttuurimme kriisille. Kirkonkin on siis herättävä takaisin sisällölliseen keskusteluun. Poliittiset ja kulttuuriset voimat ovat kykenemättömiä ratkaisemaan aikamme moniulotteisia ongelmia yksin. Samalla kun aika huutaa arvokeskustelijoita ja laman runnomat ihmiset etsivät toivon

näköalaa, kirkon edustajat käyvät julkista debattia kysymyksistä, jotka muu yhteiskunta on ratkaissut osaltaan jo ajat sitten. Kirkko kaipaa ryhtiliikettä ja avointa vuorovaikutusta myös poliittisten päättäjien kanssa.

Kulttuurin korostaminen vaatii myös laajempaa yhteiskunnallisen ajattelun suunnanmuutosta. Kulttuuriamme on leimannut ajatuksen tasolla pitkään snellmanilainen henki, jonka mukaan sivistyksessä on pienen kansakunnan voima ja turva. Tämä upea ajatus on kuitenkin jo kauan puuttunut yhteiskunnallisesta käytännöstä. Kulttuuriin käytettävät resurssit nähdään usein olevan muualta pois. Joskus kuuluu jopa sanottavan, ettei kulttuuria pidä tukea, kun se ei kasvata edes taloutta. Koko keskustelua käydään oikeastaan hyvin populistisin ja poliittisin halpahalliargumentein: milloin syytetään valtiota rahan kaatamisesta oopperalle, milloin jollekin muulle laitokselle.

Snellmanilainen ajattelu onkin nostettava takaisin jalustalle. Tämä on äärimmäisen tärkeää, sillä kulttuuri on osa ihmisyyttämme. Suomalainen perinne on sekoitus talonpoikaisuuden juuria, läntisen ajattelun virtauksia sekä vaikutuksia idästä. Se on liian arvokas uhrattavaksi viihdeteollisuuden edessä. Poliitiikan kautta on mahdollisuus vaikuttaa siihen, että kulttuurilla ja taiteella on riittävästi resursseja toimia itsenäisesti ilman vaaraa viihdekapitalismin jalkoihin jäämisestä. Me uskomme siihen, että tarvitsemme itsenäistä ja voimakasta kulttuuria sekä taide-elämää myös tulevana aikoina. Ennen muuta arvostamme ihmisten omia mahdollisuuksia osallistua kulttuurin tekemiseen. Mitä olisikaan Suomi ilman työ-

väenopistoja, kesäteattereita, valokuvausharrastajia ja ennen muuta, miten kulttuurisesti köyhä olisikaan kesäinen Suomi ilman tuhansia talkoovoimin järjestettyjä kesätapahtumia?

”Yläasteella opimme snellmanilaisuudesta. Muistan miettineeni ihailien, kuinka hienoja ihmiset aikoinaan olivatkaan...”

Monipuoliset taidekokemukset ja elämykset ovat tärkeä osa ihmisenä kasvamista. Onkin äärimmäisen tärkeää, että jo lapsesta pitäen ihmiset oppisivat kokemaan taiteen elämäntapanaan. Vain tätä kautta on mahdollista saavuttaa tunteiden hallintaan liittyviä elämönhallintataitoja. Peruskoulutusjärjestelmässämme on ehdottomasti painotettava nykyistä enemmän taide- ja viestintäkasvatuksen osuutta sisällyttäen ne kokonaisvaltaisesti muiden tietojen ja taitojen opettamiseen.

Yhtä tärkeää on kuitenkin pitää koko maamme taide-elämä riittävän vireänä. Jokaisella suomalaisella on oltava mahdollisuus harrastaa erilaisia kulttuurimuotoja kotinsa lähellä. Jatkossa onkin tehtävä kulttuurin kehittymistä tukevia aluepoliittisia investointeja. Vain tämä takaa jokaiselle suomalaiselle tasa-arvoisen lähtökohdan kohti täydellistä itsensä toteuttamista.

Suuren painoarvon annamme myös kansalaisjärjestötoiminnalle niin kulttuurin, urheilun kuin julkisen palvelun tukena toimivien hyvinvointipalvelujen ylläpitäjänä. Kuntien ja valtion tulee tehdä kansalaisjärjestökentän kanssa entistä tiiviimpää yhteistyötä.

Kritisoimme nykyistä valtiojohtoista, raskaan byrokraat-

tista kulttuurihallinnon mallia. Valtakunnallisesti keskitetystä hallinnosta tulee kulkea kohti maakunnallista toimivaltaa, jossa kulttuurin käytännön toteuttajina toimivat nuorisoseurat ja muut kulttuurillisesti suuntautuneet yhdistykset. Avustusrahoituksen jaosta tulee päättää maakuntatasolla. Paikallisesti syntyneillä kulttuurijaostoilla tulee olla suora edustuksellisuus maakuntahallintoon. Tämä toisi kulttuurin rahoituksen ja vallan ihmisiä lähemmäksi. Suuria valtakunnallisia hankkeita kuten elokuvia varten tarvitaan edelleen myös valtakunnallista rahoitusta.

Jos useampi kulttuurijaos sijaitsee lähellä toisiaan, niin silloin pyritään erikoistumaan tietyille osa-alueille: yksi esimerkiksi teatteritaiteeseen, toinen musiikkiin ja bänditoimintaan, kolmas elokuvakerhotoimintaan ja neljäs liikuntaharrastuksiin. Resurssien ja vetäjien määrän ollessa rajallinen pyritään jaoksien väliseen jouhevaan yhteistyöhön. Voimavaroja yhdistämällä vastuu ei jakaudu epätasaisesti ja uuvuta aktiivitoimijoita.

JATKUVA IHMISENÄ KASVAMINEN

Takavuosina suomalaisia opetettiin kyntämään omaa peltoaan ja auttamaan näin itse itseään. Nyt Keskustan tulee kyetä pohtimaan, mitä meidän tulisi nykymaailmassa kylvää, jotta voisimme aikanaan niittää kunnollista satoa. Jotain taidamme tehdä väärin, sillä Suomen työllisyysaste oli perin heikolla

tasolla ennen nykyistä lomaakin. Samaan aikaan yritysten kasvua kuitenkin hidasti pula osaavasta työvoimasta. Syystä tai toisesta työvoiman kysyntä ja tarjonta eivät kaikilta osin kohtaa hyvinäkään aikoina. Meidän on mietittävä, mikä on aikuiskoulutuksen rooli koulutuspaletissamme, jotta pystymme vastaamaan työelämän rakennemuutokseen. Toisaalta työmarkkinalähtöisen ajattelun rinnalla tulee pitää yllä keskustelua siitä, miten koko elämän läpi jatkuvaa ihmisenä kasvua voitaisiin tukea nykyistä paremmin. Miksi niin moni työelämän yhteydessä tehty tohtorintutkimus jää vain paperiksi muiden joukossa? Toivottavasti itsensä kasvattaminen, vastuullisuus ja solidaarisuus eivät ole menneisyyden ilmiöitä. Vapaan sivistystyön rooli on varmasti tulevaisuuden kasvatustyössäkin merkityksellinen näiden asioiden ratkaisemisessa.

Suomen koulutuspolitiikka rakentuu nykyisellään kaiken kaikkiaan liialti sellaisen ajattelun pohjalle, että sivistyksen maljaan lorautetaan kullakin koulutusasteella sopiva määrä tietoa ja taitoa. Peruskoulun jälkeen maljasta on kolmannes täynnä, toisen asteen jälkeen kaksi kolmannesta. Viimein koittaa hetki, jolloin korkeakoulututkimuksen taskuunsa nappanut nuori sulkee opinahjonsa ovet viimeisen kerran. Malja on saatu ääriään myöten täyteen. Enää ei tarvita yhtäkään luentoa, vaan kerätyllä tietomäärällä voidaan vaeltaa työelämävaiheen läpi.

Keskustalla on eittämättä hieno sivistysperinne. Puolue on nyt kuitenkin päästänyt tämän kullanarvoisen perinteen katkeamispisteeseen. Uskomme, että voimme yhä halutes-

samme olla humanistisen kulttuurin ja sivistystyön keskeisiä puolustajia. Keskusta ei saa jättäytyä pelkäksi valtionhoitaja-puolueeksi, joka toteuttaa realistisia talousohjelmiaan. Suomen kansan ja meidän itsemme on lupa odottaa Keskustalta enemmän. Keskustan tulee ottaa yhdeksi keskeiseksi asiakseen sivistyspoliittinen aivojumppa, jonka lopputuloksena täytyy olla vaatimus opetusministerin salkusta seuraavaan hallitukseen. Suomalainen koulutus- ja sivistyspolitiikka suorastaan huutavat reformia. Me haluamme olla toteuttamassa sitä.

06

Lapsia ja aikuisia

Perhepoliittisen ajattelun ytimessä on lapsi. Päätöksenteon tulee lähteä lapsen oikeudesta kasvurauhaan sekä vanhempien ja yhteiskunnan velvollisuudesta tarjota tälle hoivaa, huolenpitoa ja välittämistä. Elämme aikuisten yhteiskunnassa, jossa tämä herkästi unohtuu. Samalla kuitenkin on selvää, että aikuisten murheet ja arjen haasteet heijastuvat vahvalla tavalla lasten elämään.

Haluamme korostaa perhekäsitteen moninaisuutta. On ydinperheitä, yhden vanhemman perheitä, yksin asuvia, uusperheitä ja suurperheitä. On samaa sukupuolta olevien vanhempien perheitä ja monikulttuurisia perheitä. Yksilöllä on oikeus määritellä, ketkä hänen perheeseensä kuuluvat. Tärkeää on myös huomioida perhe usean sukupolven yhteisönä: myös isovanhemmat ovat osa perhettä.

Tunnistamme tämän poliittisen sektorin erityislaatuisen herkkyyden. Liikumme henkilökohtaisten kysymysten äärellä. Puhumme asioista, jotka ovat yhtäaikaaisesti vahvan yksityisiä ja samalla erittäin yhteisiä. Lähdemme ajatuksesta,

jossa vastuu lapsista on pohjimmiltaan kaikkien meidän yhteinen.

Velvollisuudet ja oikeudet ovat punnuksina vaa'assa. Keskustelu kulminoituu helposti ääripäihin, kuten julkisuudessa aika ajoin nähdään. Hyvää vanhemmuutta on rohkeaa lähteä määrittelemään.

Lapsilähtöisen ajattelun hinta on, että aikuinen joutuu puntaroimaan omia ratkaisujaan uudelleen ja yhteiskunnan tuottavuutta korostava ajattelu kyseenalaistuu. Perhepolitiikan on oltava erityisen tulevaisuusorientoitunutta. On uskottava siihen, että satsaaminen lapsiin nyt kantaa hedelmää tulevaisuuden tasapainoisina aikuisina. Vanhenevan väestörakenteen Suomessa perheellistymisen tulee olla jatkossa entistäkin kannattavampaa.

Tässä luvussa perheitä pyritään käsittelemään mahdollisimman monipuolisesti, määrittelemättä mitään vaihtoehtoa toista paremmaksi. Oli perheen muoto mikä tahansa, merkitsee se jäsenilleen läheisyyttä, vastuuta muista ihmisistä, yhdessä olemista ja henkistä tukea. Perhe tuottaa yksilölle tunteen kuulumisesta johonkin sekä pysyvyyttä ja turvaa muuttuvan maailman keskellä. Päätöksenteolla tulee varmistaa, että lapsen hyvän elämän edellytykset ovat samanlaiset ja tasa-arvoiset vanhempien elämäntilanteesta riippumatta.

Kiinnitämme huomiota myös yksineläjien suureen joukkoon. He ovat liian pitkään olleet vaiettu väestöryhmä perhepoliittisessa keskustelussa.

Kaiken kaikkiaan näyttää selvältä, että perhepolitiikan saralla on tarpeita monenlaisille uudistuksille. Tämän vuoksi

yksi keskeinen vaatimuksemme onkin, että seuraavaan hallitukseen valitaan lapsi- ja perhepoliittinen ministeri.

ENNALTAEHKÄISYÄ JA VALINNANVAPAUTTA

Monesti kuulee sanottavan, että tämän päivän nuorilta on hu-
kassa arkirealistinen käsitys siitä, kuinka lapsia tulee kasvat-
taa. Muutos on tapahtunut erityisesti viimeisen parinkymme-
nen vuoden aikana.

Yksi selitys nuorten vieraantumiselle vanhemmuudes-
ta löytyy varmaankin suurperheiden katoamisesta. Näin on
käynyt sitä mukaa kuin ihmiset ovat muuttaneet kaupunki-
hin. Tämän seurauksena tietoa nuorille vanhemmille ei enää
siirry kokeneemmilta sukupolvilta, vaan pienten lasten van-
hemmat ovat tavattoman yksin. Apua etsitäänkin esimerkik-
si nettikeskusteluista, joissa käydään kilpalaulantaa siitä, kuka
hoitaa vauvansa parhaiten. Nettipalstoja seuratessa mieleen
voi herätä epäilyksiä siitä, että on huono äiti tai isä, koska on toi-
minut tietyllä tavalla. Vanhempia pitäisikin auttaa oivalta-
maan, ettei vanhemmiksi synnytä vaan vanhemmiksi kasve-
taan.

Toinen selitys voi olla siinä, että perheiden kevyet tukipal-
velut ovat kuihtuneet olemattomiin kahden vuosikymmenen
kuluessa. Kotihoidonapua on saatavilla pääosin vain sellai-
sille perheille, jotka ovat lastensuojelullisten toimenpiteiden
piirissä – jos heillekään. Kriisitilanteissa perheille on tarjol-
la tukea vasta kuukausien jonotuksen jälkeen. Perhepäivä-

hoidossa olevien lasten osuus kaikista päivähoitossa olevista lapsista laskee jatkuvasti. Sijaishuollossa lapset sijoitetaan perheiden sijasta laitokseen, ja kyläkouluja lakkautetaan väestörakenteen muutoksen lisäksi taloudellisten syiden vuoksi.

Ennaltaehkäiseivistä palveluista ja lähipalveluista on kauttaaltaan karsittu, ja tämä näkyy nyt kalliiden erikoispalveluiden kasvaneena kysyntänä. On suorastaan hämmästyttävää, ettei aikakaudella, joka vannoo taloudellisen tehokkuuden nimiin, ole kyetty laskemaan ennaltaehkäisevien palveluiden supistamisesta syntyvien haitallisten sivuvaikutusten hintalappua. Tämän vuoksi ratkaisut on tehty lyhytnäköisten säästöjen nimissä.

Eikä kyse ole pelkästään kansantaloudesta. Ihmisten arkeen kohdistuneet säästöt tekevät kipeää niiden elämässä, joihin ne kohdistuvat. Keskustelu lapsiperheiden köyhyydestä on vaiettu pelottavan kuoliaaksi. Aihe ei ole mediaseksikäs, mutta se on vakava tosiasia. Lapsiperheiden köyhyyttä selittää pitkälti se, että lapsiperheille tarkoitetut tulonsiirrot ovat jääneet viime lama-ajan tasolle. Viime lamasta köyhien lapsiperheiden määrä on kolminkertaistunut. Pienituloisuutta esiintyy huomattavalla tavalla erityisesti alle kolmivuotiaiden lasten perheissä, yksinhuoltajaperheissä sekä monilapsisissa perheissä.

LAPSILÄHTÖISYYTTÄ KUUKAUSILLA KIKKAILUN SIJAAN

Haluamme korostaa perheiden valinnanvapautta. Nykyisessä tilanteessa kaikilla perheillä ei kuitenkaan ole aitoa valinnanvapautta, vaan ne joutuvat tyytymään itselle sopimattomiin ratkaisuihin. Perheillä on oltava riittävän monipuoliset vaihtoehdot, jotta he voivat valita lapsillensa sopivimman toimintamuodon. Arvostamme myös sitä, että osa perheistä haluaa valita kotivanhemmuuden. Mielestämme jokaisella perheellä tulee olla mahdollisuus hoitaa lasta kotona vähintään ensimmäiset puolitoista vuotta. Tämän tueksi perheille tarvitaan kattavia palveluita ja riittävä taloudellinen tuki.

Lapsen edusta puhutaan paljon, mutta ratkaisujen hetkellä päätökset on perinteisesti tehty aikuisten näkökulmasta. Esimerkiksi suomalaisen perhepoliittiseen keskusteluun on noussut vanhempainrahakauden pidentäminen ns. Islannin 6+6+6-mallin mukaiseksi. Siinä sekä isälle että äidille olisi korvamerkitty yksi oma kuuden kuukauden jakso ja lisäksi perhe voisi sopia keskenään, kumpi vanhemmista pitää loput kuusi kuukautta. Tavoite on sinänsä ihan oikean suuntainen, mutta se on sattumaa. Juuri kukaan ei nimittäin ole perustellut tavoitetta sillä, että se olisi lapsen kannalta toimiva ratkaisu, vaan liikkeelle on lähdetty siitä, että näin toteutuu miesten ja naisten välinen tasa-arvo. Tasa-arvon toteutuminen on sinänsä myös itseisarvoisen tärkeää, mutta päättäjien olisi syytä pohtia samaan aikaan, mitä ehdotus tarkoittaa lapsille. Tavoitteenamme on, että vanhemmat voisivat viettää enemmän

aikaa lastensa kanssa. Yhteiskunta, joka tulvii materiaa, mutta jossa on samaan aikaan niin kiire, ettei vanhemmilla ole aikaa lapsilleen, on mielestämme kulkenut arvoiltaan väärään suuntaan.

ISÄN VAHVA ROOLI

Aja hiljaa isi nyt vaan, niin sitten illalla leikitään.

Aja hiljaa isi nyt vaan, niin mä kiltisti odottamaan jään.

SAN. HANS BLUM, SUOM. SAUKKI

Historian muovaamien traditioiden vuoksi meillä on edelleen vallalla ajatus, että isien osallistuminen lasten hoitamiseen ei ole välttämätöntä. Tämä on pitänyt yllä lasiseinää, joka on tehokkaasti myös estänyt työelämässä olevien vanhempien tasa-arvoisen oikeuden jäädä hoitamaan lapsia. Äideille ja isille kohdennetut vapaat ovat hyvin erimittaisia. Kokemus isien vapaiden pidosta Suomessa ja muissa Pohjoismaissa viittaa siihen, että isät käyttävät yleisimmin niitä vapaita, jotka on nimenomaan nimetty isille. Lisäksi isät käyttävät vapaita silloin, jos perhe ne muuten menettäisi. On luontevaa, että vanhempainvapaita pidennetään erityisesti isien näkökulmasta.

Isät ovat perustelleet vanhempainvapaiden pitämättömyyttä taloudellisilla syillä. Tämän taustalla on se, että perheissä isällä on usein suurempi palkka kuin äidillä, mikä on noussut monessa perheessä ongelmaksi perhevapaiden pidosta päätettäessä. Isät ovat olleet myös huolissaan siitä, että

vapaan pitäminen voi haitata työuraa tai työtehtäviä perhevapailta palattaessa. Isät ovat kokeneet ongelmalliseksi myös sen, ettei vapaan ajankohtaa voi valita riittävän joustavasti ja tiedon puute siitä, miten, mitä ja milloin vapaita voi pitää, vähentää isien vanhempainvapaajaksoja.

Vaikuttaa myös siltä, että isien vähäiseen vanhempainvapaan käyttöön syynä voivat olla myös asenteet, joiden mukaan perinteiseen sukupuolten väliseen työnjakoon lapsenhoidossa eivät kuulu isien pitkät vanhempainvapaat. Myös äitien asenteet vaikuttavat isien vanhempainvapaan käyttöön. Yhteiskunnallisiin asenteisiin on hyvä kiinnittää huomiota vanhempainrahakauden uudistamisen lisäksi, jotta eri tahojen asennoituminen muuttuisi suopeammaksi vanhemmuuden jakamiselle. Lapsensa kanssa yhdessä oleminen on myös isän oikeus.

On olemassa myös esimerkkejä siitä, että miehet eivät aina edes uskalla pitää vanhempainvapaata pelätessään tulevana työpaikalla syrjityksi vanhemmuuden vuoksi. Tällaiset työelämän asenteet eivät ole tasoittamassa sukupuolten välisiä eroja työmarkkinoilla, ja ne ovat ongelmallisia myös lapsen näkökulmasta. Isien lisätessä perhevapaiden käyttöä on mahdollista, että myös naisten syrjintä työmarkkinoilla vähentyy.

"Olin ehkä viisivuotias, kun isä herätti minut varhain eräänä keväisenä aamulla. Hän kuiskutti, että lähemme retkelle. Lähdimme hiljaa, jotta muut eivät heräisi. Luonnon heräillessä ympärillä matkasin oranssissa turvaistuimessa isän vanhan

pyörän tarakalla. Söimme retkieviäitä muutaman kilometrin päässä olevan siirtolohkareen päällä, ja isä näytti minulle pienen puron, joka solisi lähettyvillä. Tämä isä–tytär-retki on yksi lämpimimmistä lapsuusmuistoistani.”

KUSTANNUKSET TASAN

Koska vanhempainvapaajärjestelmä on painottunut äiteihin, kaatuvat voimassa olevan perhevapaajärjestelmän kustannukset pääasiassa naisvaltaisten alojen maksettavaksi. Kustannukset tulee jatkossa jakaa kaikkien työnantajien ja työntekijöiden kesken. Kustannusten jakamisen tulee perustua erilliseen vanhempainvakuutukseen. Maksujärjestelmä toimisi muiden sosiaalimaksujen tapaan, niin että työnantaja hoitaisi vanhempainvakuutuksen maksamisen automaattisesti. Maksu voitaisiin porrastaa niin, ettei se tulisi kohtuuttoman suureksi työvoimavalttaisten alojen yrityksille.

Yritysten rahoittaman vanhempainvakuutuksen lisäksi myös valtion on otettava suurempi rooli vanhemmuudesta syntyvien kustannusten kattamiseksi. Ruotsissa käytössä oleva tasa-arvobonus olisi parempi kannustin vanhempainvapaiden tasa-arvoiseen jakamiseen äidin ja isän välillä kuin suomalaisessa perhepoliittisessa keskustelussa väläytetty ns. Islannin kiintiöity 6+6+6-malli. Tasa-arvobonus käytönotto ei pakottaisi isiä jäämään kotiin, mikä on 6+6+6-mallin suurin heikkous. Tasa-arvobonusmallissa vanhemmat saavat ylimääräisen korvauksen, jos he jakavat vanhempain-

vapaat. Korvausta saa sitä enemmän, mitä tasaisemmin vapaat on jaettu. Myös yksinhuoltajat saisivat tietyn korvauksen. Yksi vaihtoehto on myös 6+6+6-mallin sijaan antaa vanhemmille ylimääräisiä vapaakuukausia, jos he jakavat vanhempainvapaat tietyssä suhteessa. Perhe saisi itse päättää, kumpi vanhemmista käyttää bonuskuukaudet.

JOUSTAVIA RATKAISUJA

Muuttunut työelämä vaatii uusia, joustavia ratkaisuja. Nykyinen perhevapaamalli perustuu säännölliseen päivätyöhön, joten se ei vastaa muuttuneen työelämän tarpeita. Esimerkiksi vuorotyö, määräaikaiset työsuhteet ja erilaiset perhetilanteet vaativat jokainen erilaisia joustoja työelämältä. Osa-aikatyöjärjestelmää tulee kehittää. Osa-aikatyön tekemiseen tulee luoda paremmat edellytykset esimerkiksi nostamalla osittaista kodinhoidontukea. Työelämässä tulee korostetusti nostaa esiin lapsiperheellisten mahdollisuus tehdä osa-aikatyötä lasten ollessa pieniä. Erilaiset muut ratkaisut kuten liukuva tai lyhennetty työaika, työaikapankki tai etätyö helpottavat jokainen osaltaan perheen ja työn yhteensovittamista.

Työelämän ohella perhe on kokenut muutoksen, ja ydinperhe on saanut rinnalleen useita erilaisia perhemuotoja. Perheessä ei esimerkiksi ole aina kahta vanhempaa. Yksinhuoltajien tulee saada perhevapaajärjestelmässä samat edut kuin kahden vanhemman perheen.

Päivähoidon joustava järjestäminen on olennainen osa perheen ja työn sujuvaa yhteensovittamista. Lasten hoidon järjestämisessä tulee huomioida työntekijän erilaiset tilanteet ja tarpeet. Esimerkiksi perhepäivähoito tulee järjestää niin, että se huomioi myös vuorotyötä tai osa-aikaista työtä tekevät perheet. Tämä toteutetaan muun muassa joustavin hakuajoin. Myös vuoropäiväkotijärjestelmää tulee kehittää joustavammaksi.

KOTI JA PÄIVÄKOTI – SEKÄ ETTÄ

Lastenhoitojärjestelmän peruslähtökohtana tulee olla valinnanvapaus. Lapsen etu on tässäkin asetettava keskiöön, työelämän on joustettava.

On perin haastavaa linjata poliittisesti, mikä hoitomuoto on lapselle paras. Jos täysin rinnoin puolustaa lapsen oikeutta kasvaa kotona mahdollisimman pitkään, tulee helposti leimatuksi vanhakantaiseksi ajattelijaksi, joka on valmis palauttamaan naisen lieden ääreen. Toisaalta taas kehityspsykologiset tutkimukset ja arkikokemus osoittavat, että suuret päiväkotiryhmät eivät ole kasvun kannalta paras paikka sylikäiselle. Tätä taas ei pidä tulkita julkisen päivähoidon demonisointina.

Linjauksissa onkin siis muistettava, että lapsista ei voi puhua yhtenä massana vaan eri-ikäiset ja erilaiset lapset tarvitsevat kasvuunsa erilaisia puitteita ja virikkeitä. Hyvä on myös huomioida, ettei koti- ja päivähoiton tarvitse olla joko tai

-vaihtoehtoja vaan ne voivat olla myös sekä että.

Yhteiskunnan tarjoaman lastenhoitojärjestelmän perimäinen ongelma on siinä, että se on tehty työikäisiä ja erityisesti perinteisenä virka-aikana töissä olevia vanhempia varten. Se palveleekin kohtuullisen toimivasti tai on ainakin menneinä vuosikymmeninä palvellut perheen vanhempia, mutta lasten näkökulmasta tilanne ei ole paras mahdollinen.

Lasten kannalta katsottuna viimeisen parinkymmenen vuoden aikana kehitys on mennyt osittain entistä huonompaan suuntaan, kun ryhmäkooltaan ylisuuret päiväkodit ovat korvanneet alati supistuvaa perhepäivähoidon verkostoa.

Vanhemmat eivät välttämättä tarvitse täysipäiväistä hoitopaikkaa lapsilleen vaan kaipaavat tilalle kevyempiä ja joustavampia hoitomuotoja. Epäsäännöllisten hoitoaikojen saaminen on kuitenkin hankalaa, ja jo pelkästään päivähoidon maksut johtavat helposti siihen, että perheen on järkevämpää viedä lapsensa kokopäivähoitoon kuin käyttää osa-aikaista hoitoa. Myöskään sosiaaliturvaa ei ole sopeutettu siihen, että se tukisi joustavia osa-aikaisia ratkaisuja. Nykymuotoinen hoitojärjestelmä ei palvele todellisuudessa välttämättä edes aikuisten etua, puhumattakaan lapsen edusta.

Toisaalta monien perheiden tarpeeseen täysipäiväinen päivähoito sopii parhaiten. Keskeinen uudistusvaatimus onkin, että perheille tulisi olla tarjolla riittävästi erilaisia vaihtoehtoja, joista he voivat valita itselleen sopivan hoitomuodon. Kussakin perheessä on varmasti paras tietämys siitä, miten he haluavat järjestää lastensa hoitamisen. Tällä hetkellä kaikilla perheillä ei ole mahdollisuutta valinnanvapauteen.

APUA ARKEEN

Lapsiperheiden arki on suurta tasapainottelua työn ja kodin sekä lasten hyvinvoinnin ja aikuisten jaksamisen välillä. Monet nuoret perheelliset ovat muuttaneet työn perässä kauas omista vanhemmistaan. Pitkän etäisyyden vuoksi isovanhempien arkinen apu on perheen ulottumattomissa. Koska totuttu luonteva lähisukulaisten apu ei ole saatavilla, syntyy tarve julkisen palvelun hyödyntämiseen. Tämä korostaa entisestään kotiavun tarvetta.

Perheillä tulee olla mahdollisuus kotiavun saamiseen, jotta kotona lastaan hoitava vanhempi pääsee välillä levähtämään ja hoitamaan sellaisia asioita, joita on haastavaa tehdä yhdessä pienen lapsen kanssa.

Suomessa lakkautettiin 1990-luvun aikana käytännössä kokonaan varsin edullinen kotiapujärjestelmä ja tilalle tuli kallis korkeasti koulutettujen hoitajien kotipalvelujärjestelmä, jonka piiriin pääsee pääsääntöisesti vain, jos on lastensuojelun asiakasperhe. Tämä päätös on osoittautunut yhdeksi lama-ajan pahimmista virheistä, sillä matalan kynnyksen kotiavun karsiminen näkyy konkreettisesti kalliin lastensuojelun tarpeen rajuna kasvuna. Esimerkiksi vuodesta 1998 vuoteen 2008 lastensuojelullisten avohuollon tukitoimien piiriin kuuluvien lasten prosenttiosuus kaikista 0–17-vuotiaista on kasvanut kolmesta prosentista yli viiteen prosenttiin. Myös kodin ulkopuolelle sijoitettujen lasten lukumäärä on kasvanut samaan aikaan tuntuvasti.

Kattavalla kotiavulla voitaisiin ennaltaehkäistä sitä, ettei-

vät perheet ajautu väsymyksensä vuoksi ongelmien kärjisty-
misen kierteeseen. Kotiapua tarjoava taho voisi myös havai-
ta orastavat ongelmat riittävän ajoissa, jolloin niihin voitaisiin
puuttua välittömästi.

PERHEPÄIVÄHOITOPAIKKOJA LISÄTTÄVÄ

Suuntaus perhepäivähoidon osuudessa on ollut jo pitkään
huolestuttava, sillä perhepäivähoidon osuus on ollut tasaises-
ti laskeva. Vielä vuosituhannen vaihteessa perhepäivähoidos-
sa oli noin 70 000 lasta mutta vuonna 2008 enää noin 50 000
lasta, mikä on vain hiukan yli 10 % kaikista alle 7-vuotiaista.
Mielestämme perheillä tulisi olla todellinen mahdollisuus va-
lita perhepäivähoito lastensa hoitomuodoksi. Nyt näin ei ole
kaikkialla. Yksi selitys tälle löytyy perhepäivähoitajien palk-
kauksesta, joka ei ole houkuttelevalla tasolla.

Perustelemme perhepäivähoidon tarpeellisuutta sillä, et-
tä sosiaalipsykologian nykykäsityksen mukaan pieni lapsi voi
luoda kunnollisen tuntemussuhteen vain 3–4 aikuiseen. Lap-
sella voikin olla vaikeuksia luoda kiintymyssuhdetta ison päi-
väkodin vaihtuviin hoitajiin. Lisäksi alle kolmivuotiaalle lap-
selle otollisin sosiaalisten kontaktien määrä on enintään 3–4
muuta lasta. Lapsi ei välttämättä ole kyvykäs toimimaan tätä
suuremmissa ryhmissä. Perhepäivähoidossa ryhmäkoot voi-
daan helposti pitää hallitun kokoisina.

Perhepäivähoitajan tulee olla koulutettu ja tehtävään sopi-
va henkilö, joten hänelle tulee maksaa osaamistaan vastaava

korvaus. Jotta perhepäivähoidosta tulisi monelle nuorelle hoitoalan ammattilaiselle järkevä vaihtoehto, tulee perhepäivähoitajien hoidettavien lasten lukumäärään voida laskea hänen omat lapsensa. Lisäksi perhepäivähoidon kannustavuuden lisäämiseksi perhepäivähoitajan työaikaan tulee jatkossa laskea myös hoitopäivien valmisteluun kuluva aika. Perhepäivähoitajien palkkausta tulee muutoinkin tarkistaa ylöspäin.

PÄIVÄKOTIEN RYHMÄKOKOJA PIENENNETTÄVÄ

Päiväkotien ryhmäkoot pääsivät kasvamaan monessa kunnassa ylisuuriksi jo ennen viimeisintä talouslamaakin. Verotulojen huvetessa päivähoidosta tinkiminen on ollut kunnille yksi väylä etsiä säästöjä paikkaamaan kiristynyttä talouttaan. Päivähoito on näennäisesti helppo säästökohde, sillä siitä syntyvät säästöt näkyvät kustannuksina vasta vuosien viiveellä. Pahimmillaan ryhmässä voi olla jopa yli 20 lasta, ja joukossa voi olla sekä alle vuoden vanhoja että yli kolmevuotiaita lapsia.

Kiinteä pieni lapsiryhmä ja pysyvät hoitosuhteet ovat edellytys sille, että lapset viihtyvät ja voivat hyvin päiväkodissa. Esimerkiksi lapsen orastavat oppimisvaikeudet voidaan havaita jo verrattain varhain, jos lasten kehittymistä on riittävästi aikaa tarkkailla. Samoin kiusaamiseen, jota esiintyy jo alle kouluikäisten parissa, voidaan puuttua paremmin, jos ryhmät ovat pieniä. Kiusaamisen muodot ovat jo pienillä lapsilla varsin samanlaisia kuin myöhemmälläkin iällä, kuten ryhmästä pois sulkemista. On valtavan tärkeää, että päiväko-

tien hoitohenkilökunnalla on mahdollisuus ja osaamista toimia välittömästi, kun kiusaamisen ensimmäiset oireet havaitaan. Näin voidaan ennaltaehkäistä ongelmia myöhemmissä elämänvaiheissa. Liian suureksi paisuneissa ryhmissä tähän ei kuitenkaan ole mahdollisuutta.

Päiväkoteja suunnitellessa tulee kiinnittää huomiota tilaratkaisuihin. Lapset ovat luonnostaan liikkuvaisia, ja he tarvitsevat ympärilleen tilaa, jossa temmeltää. Liian ahtaat tilat voivat rajoittaa lasten kehittymistä ja lisäävät samalla sairastelua.

Päiväkotien on kyettävä vastaamaan työelämässä tapahtuneisiin muutoksiin. Erilaisia joustavampia järjestelyitä, kuten väliaikaiseen hoitoon tarkoitettua avointa päiväkotia ja vuorotyötä helpottavia vuoropäiväkoteja, on kaiken kaikkiaan lisättävä.

YHDEN VANHEMMAN PERHEILLE TYÖTÄ JA TURVAA

"Ala-asteen ekaluokalla olin maalaispaikkakuntamme koulun ainut oppilas, jonka vanhemmat olivat eronneet. Oli hirveän vaikea selittää muille, miksi minulla ja äidillä on eri sukunimi ja miksi näin isää vain joka toinen viikonloppu. Tilanne on nyt ihan toinen. Samassa luokahuoneessa istuu 2010-luvulla lapsia, joille avioerot, uudet isät ja monet kodit ovat ihan arkipäivää."

Yhden vanhemman perheen koetaan yhä 2010-luvulla edustavan poikkeuksellista vanhemmuutta, joka voidaan tulkit-
ta vajaan ja riittämättömäksi, lähtökohtaisesti toiseudek-
si. Toisaalta moni yksin lastensa kanssa elävä vanhempi saa
osakseen sankariroolin ja ihailua sinnikkäästä jaksamisesta
moninaisten paineiden ja kasvatusvastuun keskellä. Yhden
vanhemman perheissä opitaan yhteisvastuuta ja tullaan toi-
meen vähällä – opitaan pärjäämään yhdessä ja erikseen.

Käytämme kirjoituksessamme käsitettä yhden vanhem-
man perhe yksinhuoltajuuden sijaan, koska se kuvaa mie-
lestämme laajemmin ja arvostavammin kyseisten perheiden
käytännön tilannetta. Yhden vanhemman perheissä asuu kai-
kista alle 18-vuotiaista lapsista noin 17 prosenttia (v. 2006).
Näistä lapsista noin 13 prosenttia asuu isän kanssa. Pääsään-
töisesti yksinhuoltajat ovat siis naisia.

Yhden vanhemman perheissä 1990-luvun laman jälkei-
nen aika on ollut taloudellisen ahdingon ja yhteiskunnalli-
sen aseman alasajon sävyttämää. Toimeentulon edellytykset
ovat heikentyneet ja taloudellisesti heikoimmassa asemassa
ovat pienten lasten äidit. Vuonna 1994 voimaan astuneessa
uudistuksessa yksinhuoltajuuden perusteella aiemmin vero-
tukseen myönnetty vähennykset poistettiin ja ne korvattiin
osittain lapsilisään toteutetulla lapsilisän yksinhuoltajakoro-
tuksella, joka on koettu riittämättömäksi.

1990-luvun alun yksinhuoltajaäitien vahvasta työelämä-
osallisuudesta on siirrytty tilanteeseen, jossa 13 prosent-
tia yksinhuoltajista on työttömänä ja liki 32 prosenttia ryh-
mästä lukeutuu pienituloisimpiin. Vielä vuonna 1989 liki

85 prosenttia alle 6-vuotiaiden yksinhuoltajaäideistä osallistui työelämään. Tämä oli erinomaista tasoa mihin tahansa väestöryhmään verrattuna. Tilanne on käytännöllisesti katsoen romahtanut 15 vuodessa.

Yhden vanhemman perheessä kohdataan pitkälti samantyyppisiä arjen haasteita kuin kahden vanhemman perheessä mutta moninkertaisesti haastavampana. Tilastot osoittavat, että kahden vanhemman perheen tulotaso heikkenee lapsen syntymän myötä vanhempainvapaajaksojen vuoksi yleensä noin 80 prosenttiin aiemmasta. Sama vaikutus tuntuu rajumpana yhden vanhemman perheessä, jossa tulotaso tippuu noin puoleen. Esimerkkejä erosta kahden vanhemman perheisiin ovat myös lapsen sairastelusta koituvat poissaolot työelämästä, joita yhden vanhemman perheessä on jakamassa vain yksi työntekijä, ja vuorotyön aiheuttamat haasteet. Käytännössä vuorotyö ei yhden vanhemman perheessä ole useinkaan mahdollista. Työelämän muutos pätkittäiseksi sekä kodin hoidon tukipalvelujen katoaminen kuntatasolla ovat hankaloittaneet työn vastaanottamista.

Positiivisia yhteyksiä yhden ja kahden vanhemman perheen kohtelulla on vähemmän. Nykyisellään perhevapaiden jakaminen ja perhepoliittiset etuudet eivät hyödytä samoin yhtä kuin kahta ihmistä. Konkreettisesti todeten: yksinhuoltajalta puuttuu toisen aikuisen tulot.

Yhden vanhemman perheessä työelämän mukanaan tuoma aikuisten vertaiskokemus on erityisen tärkeää. Tämä tulee nähdä taloudellisten seikkojen lisäksi keskeisenä työelämän arvona kyseiselle väestöryhmälle. Siksi työelämän ja perheen

yhteensovittamista tulee heidän kohdallaan erityisesti tukea. Työelämä ei saa olla riski vanhemmalle. Osa-aikaisuutta, lyhennettyä työaikaa ja muita työelämän joustoja on tuettava.

Perhepolitiikassa tulee yhden vanhemman perheiden osalta kehittää yhteiskunnallisia tukitoimia erityisen vahvasti. Pelkkä taloudellinen tuki ei riitä, vaan perheet kaipaavat konkreettista apua arkensa sujuvuuteen ja työssäkäynnin mahdollistamiseen. Päivähoidon joustavuus esimerkiksi kouluikäisten lasten iltapäivä- ja iltahoidon osalta on pieni toimenpide hoitoa järjestävälle kunnalle, mutta merkittävä asia yksittäiselle perheelle. Niin ikään kotihoidon palvelujen palautus helpottaisi erityisesti yhden vanhemman arkea.

”Eräs päiväkodin johtaja sanoi aikoinaan yksinhuoltajaisälleni, että moni äiti saisi ottaa hänestä mallia. Näiden yksinkertaisten sanojen antamalla voimalla oli suuri merkitys perheellemme.”

YHTEISHUOLTAJUUTTA HELPOTETTAVA

Eron jälkeinen lapsen yhteishuoltajuus on yleistymässä. Tilastollisesti yhteishuoltajuus on 80 prosentilla eroperheistä. Lähtökohtaisesti voidaan ajatella, että tilanne, jossa molemmat vanhemmat kantavat vastuuta lapsesta vaikka asuvatkin erillään, on lapsen etu. Kaikissa tapauksissa todellinen yhteishuoltajuus ei tietenkään toimi, mutta mitä selvemmin yhteiskunta tarjoaa puitteet hyvälle yhteiselle vanhemmuudelle myös perheen uudessa tilanteessa, sitä todennäköisempää on

molempien vanhempien kiinnostus lapsen hyvinvointiin.

Nykyisessä asenneilmapiirissä koetaan yhteishuoltajuudesta huolimatta, että eron myötä toisesta vanhemmasta tulee yksinhuoltaja ja toisesta elatusvelvollinen. Tämä näkyy tilastoinnista lähtien. Oletuksen tulisi olla, että kummastakin vanhemmasta tulee käytännössä yksinhuoltaja. Samalla on tunnustettava uudenlaisen, epätyypillisen vanhemmuuden olemassaolo.

Perhepoliittisten etuuksien jakamisen tulisi olla mahdollista molemmille vanhemmille silloinkin kun vanhemmat asuvat erillään mutta jakavat lapsen huolto- ja kasvatustuun keskenään. Vuorotteluvanhemmuuden tukeminen lieventää huomattavasti yhden vanhemman aiheuttamia riskitekijöitä lapsen elämässä ja kannustaa vanhempia jakamaan lapsen hoivaa ja elatusta parisuhteen purkautumisesta huolimatta. Perhepoliittisen ajattelun tulee rakentua molempien vanhempien osalta siten, että vanhempana olemisen vastuun parina käsi kädessä kulkee myös oikeus vanhemmuuteen.

Käytännössä yhteishuoltajuuden olemassaolon tunnistaminen tarkoittaa esimerkiksi mahdollisuutta laskea lapsi kirjoille molempien vanhempien talouksiin sekä lapsesta johtuvien sairauspoissaolojen tasaamista myös etävanhemmalle. Samoin lapsilisän jakamista puolittain molempien vanhempien kesken Ruotsin tapaan tulee selvittää. Nykyistä joustavampi menettely lapsilisien jakamisessa tukisi vuorottelevan vanhemmuuden yleistymistä. Lasta koskevan tiedon lähettäminen alaikäisen kummallekin huoltajalle tasapuolisesti on myös olennaisen tärkeää. Nykyään monilta viranomaisilta

lasta koskevat tiedot lähtevät ensisijaisesti vain toiselle vanhemmalle.

Päätöksenteon on tuettava onnistunutta ja tasapainoista yhteishuoltajuutta. Tämä tukee nykyisen turhan vahvan äitikeskeisyyden sijaan erityisellä tavalla isän läsnäoloa lapsen kasvussa ja edesauttaa kiintymyssuhteen lujittumista molempiin vanhempiin. Isän merkitys lapselle ei eron jälkeen vähene, ellei sitä hankalilla olosuhteilla ehdoin tahdoin vaikeuteta.

MONIKULTTUURISET PERHEET

Suomi kansainvälistyy ja niin myös perheet. Yhä suuremmissa osassa perheitä monikulttuurisuus on läsnä arjessa.

Maahanmuutto ja vieraaseen kulttuuriin kotoutuminen synnyttävät kulttuurisokkeja, jotka voivat pitkittyessään johtaa pysyvään vieraantuneisuuteen. Aikuisten käydessä omia kotoutumisprosessejaan, huomio ja energia voi siirtyä vanhemmuudesta muualle. Aikuisilla ei yksinkertaisesti aina riitä voimavaroja olla vanhempi lapsilleen. Kotoutumisen vaikeutta ja vanhemmuuden haasteita saattaa lisätä myös työttömyys. Uussuomalaisten työttömyys on merkittävästi korkeampaa kuin kantäväestöllä.

Monikulttuurisia lapsia kohtaavat monenlaiset haasteet, joita ei ole yhden kulttuurin lapsilla. Koulun ja päivähoidon yhteistyö kodin kanssa on monesti käytännön kielisivistäkin monimutkaista ja puolin ja toisin ennakkoluuloista. Lapset myös kohtaavat erilaisen taustansa vuoksi kouluissa ennak-

koluuloisuutta, valitettavasti myös opettajien taholta. Opettajien koulutukseen tulee sisällyttää vielä nykyistäkin vahvemmin taitoja kohdata erilaisten kulttuurien edustajia. Sama tarve koskee myös muuta kasvatusalaa sekä sosiaali- ja terveydenhuoltoa, joissa maahanmuuttajaperheiden kulttuurierot näyttäytyvät erityisen haasteellisina.

Onnistuneella vuorovaikutuksella taataan kunnioitus uussuomalaisten kulttuurien erityispiirteitä kohtaan. Samalla kyetään sitouttamaan maahanmuuttajat osaksi suomalaista toimintakulttuuria, perinnettä ja normistoa. On vaikea sisäistää suomalaista elämänmuotoa ja sopeutua siihen, jos kukaan ei vaivaudu kertomaan siitä ja opastamaan arjen pelisäännöissä. Valistustyö puolin ja toisin ei tässäkään tapauksessa mene koskaan hukkaan.

"Sen sijaan, että tuetaan monikulttuurisuutta, eikö me vain voitais olla monikulttuurisia?"

Toisaalta on hyvä huomata, että suomalaisella kulttuurilla olisi myös paljon opittavaa maahanmuuttajilta. Parhaimmillaan läheinen ja tiivis perheyhteisö ja kulttuurin sisäinen yhteisöllisyys tuovat turvallisuutta muuttuneissa ulkoisissa olosuhteissa ja lisäävät varmasti perheiden hyvinvointia.

Maahanmuuttajaperheitä ei saa eristää muusta yhteiskunnasta. Erityistä huomiota on kiinnitettävä maahanmuuttajaperheiden äiteihin, jotka helposti eristäytyvät. Yhteiskunnan eri tahojen ei pidä järjestää heille vain omia keskinäisiä koontumisen muotoja vaan kannustaa vuorovaikutukseen

kantaväestön kanssa.

Maahanmuuttajien kotouttamiseen on kiinnitettävä aiempaa pontevammin huomiota. Kaikille maahanmuuttajille tulee tarjota riittävästi laadukasta kieli- ja kulttuurikoulutusta. Maahanmuuttajien kotouttamiseksi pitää kehittää tukihenkilötoimintaa. Paikallisiin tutustuminen ja sitä kautta kulttuurin ja paikallisten tapojen oppiminen on varsinkin vastamuuttaneille vaikeaa.

Maahanmuuttajien tukihenkilönä toimiminen tarkoittaisi sitä, että esimerkiksi suomalainen henkilö tai perhe sitoutuisi auttamaan maahanmuuttajaperheen sopeutumista Suomeen. Tukihenkilötoiminta auttaisi tulijoita oppimaan ja ymmärtämään uutta ympäristöään. Tukihenkilöiden koordinaattoreina ja kouluttajina voisivat toimia kunnat tai kolmannen sektorin paikalliset toimijat. Läheltä johdettuna toiminnassa voitaisiin ottaa huomioon yksittäiset ihmiset ja perheet. Toimintaan sitoutuneille kantasuomalaisille voitaisiin maksaa pientä korvausta panoksestaan kuten esimerkiksi vapaa-palokuntatoiminnassakin.

PARISUHDEPAINIA

Perheneuvolaan tulisi saada lisää resursseja, jotta jonot eivät kasva kohtuuttomiksi ja sinne pääsisi jo ennen kuin perheiden tilanne muuttuu kestäättömäksi. Huonosti hoidetut avioerotilanteet aiheuttavat paljon turhaa kärsimystä monien

eroperheiden lapsille ja nuorille. Neuvoloiden yhteyteen voitaisiin rakentaa järjestelmällisesti parisuhdetta tukevaa toimintaa ja perheneuvoloiden yhteyteen tukipalveluita avioerotilanteisiin ja kriisiytyneisiin ongelmiin.

Nykyinen yhteiskunnan sosiaalisten tukipalveluiden verkosto jättää huomiotta kriisitilanteessa elävät perheet. Kolmas sektori kantaa nykyisellään pääasiallisen vastuun erovaiheessa olevan perheen tukemisesta, mutta niiden resurssit ovat täysin riittämättömät. Kirkolla ja parisuhdekursseja järjestävillä kansalaisjärjestöillä voisi jatkossa olla kykyä ja halua yhteistyöhön neuvolajärjestelmän kanssa, mutta päävastuu parisuhdeneuvonnassa tulisi kuitenkin olla yhteiskunnalla siten, että kolmas sektori täydentää tätä palvelua.

Ennaltaehkäiseviin perheen sosiaalipalveluihin on panostettava. Pitkät jonotusajat ja turhauttava byrokratia ajavat kriisiytyneet pariskunnat tilanteeseen, jossa asianajajaan saa helpommin yhteyden kuin keskustelemaa tukiapua kotikunnalta. Erinomaisen neuvolajärjestelmämme tulee entistä enemmän tukea lapsen fyysisen kasvun ohella koko perheen henkistä hyvinvointia. ”Yhden luukun periaatteen” toteuttamista ja joustavaa tiedonkulkua viranomaisten kesken myös perheen kriisitilanteissa tulee helpottaa.

Pakollinen avioerosovittelu poistettiin 1980-luvun lopulla. Pakollisessa sovittelussa perheasianneuvottelukeskusten asiantuntija kävi perheen kanssa läpi eroprosessin. Tämä malli tulee palauttaa lapsiperheille. Koska avioerosovittelu voidaan helposti samaistaa entisaikojen käytäntöön, jossa avioerolle etsittiin syyllistä, niin haluamme korostaa, että

tätä emme missään nimessä tarkoita. Tarkoitamme pakollisella avioerosovittelulla sitä, että tilanteissa, joissa ero tapauksessa on väistämätön tosiasia, tulisi perheen hakeutua asiantuntijan puheille. Yhdessä asiantuntijan kanssa tulisi etsiä ratkaisua huoltajuuden järjestämiseen. Nykyisellään lastenvalvojan luokse ei resurssipulan vuoksi voi tulla ennen kuin vanhemmat ovat erotilanteessa päässeet sopuun keskenään siitä, miten huoltajuus jaetaan. Koska vanhemmat eivät saa kriisinsä keskellä apua, johtaa se huoltajuuskiistojen kärjistymiseen. Tämä ei todellakaan ole lapsen etu.

LASTENSUOJELUN PAINOPISTE AVOHUOLTOON

Lastensuojelun menetelmät ovat moninaiset. Olennaista palveluissa on se, että ensin perhettä pyritään auttamaan kevyemmin keinoin lasta, vanhempia ja lähipiiriä tukien. Jos avohuollon keinot, kuten ohjaus ja terapia, taloudellinen tukeminen ja virkistystoiminta, eivät auta, siirrytään lapsen sijaishuoltoon.

Sijaishuollon järjestämisen tärkeimpänä periaatteena on pidetty sitä, että olosuhteiden on parannuttava kotioloihin nähden. Kun sijaishoidon olosuhteita on vaikea verrata kotioloihin, ammattihenkilöstön pitää pystyä havainnoimaan lapsen tarpeita yksilöllisesti. Yksi lapsi tarvitsee välimatkaa levottomasta kodista ja nauttii säännöllisestä elämästä laitospäivästä huollossa. Toiselle vanhemmat tai isovanhemmat ovat tärkeitä, vaikka elämään kuuluisi nurjakin puolia. Nämä

tarpeet tulee ottaa huomioon.

Lastensuojelussa avohuollon toimenpiteiden tulee olla ensisijaisia. Kun perhe kohtaa huolia ja ongelmia, pääsyn palveluihin tulee olla joustavaa. Lastensuojelun avohuollon palveluiden piiriin on päästävä nopeasti ennen kuin ongelmat kasaantuvat tai vaikeutuvat.

Avohuoltoon tarvitaan kunnissa lisää resursseja, jotta sijaishuollon sijoituksia voidaan ennaltaehkäistä. Toimivat ja riittävät lasten mielenterveyspalvelut ovat tärkeä osa lastensuojelua. Suuri ja erittäin tärkeä avohuollon tehtävä on myös sijaishuollossa olleiden nuorten tukeminen itsenäisyyteen.

Valitettavasti sijaishuoltoakin tarvitaan, kun avohuollon keinot on käytetty. Lasten laitoshuollossa on pyritty kodinomaisuuteen, mutta eihän laitos ole koti. Lapsi tarvitsee tuekseen pysyviä suhteita aikuiseen, mitä laitoshoidolla on suorastaan mahdotonta saavuttaa. Perhehoito on pitkäaikaisissa sijoituksissa kodinomaisin ja taloudellisesti tehokkain sijaishuollon muoto.

"Ihanneyhteiskunnassamme ei yhdenkään lapsen lähin omainen ole viranomainen."

Sijoitettujen lasten hoitokustannuksista syntyy Suomen kunnille vuosittain noin 530 miljoonan euron kustannukset pelkästään lasten hoitovuorokausikustannukset laskien. Ei siis ole ihan sama, minkälaista hoivaa lapsi saa. Toisaalta erilaisten vaihtoehtojen kustannukset ovat varsin vaihtelevat. Esimerkiksi Kuusikko-kunnissa vuonna 2004 sijais-

perhevuorokauden hinta oli keskimäärin 41 euroa, ammatillisissa perhekodeissa 135 euroa ja ostopalvelulaitoksissa 180 euroa. Perhehoitoon sitoutuvia perheitä tulisikin löytää lisää. Kannustimena toimii parhaiten hyvä tuki ja koulutus sijaisvanhempana toimimiseen.

YKSILÖ ON ARVOKAS, YKSINÄÄNKIN

"Viileä citysinkku, avuton peräkamariipoika. Yksinasuva pinta-liitäjä, vaikealuontoinen vanhapiika. Villi ja vapaa poikamies, eronnut entinen emäntä. Stereotyyppisiä mielikuvia yksinelävistä riittää."

Monenkirjavat termit yksinelämiselle ja olemiselle kuvastavat väestöryhmän moninaisuutta. Silti yhteiskunnan perusyksiköksi mielletään edelleen ydinperhe ja yksin elämistä pidetään yhä välivaiheena kohti pariutumista.

Yksineläjät on pelottavan helppo unohtaa. Liian monta perhepoliittista ohjelmaa on Keskustassakin kirjoitettu siten, että yksin asuville ei ole omistettu riviäkään. Yksineläjien asia on ollut tabu. Se on murrettava.

Sosiaalipoliittinen keskustelu vähäosaisuudesta ja nykyinen tukijärjestelmä pyöriivät pitkälti perheiden, vanhusten ja nuorten ympärillä. Tämä siitäkin huolimatta, että yksin asuvien määrä on alati kasvava. Erityistä huomiota kiinnittää toimeentulotuen asiakkaiden profiili. Heistä 70 prosenttia on yksineläjiä. Silti usein kuvitellaan, että työikäisillä sinkuilla

menee taloudellisesti paremmin kuin muilla. Mutta kun kiinteitä menoja, kuten asumiskuluja, televisiolupaa tai vaikkapa kulkemisesta aiheutuvia kustannuksia, ei voi jakaa toisen kanssa, on taloudellinen tilanne todellisuudessa usein huonompi kuin perheellisillä. Yksineläjän arki on erityisen haurasta. Äkillinen sairastuminen, työttömyys tai muu yllättävä käänne taloudellisessa tilanteessa romahduttaa helposti koko toimeentulon.

Perheiden heikko toimeentulo sysätään epäonnistuneen sosiaalipolitiikan niskoille. Yksin asuvien ongelmien oletetaan sen sijaan olevan henkilökohtaisia. Asiaan suhtaudutaan emootiopohjaisesti, ei pragmaattisena toimeentulon kysymyksenä. Alakynnessä elävän sinkun katsotaan itse valinneensa elämäntapansa, ja siksi vastuu siitä pitää kantaa itsekseen. Pieni vilkaisu tuttavapiiriin osoittaa kuitenkin varmasti kaikille sen, että yksin eläminen ei aina välttämättä ole itse valittua.

Mä halusin olla,

vapaa ja yksin.

Mutta joku sarvipäinen lisäsi siihen -äinen

ja musta tuli

vapaa ja yksinäinen

CHISU, VAPAA JA YKSINÄINEN

Jatkuvasti kasvava väestöryhmä on kielellisesti hallitsematon ja huonosti määritelty. Olisikin syytä ottaa käyttöön yhtenäisen ja yksilön elämäntilannetta kunnioittava käsite, puhua

esimerkiksi juuri yksineläjistä. Yksin eläminen on liian usein synonyymi yksinäisyydelle. Tämä ei tietenkään pidä paikkaansa, vaan yksin asuvan arki voi olla hyvinkin sosiaalista ja täynnä ystävyys- ja sukulaissuhteita.

Toinen ongelma on vähäinen tutkimus aiheesta. Tilastotietoa yksineläjistä löytyy, mutta syväluotaavaa analyysia syistä ja seurauksista ei juuri lainkaan. Poliittisessa päätöksenteossa ja ennaltaehkäisevissä toimenpiteissä on vaikeaa huomioida ryhmä, jonka arjen problematiikasta ei ole tarjolla pureskeltua faktaa.

Väestöryhmän tunnistamiseksi ja tueksi tarvitaan kansallinen politiikkaohjelma. Yksineläjien ongelmissa ei ole kysymys vain sosiaalipolitiikassa, vaan sillä on lonkeronsa myös elinkeinopolitiikkaan sekä esimerkiksi alue- ja koulutuspolitiikkaan. Pohjimmiltaan on ennen kaikkea kysymys asenteista. Uskallammeko ajatella yksilön olevan arvokas yksinäänkin?

07

Kohti monikulttuurista yhteisöjen Suomea

"Välillä paha olo, jota puutteellisen kielitaitoni takia tunsin, oli tukahduttava. En kyennyt ilmaisemaan omaa ajatteluani. Tunsin itseni todella tyhmäksi."

Globalisaation murrettua valtioiden rajat Suomi on muiden Itä-Euroopan maiden mukana päättämässä kylmän sodan aikaista eristäytymisen erämaataivaltaan. Maamme on nopeasti avautunut niin pääoman, ihmisten kuin ajatustenkin liikkeille. Samalla maahanmuutosta on tullut koko läntisessä maailmassa iso yhteiskunnallinen kysymys. Ihmiset ovat toki liikkuneet paikasta toiseen läpi historian. Esimerkiksi 1800-luvulla ja 1900-luvun alkupuolella miljoonittain eurooppalaisia siirtyi valtameren taakse Yhdysvaltoihin ja Australiaan. Siirtolaisuus ei siis sinänsä ole Euroopassa outo asia, mutta oudoksi sen on tehnyt siirtolaisvirran suunnan muuttuminen viime vuosikymmeninä.

Kansallisvaltiot menettävät merkitystään, ja Suomi onkin palaamassa historiallisessa katsannossa normaaliin tilaan,

jossa maassamme asuu eri taustaisia ihmisiä eri uskontoja harjoittaen.

Sosiaalisen vapauden politiikka suhtautuu maahanmuuttoon ja monikulttuurisuuteen myönteisesti. Suomalainen yhteiskunta voi kehittyä aivan uuteen kukoistukseen kansainvälisten vaikutteiden myötä. Rasismi ja maahanmuuttovastaisuus ovat syöpä, joka vääristää yhteisöjä tehden niistä puolustuslinnakkeita. Valtiot ja valtakunnat, jotka ovat yrittäneet sulkea rajansa ja rakentaa muureja, ovat romahtaneet ja yleensä väkivaltaisesti. Yhteisöjen politiikka suhtautuu kuitenkin tiukasti maahanmuuton lieveilmiöihin.

Suvaitsevaisuuden on tietenkin oltava molemminpuolista. Tulevaisuudessa tarvitsemme niin sanottua kaksisuuntaista kotouttamista: uussuomalaisen sopeutuminen maahamme vaatii myös meiltä muuttumista ja ymmärtäväisyyttä. Tämä ei missään nimessä tarkoita suomalaisen kulttuurin hylkäämistä tai oikeusjärjestelmämme romuttumista.

Maahanmuuttajia ei tule kohdella yhtenä kimppuna. Lähtökohtana on, että siirtolaisia, turvapaikanhakijoita ja pakolaisia varten luodaan erilaiset lainsäädännölliset ja yhteiskuntapoliittiset keinonsa. Samalla yhteiskunnassa on laajemmin ymmärrettävä ero pakolaisuuden ja maahanmuuton välillä.

Vuonna 2008 Suomeen muutti 29 114 ihmistä. Samana vuonna turvapaikka-anomuksia maahamme jätettiin 4 035. Tilastokeskuksen mukaan vuosina 1973–2008 Suomeen on muuttanut yhteensä 31 769 pakolaista, siis vain hieman enemmän kuin Suomeen vuonna 2008 muuttaneiden kokonaismäärä.

Humanitaarinen maahanmuutto on siis vain pieni osa koko maahanmuuton käsitettä. Julkisuudessa maalataan kuitenkin usein kuvaa ”hallitsemattomista pakolaisvirroista”, jotka pyyhkäisevät pienen Suomen kansan kokonaan maailman kartalta. Vihaa lietsovat ”maahanmuuttokriitikot” luovat myyttiä ulkomaalaisista sosiaaliturvan väärinkäyttäjinä ja ammattirikollisina. Suomeen työn perässä tulleista ja maallemme vaurautta luovista ulkomaalaisista vaietaan, koska he eivät sovi mustavalkoiseen ajatteluun.

Keskustalaisessa ideologiassa uskotaan ihmisen haluun kehittää itseään ja omalla työllä elättää itsensä ja läheisensä. Tästä positiivisesta ihmiskuvasta johtuneekin se, että näkyviä keskustalaisia vaikuttajia ei ole ainakaan vielä sortunut vihanlietsonnan pauloihin. Aidosti alkiolaisen maailmankuvan omaavat arvioivat ihmistä hänen tekojensa, eivät taustansa perusteella.

Kaikki tämä ei tietenkään saa tarkoittaa sitä, että ongelmista vaiettaisiin. Päinvastoin. Rakentavia parannusehdotuksia voidaan saada aikaan ainoastaan, jos muualta tulleet nähdään ihmisinä siinä kuin suomalaisetkin. He haluavat tuntea itsensä tarpeellisiksi, elättää oman perheensä ja vaikuttaa omaan elinympäristöönsä.

Suomalaisen maahanmuuttokeskustelun suurin ongelma tähän mennessä on ollut se, että olemme juuttuneet ki-nastelemaan jostakin absoluuttisen oikeasta ulkomaalaisten lukumäärästä Suomessa. Sellaista lukua ei kuitenkaan ole olemassa, koska vapaa yhteiskunta ei juurikaan voi rajoittaa Suomeen tulevien ulkomaalaisten määrää. Työtä

pitää voida tulla tekemään niin kauan kuin töitä on tarjolla, eikä turvapaikanhakijoiden määrällekin voida asettaa kattoa. Keskustelussa pitäisikin päästä määrien sijasta puhumaan kotouttamisen keinoista. Miten saadaan Suomeen asettuvat ihmiset parhaiten oppimaan jompikumpi Suomen virallisista kielistä? Miten estetään ghattoutuminen? Miten maahanmuuttajien työllisyysastetta saadaan parannettua? Kysymykset ovat osittain päällekkäisiä, mutta me uskomme, että puhumalla kotouttamisen tavoista päästäisiin maahanmuuttokeskustelussakin vihdoinkin hieman eteenpäin – sillä saralla kun ääripäidenkin voisi kuvitella löytävän yhteistä maaperää. Kaikki kun haluaisivat maahanmuuttajien osaavan täkäläistä kieltä, ymmärtävän suomalaisten tapoja ja pystyvän elättämään itsensä omalla työllään.

Maahanmuuttajat on otettava mukaan suomalaisiin yhteisöihin: järjestöihin, seurakuntiin ja urheiluseuroihin. 2010-luvun pesäpallojoukkueessa on väriä muuallakin kuin pelipaidassa!

Edellisessä luvussa esiteltiin tukiperhemalli, joka myös helpottaisi kotoutumista. Turvapaikanhakijoiden osalta keskeistä on se, että he eivät joudu odottamaan päätöstä kohtuuttoman kauan ja että oikeusturva on riittävän vahva. Työnteon tulisi olla mahdollista mahdollisimman varhaisessa vaiheessa.

Kielikoulutukseen on päästävä samoin mahdollisimman varhaisessa vaiheessa. Työn perässä Suomeen muuttaneille on taattava samat mahdollisuudet kuin humanitaarisinkin perusteiden saapuneille. Ainoastaan suomen tai ruotsin taito takaa mahdollisuuden tulla aidosti osaksi yhteiskuntaa.

Naisten asemaan varsinkin turvapaikan hakijoiden kohdalla on kiinnitettävä erityistä huomiota. Neljän seinän sisälle ja kielitaidottomaksi jääneen naisen asema ei vastaa suomalaista käsitystä samojen mahdollisuuksien takaamisesta kaikille.

Kohtuuttomuudet maahanmuuttopolitiikassa on kitketävä. Isovanhemmat on voitava laskea tapauskohtaisesti perheenjäseniksi, jotta sairaiden vanhusten karkotuksilta vältytään.

Mielenkiintoinen vaihtoehto olisi pysyvä tai määräaikainen oleskelulupa, jonka saisi kevyesti mutta jolla ei olisi oikeutettu kaikkiin suomalaisiin sosiaalietuuksiin. Tällä ”suomalaisella green cardilla” voisimme houkuttaa aidosti töihin ja yrittämään haluavia ihmisiä ja toisaalta mahdollistaa joustavamman perheiden yhdistämisen sillä edellytyksellä, että omaiset huolehtivat maahan saapuvan ala- tai eläkeikäisen elatuksesta.

Iso kysymys maahanmuuttoa pohdittaessa ovat rikoksiin syyllistyneet uussuomalaiset. Suhtautumisen henkilöihin, jotka rikkovat yhteiskuntamme peruspelissäntöjä tulee olla tiukka mutta oikeudenmukainen. Pikkurikollisten ja kymmeniä vuosia Suomessa asuneiden kohdalla – puhumattakaan kansalaisuuden saaneista – karkotus olisi julmuutta. Samalla kuitenkin törkeisiin ja etenkin väkivaltarikoksiin syyllistyneisiin on suhtauduttava nykyistä tiukemmin Suomen ihmisoi-keusvelvoitteet muistaen.

Yhteisöjen politiikka on avain monikulttuurisuuden mega-haasteeseen. Maahanmuuttajilla on oltava oikeus muodostaa

omia yhteisöjään ja vaalia kulttuuriaan myös Suomessa. Sosiaalinen vapaus ei huolestu ”Little Indiasta” tai moskeijasta suomalaisessa pikkukaupungissa.

On selvää, että maahanmuuttajien yhteisöjen, kuten kaikkien muidenkin, on noudatettava Suomen lainsäädäntöä. Eri-laisia uskontoja on kunnioitettava, mutta kaikkien uskontojen ihmisiä alistaviin ja ihmisarvoa loukkaaviin käytänteisiin on suhtauduttava tiukasti.

Yksi syy sille, miksi esimerkiksi kristinuskon suuntaukset ovat Suomessa suhteellisen maltillisia, on kristinuskon opetuksen institutionalisoiminen. Niin uskonnon opettajat kuin papitkin ovat käyneet läpi yliopistokoulutuksen, ja heidät on viimeistään tällöin perehdytetty tieteelliseen, vertailevaan ajattelutapaan. Tämän seurauksena opettavan uskonnolliset näkemykset ovat verrattain maltillisia.

Samaa kaavaa on noudatettava myös muiden uskontojen opettajien koulutuksessa. Paino on laitettava korkeakoulutukselle sekä kriittiselle ajattelulle. Islamin opettajien ja mielellään myös imaamien pätevydestä voisi päättää esimerkiksi Suomen Islamilainen Neuvosto edellyttäen, että opettajiksi haluavilla on suomalaiset kriteerit täyttävä opettajan pätevyys. Annettavan koulutuksen sisältö pitää pystyä tarkastamaan samalla tavalla kuin muidenkin oppiaineiden kohdalla.

LIIKKUVUUS SUUNTAAN JA TOISEEN

Monikulttuurisuuden aito toteutuminen Suomessa ei kuitenkaan tarkoita pelkästään sitä, että yritämme mahdollisimman menestyksekkäästi sulauttaa ulkomailta tulleita ihmisiä suomalaiseen yhteiskuntaan. Tällainen passiivinen rusinat pulasta -politiikka voi tuoda maahan jonkin verran lisää asukkaita ja työntekijöitä, mutta se ei merkittävästi edesauta Suomen kilpailukykyä kansainvälisillä markkinoilla.

Monikulttuurisuus on sosiaalipolitiikan ohella myös merkittävä taloudellinen kysymys. Monikulttuurisuus ei tarkoita pelkästään uusien tapojen ja ihmisten tuloa Suomeen, vaan parhaassa tapauksessa siitä saadaan uusia ideoita ja ajattelutapoja myös taloudellisen kilpailukyvyn vahvistamiseksi. Tällaisen taloudellisen monikulttuurisuuden toteutuminen edellyttää kuitenkin, että me kykenemme vahvistamaan myös suomalaisten mahdollisuuksia lähteä ulkomaille.

Aito kansainvälisyys ja monikulttuurisuus edellyttävät ihmisten ja ajatusten liikettä rajojen yli molempiin suuntiin. Jotta suomalaiset uskaltavat entistä useammin ja laaja-alaisemmin opiskелеmaan ja työskentelemään myös ulkomailla, on meidän tarkasteltava omaa koulutusjärjestelmäämme uudella tavalla.

Kielten opetukseen on saatava monipuolisuutta. Englannin asema kansainvälisenä yleiskielenä tulee säilymään lähi vuosikymmeninä, mutta vahvan englannin opetuksen ohella on suomalaisille pystyttävä tarjoamaan myös muiden kielten opetusta mahdollisimman laajasti. Valitettavasti nykyisessä

järjestelmässä käytetään luvattoman paljon energiaa toisen kotimaisen kielen opetukseen tavalla, joka ei synnytä aitoa kielitaitoa.

Yhden pakollisen kielen opiskelu, etenkin jos kieltä ei mielletä tulevaisuuden kannalta tarpeelliseksi, tappaa intoa myös muiden vieraiden kielten opetteluun. Toisen kotimaisen kielen pakollisesta opiskelusta olisikin siirryttävä valinnaisuuden suuntaan. Tällöin kyettäisiin monipuolistamaan suomalaisten kielitaitoa. Itärajalta voisi kuvitella olevan kiinnostusta venäjän opiskeluun, eikä saksan, ranskan, espanjan tai vaikka kiinän opiskelukaan heikentäisi ihmisten kykyä liikkua maailmalla.

08

Puhutaanko ulkopoliitikkaa?

*Yön elokuisen kylmä sirppi piirtyy
niin uhkaavana yöni ikkunaan
ja aavekäden kuljettaissa siirtyy
se terin kirkkain kaiken korjaamaan,
mit' itämään on pantu. Monen kadon
on todistava tullessansa syys.*

*Mut vavisten ma kysyn: minkä sadon
suot meille syksyssämme, ihmisyys?*

V.A. KOSKENNIEMI, ELOKUUN SIRPPI

Mikä on Suomen ulkopoliittinen linja? Tiivistetysti sitä voisi kuvata pyrkimyksenä olla kaveri kaikkien kanssa niin, ettei liiaksi tingittäisi Suomen kansallisista eduista. Suomen ulkopoliitikka on samanlaista kuin kansamme väitetty luonnekin: pragmaattista suoraan asiaan -tyylistä asioiden hoitoa.

Pragmaattisuus on yhtä aikaa ulkopoliitikamme suurin vahvuus ja heikkous. Toisaalta vallitsevien olosuhteiden tunnustaminen sekä riippumattomuus ahtaista dogmeista

tuo maalle luottamusta pitkällä aikavälillä. Toisaalta taas pragmaattisuus taipuu helposti sopeutumiseksi, jossa ei etsitäkään maamme kannalta suurinta hyvää vaan pyritään yksinkertaisesti valitsemaan olemassa olevista vaihtoehdoista se pienin paha. Erityisen hyvin tämä mielikuvituksettomuus näkyy Suomen YK-politiikassa, joka koostuu lähinnä YK:n hienouden toistelusta ilman sen syvällisempää analyysiä järjestön tilasta.

Toinen hyvä esimerkki ulkopoliittisen ajattelumme apaattisuudesta on siitä käytävä keskustelu. Kokoomuslaiset ylpeilevät sillä, että he vaativat avointa keskustelua myös ulkopoliitikasta. Kuitenkin tuo ”keskustelu” on nykyisellään synonyymi juupas-eipäs-väittelylle Nato-jäsenyydestä. Nuo itsensä Suomen toivoiksi nimenneet markkinaniilot jaksavat kuukaudesta toiseen kampanjoida Suomen jäsenyyttä ”päättäviin pöytiin”. Se ei hidasta vauhtia, että niissä Nato-pöydissä ei järjestön sisäisen riitaisuuden takia ole päätöksiä viime aikoina tehty.

Toisaalta yhden asian inttäminenkin on parempaa kuin ulkopoliittisen keskustelun keskustalainen vastine: täydellinen hiljaisuus. Kekkonen aikaan ulkopoliitikka oli silloisen Keskustapuolueen vahvinta aluetta. Jokainen tiesi, mitä mieltä ulkopoliitikasta oltiin aina pilkun paikkoja myöten. Keskustelua ulkopoliitikasta ei sen sijaan kannattanut käydä, mikäli aikoi saada jonkinlaisen uran politiikassa.

Neuvostoliiton romahdettua olisi voinut luulla ulkopoliittisen keskustelun avautuneen, mutta toisin kävi. Esko Aho teki valtavan työn taivutelllessaan Keskustan ja sitä

kautta Suomen EU:n jäseneksi, mutta keskustalaisille jäi prosessista trauma: ei uskallettu puhua tai edes puolustaa puoluekokouksen päätöstä. Silti tänään valtaosa puolueen aktiivijäsenistöstä tunnustanee EU-jäsenyyden olevan suomalaisten enemmistölle hyvä ratkaisu, vaikka maataloudessa se kiihdyttikin suurta rakennemuutosta.

Keskustalaisten häveliäästi vaietessa EU:sta jätetään kenttä kuitenkin auki äärimielipiteille. EU:sta ollaan milloin eroamassa, milloin siirtämässä kaavoitustakin unionin päätäntävaltaan. Sen sijaan pohdiskelut unionin olemuksesta jäävät eurovaalien vaalikoneiden varaan.

Ulkopolitiikka on Suomessa yhtä kuin kommentointi prosenttiyksikön kymmenyksien muutoksista Nato-gallupeissa tai lautaskiistan voittojen ja tappioiden arviointi. Samalla kuitenkin kadotetaan ydin: miten Suomen asemaa parannetaan maailmalla ja miten Suomen kansainväliset tavoitteet saadaan parhaiten toteutumaan?

Tosiasiat on vieläkin tunnustettava, mutta nykyään ei ole enää tosiasioita, joita ei voitaisi muuttaa. Emme enää elä eristettynä arvaamattoman supervallan naapurissa, vaan olemme osa etuoikeutettua ja rikasta maailman eliittiä. Suomi ei ole mikään ajopuu vaan vauras, menestyvä ja itsetietoinen maa, joka on kuitenkin ratkaisevasti riippuvainen muusta maailmasta. Bruttokansantuotteestamme jo 45 % rakentuu viennille, ja kaiken järjen mukaan tuo luku tulee vain kasvamaan.

Ulkoinen pakko kansainvälisen liikkumatilamme omaehtoiseen rajoittamiseen on poistunut samalla kun riippuvuutemme maailmanmarkkinoista on kasvanut. Näin ollen

passiivinen reagoiminen maailmanpolitiikassa tapahtuviin muutoksiin on yhä epäsuotavampi taktiikka Suomen ulkopoliitikalle. Keskustalaisuuteen on koko puolueen olemassaolon ajan kuulunut aktiivinen uudistuksiin tähtäävä ote. Miksi ulkopoliitikkaan tulisi suhtautua toisin? Meidän tulee omalla toiminnallamme pyrkiä muuttamaan vallitsevia olosuhteita itsellemme toivottavaan suuntaan.

Tässä ei tietenkään pidä olla epärealistinen. Suomesta ei voi tulla suurvaltaa muulla kuin kännköiden tekemisen tai rauhanturvaamisen kaltaisilla hyvin rajallisilla alueilla. Sen sijaan voimme kuitenkin määrätietoisesti toimia aloitteentekijöinä myös globaalissa diplomatiassa. Vanhojen faktojen toistaminen ei johda eteenpäin, sillä tiedostamme itsekin ongelmat YK:n, EU:n ja Naton päätöksentekojärjestelmissä. Tässä kirjoituksessa käydään lyhyesti läpi itsestäänselvyksien muuttamiseen kohdistuvaa uutta ulkopoliitikkaa.

YK ON UUDISTETTAVA

Joulukuussa 2009 nähtiin Kööpenhaminassa erikoinen näytelmä. Pitkän valmistelun, maanittelun ja uhkailunkin jälkeen oli saatu aikaiseksi YK:n alainen 193 valtion välinen ilmastokokous, jossa tavoitteena oli ei enempää eikä vähempää kuin ilmastonmuutoksen saaminen hallintaan. Ensimmäistä kertaa kaikki maailman maat oli saatu yhteiseen kokoukseen tilanteessa, jossa ilmastonmuutosta pidettiin yhteisenä uhkana ja sopimusta sen hillitsemiseksi välttämättömänä.

Entä mikä oli kokouksen lopputulos? Yhdysvallat ja Kiina kävivät kaksiviikkoisen kokouksen loppupuolella keskinäiset neuvottelunsa, joissa vain hieman yksinkertaistaen päätettiin koko kokouksen julistuksesta. Mikä alkoi koko maailman yhteisenä tahdonilmauksena, päättyi reaali politiikan voimannäytökseen.

Menemättä sen enempää julistuksen yksityiskohtiin voidaan todeta sen synnytystavan olleen jälleen yksi takaisku YK:n toiminnan periaatteelle, ajatukselle kaikkien valtioiden tasavertaisuudesta maailmanpolitiikan toimijoina.

Kylmän sodan päätyttyä näytti muutaman vuoden ajan siltä kuin YK olisi nostamassa profiiliaan ja ottamassa itselleen aseman eräänlaisena kansainvälisten kysymysten oikeuslaitoksena. Vahvojen valtioiden välisiä ongelmia selvittämään perustettu järjestö menetti kuitenkin nopeasti merkitystään valtioiden sisäisten konfliktien vallatessa alaa.

Vaikka YK:n eri alajärjestöt vielä puolustavatkin paikaansa humanitaarisen toiminnan kentällä, on sen tärkeimmäksi tarkoitettu elin, turvallisuusneuvosto, lähestulkoon merkityksetön. Siellä ei tänä päivänä ratkaista kiistakysymyksiä vaan annetaan pelkästään kansainvälisen yhteisön siunaus hankkeille, joita yksikään merkittävä kansainvälisen politiikan toimija ei vastusta.

YK on luonnollisesti vain politiikan työkalu. Näin ollen sen uudistuskäyvämyyttä ei tarvitse murehtia, mikäli tilalle on tarjota järjestelmä, joka vähintäänkin yhtä hyvin (tai korkeintaan yhtä huonosti) turvaa oikeudenmukaisuuden ja tasa-arvon toteutumisen kansainvälisten kysymysten ratkai-

sussa. Valitettavasti vain tässä nykyisessä turvallisuusneuvoston jälkeisessä tilassa päätökset tehdään ulkopuolisilta suljetuissa klubeissa G-20-järjestön tapaan tai sitten erikseen kokoon kutsutuissa neuvotteluissa. Turvallisuusneuvostossa on kaikista puutteistaan huolimatta sentään kaikilla tiedossa olevat säännöt, ja myös pienillä mailla mahdollisuus päästä vaihtuvan jäsenen rooliin.

Onkin kummallista, että tässä nykytilanteessa Suomessa yhä vannotaan YK:n nimeen kansainvälisten kiistojen ratkaisijana. Maamme edustajat käyvät ilmeisen onnellisina höpöttelemässä YK:n yleiskokouksessa visioitaan maailmasta, jossa kaikilla on kiva olla. Hämäräksi on vain jäänyt, uskovatko he itse noilla puheilla jotain saavuttaneensa. Miksi Suomen puheenvuoroissa ei korosteta YK:n tarvetta uudistautua? Miksi teeskennellään, että YK:lla on nykymuodossaan jotain merkitystä?

Jos oikeasti uskotaan vahvan YK:n olevan Suomen etujen mukaista, tulisi YK:n uudistumista ajaa määrätietoisesti eteenpäin. Toki sillä voisi olla negatiivisia vaikutuksia Suomen mahdollisuuksille päästä turvallisuusneuvoston vaihtuvaksi jäseneksi kaudelle 2013–14, mutta toisaalta, mitä tekee jäsenyydellä halvaantuneessa järjestössä?

Suomessa on tässä mielessä vallalla vielä kylmän sodan ajan mentaliteetti. Tosiasiat tiedetään, mutta niitä ei myönnetä julkisesti. Huvittavaksi tämä menee siinä vaiheessa, kun ulkoministeriön Suomen turvallisuusneuvostokampanjasta kertovalla internet-sivustollakin todetaan, että turvallisuusneuvostolla ”on [YK:n] peruskirjan mukaan ensisijainen vas-

tuu kansainvälisen rauhan ja turvallisuuden ylläpitämisestä” ja ”[p]eruskirjan mukaan turvallisuusneuvoston on järjestäydittävä siten, että se voi jatkuvasti toimia”. Kun todellisuuden tiedetään olevan toinen, on keksittävä kiertoilmauksia.

Suomen tulisikin muuttaa turvallisuusneuvostokampanjansa YK:n reformikampanjaksi. Nykyisen itsensä tyrkyttämiskampanjan sijaan olisi uskallettava ehdottaa muutoksia rakenteisiin. Ei mitään ”Suomi – uskottava, luova, välittävä, sitoutunut” -lätinää, vaan ehdotetaan suoraan, että turvallisuusneuvostoa on uudistettava poistamalla veto-oikeus sen pysyviltä jäseniltä ja luomalla alueellisille edustuksille ja vaaleille perustuva kiertävien jäsenten järjestelmä. Yksi kampanja tuskin maailmaa muuttaisi, mutta ainakin yrittäisimme saada aikaan todellista muutosta.

TEHOKKAAMPI EUROOPAN UNIONI

YK:n menetettyä vaikutusvaltaansa päätetään maailmanpolitiikan suurista linjoista voimakkaimpien valtioiden kesken. Koska Suomi ei kokonsa puolesta kuulu suurten joukkoon, on Suomen ainoa mahdollisuus vaikuttaa maailmanpolitiikkaan Euroopan unionin kautta. EU on taloutensa koolla mitattuna tällä hetkellä maailman tärkein toimija – siis silloin kun se pystyy tekemään päätöksiä ja vielä toimimaan niiden mukaan.

Jos aiemmin mainittu Kööpenhaminan ilmastokokous oli katastrofi YK:lle, niin sitä se oli myös EU:lle. 27 maan yhteisö,

jonka bruttokansantuote on ylivoimaisesti suurin maailmassa, jyrättiin Kiinan ja Yhdysvaltojen kahdenkeskisellä sopimuksella. Erityisen noloa tämä oli EU:lle siitä syystä, että unioni on ilmastopolitiikassa pyrkinyt määrätietoisesti toimimaan suunnannäyttäjänä ja esimerkkinä koko maailmalle.

Miksi sitten EU:n sana ei maailmalla taloutensa voimasta huolimatta paina? Miksi EU ei pysty hyödyntämään omaa potentiaaliaan? Lähinnä sen vuoksi, että se ei pysty tekemään päätöksiä tarpeeksi tehokkaasti eikä toimeenpanemaan niitä uskottavasti. Kuka vielä muistaa Lissabonin strategian vuodelta 2000, jolla oli tarkoitus tehdä unionista maailman ”dynaamisin ja kilpailukykyisin osaamistalous” vuoteen 2010 mennessä?

Jos tarkastellaan pelkkää ristiriitaa unionin tasolla tehtyjen päätösten ja niiden toteutuksen kanssa, voidaan hyvin yhtyä EU-vastustajien usein lanseeraamaan fraasiin unionista hajoamassa olevana järjestelmänä. EU on tehoton muttei niinkään byrokratiansa koon kuin päätöksentekonsa kankeuden ja toimeenpanonsa heikkouden vuoksi.

Euroopan unionilla on valtavasti potentiaalia. Talouden koko on jo mainittu ja väestön suuruus sekä maailmanmittakaavassa kehittyneet yhteiskunnat tuovat omat lisänsä koko alueen menestymismahdollisuuksille. Lisäksi EU:ssa on myös omasta takaa kysyntää kotimarkkinoiden kasvulle.

Ongelmaksi nousee päätöksenteon tahmeus, jota Lissabonin sopimuksen voimaanastuminen toivottavasti hieman helpottaa. Toivottavaa olisikin, että ulkoasioiden korkea edustaja ottaa selkeän johtovastuun unionin ulkopoliittisten tavoittei-

den edistämisessä.

Unionin ensimmäiseksi niin sanotuksi ulkoministeriksi valittiin kuitenkin alalla täysin kokematon Catherine Ashton. Toivottavaa on, että hänen valintaansa vaikutti enemmän kompromissin haku kuin pyrkimys pitää unionin oma ulkopoliittinen toiminta vastaisuudessaakin heikkona.

Joka tapauksessa EU:ssa kootaan parhaillaan omaa ulkosuhdehallintoa, jonka epäkiitolliseksi tehtäväksi jää parantaa kaikkien unionin maiden vaikutusvaltaa maailmalla. Tehtävä on epäkiitollinen siksi, että suuret maat näkevät helposti unionin toimijat kilpailijoina ja pienet maat saattavat kokea ne tyranneina.

Uudenmallinen ulkoasioiden ministerineuvosto hakee vasta rooliaan, mutta erittäin toivottavaa on, että niin siellä kuin Eurooppa-neuvostossakin tehtävissä ulko- ja turvallisuuspolitiikkaa koskevissa päätöksissä pyritään yksimielisyyteen. Unionin päätöksenteon tehokkuuden nimissä on kuitenkin otettava määränemmistöpäätöksenteko käyttöön myös ulkopoliitiikkaa koskevissa asioissa. Tällä menetelmällä tulisi pyrkiä sellaisten tilanteiden ehkäisemiseen, joissa yksi jäsenmaa käyttää veto-oikeuttaan myönnytysten saamiseksi jossakin toisessa asiassa.

Samalla jäsenmaille on ulko- ja puolustuspoliittisissa päätöksissä varattava mahdollisuus jättäytyä tehdyn päätöksen ulkopuolelle tapauksissa, joissa jäsenmaan erittäin tärkeä kansallinen intressi vaarantuu. Näillä toimenpiteillä parannetaan unionin ulkopoliittisen päätöksenteon tehokkuutta niin, ettei sen luonnetta itsenäisten valtioiden välisenä yhteisönä

aseteta kyseenalaiseksi.

Puhuttaessa maailmanpolitiikan eikä pelkän talouden mahdollisuuksista EU:n toistaiseksi vajaakäytöllä ollut potentiaali nousee suurelta osin kuitenkin siitä, että se uskaltaa toimia toisin kuin perinteinen suurvalta. EU-maat käyttävät ylivoimaisesti eniten rahaa maailmassa kehitysyhteistyöhön, unioni on ollut esitaistelijana ilmastonmuutoksen vastaisessa toiminnassa, se on toiminut voimakkaasti monopoliasemien estämiseksi maailmankaupassa ja se luottaa huomattavasti enemmän pehmeään kuin kovan voiman käyttöön maailmanpolitiikassa. Toisin sanoen EU:ssa on ymmärretty, että turvallisuus, sen paremmin kuin taloudellinen kasvuun, ei ole nollasummapeliä.

EU:lle tällainen humanismi on luontevaa, sillä unioni on alun perin perustettu sitomaan valtioita yhteen uusien sotien estämiseksi. EU:n alueella tämä on myös tuottanut tulosta, vaikkakaan se ei riittänyt estämään sisällissotaa Jugoslaviassa tai joidenkin unionin jäsenmaiden sodankäyntiä muualla maailmassa.

Unioni onkin luonteeltaan melko sisäänpäinkääntynyt yhteisö, joka pahimmillaan rypee omassa erinomaisuudessaan ja jättää mieluusti muun maailman rypemään omissa ongelmissaan – mitäs ovat niin tyhmiä, etteivät ota vanhasta maailmasta, maailman navasta, mallia. Vaikuttaakin siltä, että EU:n suurmaat, entiset siirtomaavallat, kärsisivät jonkinlaisesta henkisestä krapulasta suhteessa muuhun maailmaan. Kun aiemmin kierrettiin maailman meriä eurooppalaisista järjestystä ja arvoja muualle vieden, tyydytään nyt lähin-

nä omalla passiivisella esimerkillä vaikuttamaan kehittyvien maiden toimintaan.

Toisaalta EU on voimakas toimija omilla lähialueillaan, jos puhutaan maista, jotka haluavat liittyä EU:n jäseniksi tai saada erioikeuksia kaupankäynnille unionin kanssa. Sen sijaan unioni on melko lailla voimaton sitä uhmaavien diktatuuriin edessä. Jos maan johtajat eivät vaikkapa Valko-Venäjän tapaan halua maansa olevan vuorovaikutuksessa länsimaiden kanssa, ei siihen pystytä jäsenyysskriteereillä juurikaan vaikuttamaan.

Eräällä alueella EU on jo nykyisin kuitenkin maailman tilanteeseen vaikuttava ohittamaton supervalta. Talouspoliittinen valta sijaitsee nimittäin unionin sisäisessä vallanjaossa pääasiassa komissiolla, joka osaa tuota valtaa myös käyttäen.

Kilpailulainsäädännössä unioni noudattaa huomattavasti tiukempaa linjaa kuin vaikkapa Yhdysvallat. Uutiset satoihin miljooniin tai jopa miljardeihin euroihin nousevista sakoista määrävän markkina-aseman väärinkäytöstä ovat tulleet tutuksi suomalaisillekin. Samoin suuryritysten fuusioita hyväksyessään tai estäessään EU on osoittautunut Atlantin takaisia serkkujaan huomattavasti tarkemmaksi.

Näitä suuria eleitä tärkeämmäksi nousee käytännön elämässä kuitenkin Euroopan parlamentin vähäeleisesti säätämät direktiivit. Unionin tason säädökset vaikkapa leluissa sallituista lyijypitoisuuksista eivät vaikuta pelkästään EU:n sisällä, vaan niillä on globaalissa taloudessa heijastusvaikutuksensa koko maailmaan. Suuryritykselle ei useinkaan ole järkevää tehdä yhdenlaisia tuotteita yhdelle markkina-alueelle ja toisenlaisia toiselle. Näin ollen usein Yhdysvalloissakin

myydään tuotteita, jotka on valmistettu tiukempien eurooppalaisten standardien mukaan.

KRIISINSOVITTELUSTA ULKOPOLITIIKAN KULMAKIVI

*Yksi kysymys kenraaleille: miten voittaa vihollinen
joka haluaa tappaa itsensä?*

CLAES ANDERSSON,

KOKOELMASTA AJAN MENO, SUOM. JYRKI KIISKINEN

Euroopan unioni ei kuitenkaan ole liittovaltio, eikä siitä pidä sellaista tullakaan, vaan unioni saa voimaa jäsenmaidensa erilaisuudesta. Itsenäisten valtioiden muodostelmana sen toiminnassa säilyy parhaiten ajatus turvallisuuden ja vaurauden jakamattomuudesta. Yhtenä suurvaltana riski tämän hienon perinnön menettämiseen kasvaisi.

Suomen tuleekin unionin yhteistyön korostamisen ohella pyrkiä määrätietoisesti toimimaan myös yksin maailmanrauhan ja vakauden puolesta. Olemme pieni maa, jolla on suurista maista poiketen huomattavasti vähemmän erityisiä intressejä eri puolilla maailmaa. Lisäksi maallamme on hyvä maine maltillisena ja vastuuntuntoisena valtiona. Nämä ominaisuudet antavat ulkopoliittiselle toiminnallemme huomattavasti paremmat mahdollisuudet myös kriisinvälittäjänä konflikteissa eri puolilla maailmaa.

Kriisinsovittelu ei kuitenkaan nouse Suomen leipälajiksi

itsestään. Yksi entinen presidentti ja Nobel-palkinto eivät kannan kansakunnan mittakaavassa kovin pitkälle. Tarvitaan rakentavaa ja määrätietoista asennetta rauhanrakentamiseen. Tämä ei kuitenkaan edellytä eristäytymistä muusta maailmasta, päinvastoin. Ellei suomalaisia ole opittu tuntemaan hyvinä aikoina, miksi heihin luotettaisiin huonoinakaan?

Valtियो toimijan lisäksi tarvitaan myös osaavia yksilöitä. Suomella on tietenkin Martti Ahtisaaren Crisis Management Initiative, ja valtio onkin kohtuullisesti rahoittanut sen toimintaa. Rauhan välittäjille on työtä, mutta ulkopuolelta paikalle saapuva rauhanhieronnan maestronkin voi onnistua vain, jos aika, ympäristö ja osapuolet ovat sille otolliset.

Mikäli Suomi haluaa tosissaan profiloitua rauhanrakentajana, tarvitsemme paitsi alan konkreettisia taitajia niin myös osaamista tukevaa tutkimusta. Norjan rauhanrakentamisen kehityksen voi sanoa saaneen alkunsa Johan Galtungin kehittäessä koko rauhantutkimuksen konseptin. Muut Pohjoismaat ovat ottaneet norjalaisista mallia, ja sen seurauksena Osllossa, Tukholmassa ja Kööpenhaminassa onkin nykyisin arvostetut ja tunnetut rauhantutkimuslaitokset. Suomalaisen tutkimus jää tässä vertailussa selkeästi mitalisijoilta.

Tietenkään tutkimuksen tasoa ja yleistä kiinnostusta konfliktien sovittelua kohtaan ei nosteta hetkessä, mutta se on kuitenkin välttämätöntä myös oman turvallisuutemme takia.

Hyvän esimerkin tästä tarjoaa Georgian sota vuodelta 2008. Satojen ihmisten kuolemaan johtanut konflikti leimautti liekkeihin onohduttuaan Euroopalta sitä ennen vuosikausiksi. Yhdysvallat oli yrittänyt ahkerasti saada maata omaan

valtapiiriinsä ja vain neljä kuukautta ennen sodan alkamista yritti ajaa Georgiaa Naton jäseneksi. Hanke kaatui Ranskan ja Saksan vastustukseen.

Eipä silti, ei Yhdysvallatkaan yrittänyt ongelmaa, siis Georgiasta irtautumaan haluavien Abhasian ja Etelä-Ossetian tilannetta, ratkaista vaan ainoastaan jäädyttää konfliktin Naton joukoilla. Samaan aikaan EU käytti, ja käyttää yhä, valtavasti rahaa esimerkiksi Irakin, Afganistanin ja Kongon demokraattisen tasavallan ongelmien ratkaisuun, mutta löi täysin laimin unionin rajoilla olevien kiistojen selvittämisen.

Sotatoimien lakattua oli EU:lla taas mahdollisuus rauhoittaa aluetta. Sen sijaan se tyytyi laatimaan Venäjän ja Georgian välille väljästi muotoillun rauhansopimuksen, johon vedoten Venäjä miehitti osaa Georgiasta seuraavan kahden kuukauden ajan. Samalla unioni antoi käytännössä yksipuolisen tuen Georgian arvaamattomalle presidentille Mihail Shakasvilille.

Tuen antaminen ei olisi ollut niin huono asia, jos samaan aikaan olisi osoitettu ymmärrystä myös itsenäisyyttä hamuaville Abhasialle ja Etelä-Ossetialle. EU:n kuitenkin kääntäessä selkensä niille tukeutuivat maakunnat entistä voimakkaammin Venäjän suojeluun. Käytännössä EU-johtajien (mukaan luettuna tuolloin Etyj:n puheenjohtajana toiminut Alexander Stubb) täydellinen tietämättömyys aluetta kohtaan johti kapinallismaakuntien sysäämiseen Venäjän syliin.

Parempi tutkimustieto olisi saattanut johtaa toisenlaiseen tulkintaan tilanteesta. Tässä tapauksessa Abhasian ja Etelä-Ossetian tilanteen tulkittiin olevan samankaltainen Transnistrian tilanteen kanssa, jossa kapinallismaakuntaa johtaa

rikollisliiga eikä irtaantumispyrkimyksen pohjalla ole selkeätä etnistä jakoa. Todellisuudessa parempi vertailukohta olisi ollut kuitenkin vaikkapa Kosovon itsenäistyminen Serbiasta.

KEHITYSYHTEISTYÖN TULEE KESKITTYÄ

EU:n kehitysyhteistyöpolitiikassa on mahdollisuus yhteiskuntien kestävään kehittämiseen. EU:lla on tähän parhaat mahdollisuudet, koska kuten todettua unioni perustuu kumuloituvan turvallisuuden ja vaurauden ajatukselle. Maailma ei myöskään enää rakennu rikkaan pohjoisen ja köyhän etelän muodostamalle jaolle, vaan kehittyvissä maissa tilanne muotoutuu yhä monitulkintaisemmaksi. Kiinan, Intian ja Brasilian kaltaiset maat ovat nousemassa suurvaltojen joukkoon, mutta niissä säilyy silti monia kehitysmaiden piirteitä. Ne tulevat ottamaan oman osuutensa vaikutusvallasta, mutta ne tarvitsevat myös jälkitekollistuneiden länsimaiden apua yhteiskuntansa kehittämässä. Kehitys tapahtuu hitaasti.

Kehitysyhteistyössä ratkaisevaan rooliin tulevatkin nousemaan ihmisten hyvinvoinnin, tasa-arvon takaamiseen ja yrittäjyyden edistämiseen sekä kestävään kehitykseen liittyvät kysymykset. Koulutus ja terveys seuraavat näitä.

Varsinkin ympäristökysymyksiä on tähän asti tarpeettomasti vähätelty kehitysyhteistyöstä puhuttaessa tai huomiota on kiinnitetty korkeintaan metsien uudelleenistuttamisohjelmien kaltaisiin spesifeihin kampanjoihin. Yksittäisten ohjelmien sijaan luonnon kantokyvyn huomioiminen pitäisi saada

kaikkien kehitysyhteistyöohjelmien alustaksi. Vain sillä tavalla voimme kohtuullisesti olettaa kyseisten yhteiskuntien tai niissä toimivien yritysten voivan aikanaan pärjätä kilpailussa maailmanmarkkinoilla. Todellinen kokonaisia kansoja köyhyydestä nostava kehitys voi nojautua ainoastaan paikalliset lähtökohdat huomioon ottavaan toimintaan ja pitkäjänteiseen kehitystyöhön. Projektiluonteisuudella on sijansa kehitysyhteistyössä, mutta pysyvyys ja johdonmukaisuus ovat avainsanoja kehitysyhteistyön onnistumiselle ja paikallisten olojen kehittymiselle.

Nykyajan karmeimpia esimerkkejä kestäättömälle pohjalle rakennetusta kehityksestä on Kiinan talousihme. Samalla kun pääasiassa halpaan työvoimaan nojautuva teollisuus rikkastuttaa osaa kiinalaisista, joutuu toinen osa sen maksajiksi maiden pakkolunastusten kaltaisten mielivaltaisuuksien kautta. Ja samaan aikaan kaikki kärsivät saastuttavan teollisuuden pilaamasta ilmasta ja maaperästä.

Keskusteltaessa kehitysyhteistyöpolitiikasta suurimmaksi syntipukiksi nousevat usein teollisuusmaiden maataloustuet. On kieltämättä epätervettä, että rikkaat valtiot pyrkivät pääsemään maatalouden ylijäämätuotteistaan eroon vientitukien avulla. Oikeudenmukainen maailma voi syntyä vain sitä kautta, että kaikki osapuolet pelaavat samoilla säännöillä. Näin olleen kehitysmaihien kohdistuvat vientituet pitäisi lakkauttaa.

Juututtaessa keskusteluun maataloustuotteiden viennistä unohdetaan kuitenkin helposti, että on todella vaikea löytää esimerkkiä valtiosta, joka olisi noussut vaurauteen elintarvikkeiden viennillä. Sen sijaan maailmanmarkkinoilla kilpailu-

kykyisen teollisuustuotannon merkityksestä ei liene epäilystäkään valtion bruttokansantuotteen kehitykselle.

Ongelmaksi nouseekin, että nykyisellään vaadimme edellä mainitun samojen sääntöjen periaatteen nojalla myös kaikkein köyhimpiä maita pitämään kotimarkkinansa mahdollisimman avoimina ulkomaisille tuotteille. Kaikki rikkaat valtiot suojasivat kuitenkin aikanaan omaa tuotantoaan ja kehittivät kilpailukykyään kotimarkkinoillaan ennen kansainvälisille markkinoille avautumista.

Kehittyvät maat eivät voi nousta vaurauteen ilman oikeutta tämän kaltaiseen oman tuotannon perustamiseen. Pienet nyrkkipajat eivät pärjää kansainvälisessä kilpailussa ja suurten kotimaisten yritysten muodostuminen vie aikaa.

Suomen tulee pienenä maana valita kehitysyhteistyössään selkeitä painopisteitä ja kohteita työelleen. Niin ikään on huolehdittava laadullisten tavoitteiden täyttymisestä määrällisten ohessa. 0,7 prosenttia -keskustelu ei riitä kehitysyhteistyökeskustelun sisällöksi.

On tärkeää, että toimimme aktiivisesti kehitysyhteistyösektorilla niin Euroopan unionin kautta kuin kahdenvälisesti. Kehityspolitiikan tärkein tavoite on köyhyyden poistaminen ja kestävä kehityksen edistäminen vuonna 2000 asetettujen vuosituhattavoitteiden mukaisesti.

Meidän tulee harjoittaa monipuolista ja kestävä kehitysyhteistyötä, jolla painotetaan kriisien ennaltaehkäisyä ja rauhaprosessien tukemista. Kestävyys tarkoittaa ennen kaikkea sitä, että osana kehitysyhteistyötä huomioimme laajalti myös ilmasto- ja ympäristökysymykset. Toisaalta kestävyys

on myös sitä, että kehitysavun kautta voimme luoda kumppanimaahan omaa jatkuvaa kasvua ja kehitystä. Kehitysyhteistyön tulee olla siis paljon muuta kuin tuki, joka maksetaan suoraan kumppanimaan budjettiin. Suoran budjettituen sijaan kestävämpiä tuloksia saadaan avustamalla ruohonjuuritason projekteja ja kehittämällä esimerkiksi kehitysmaan omaa maataloutta tai PK-sektoria.

On tärkeää huomioida, että kehitysyhteistyön lisäksi kehityspoliittisia vaikutuksia on monilla muillakin politiikan lohkoilla, kuten kauppapolitiikalla. Kehityspoliittikkaa on myös velvollisuutemme muokata tuotanto- ja kulutustapojamme luonnontaloudellisesti kestäväan suuntaan.

09

Kolmannen tien talous

MAAILMA MUUTTUU,
MUTTA MUUTTUUKO POLITIIKKA?

"Kuka tämänkin pitäjän nurkalta maailman raharatasta pyörittää ja kautta rantain kapitalisteille työtä tekee, jotta toiset voisivat nauttia ja koreissa vaatteissa keikkua ja hekumassa elää? Kuka tässäkin pitäjässä ylpeäin rouvain pitsipaidat pe-see? – kuka tunkiot luopi? – kuka herroille hevoset huviajoon valjastaa?"

ILMARI KIANTO, PUNAINEN VIIVA.
KATKELMA AGITOINTIPUHEESTA

1900-luvun puolivälissä marxilaisuus villitsi länsimaista ajattelua. Marxisin menestys ei ollut sinänsä yllättävää, sillä se piti sisällään lupauksen asioiden vääjäämättömästä etenemisestä kohti parempaa lopputilaa. Yksilöiden vapautta kahlinnut materialistinen pohjavire sekä sosialismin heikot käytännön saavutukset eivät kuitenkaan riittävässä määrin

puhutelleet modernin traditiossa kasvaneita ihmisiä, minkä seurauksena marxilainen eetos poistui näyttämöltä yhtä nopeasti kuin se oli sinne ilmestynyt.

Valitettavasti ihmisillä on kuitenkin tapana mennä ääripäästä toiseen, ja niin kävi tässäkin tapauksessa: marxilaisuuden tilalle nousi aatteellista tyhjyyttä korostanut postmodernismi sekä sen yhdysvaltalainen rinnakkaisilmiö neokonservatismi. Meillä Suomessa sama ilmiö on näyttäytynyt liberaalin talouspolitiikan voittokulkuna. Kehitys, joka on nostanut talouden yhteiskunnan ensisijaiseksi tekijäksi, on vaikuttanut laaja-alaisesti, sillä aikamme yhteiskuntapolitiikan tunnuksanoja ovat talouskasvu ja kilpailukyky. Jokainen voi omalla kohdallaan miettiä, kuinka paljon perustelemme poliittisia päätöksiä talouskasvun ja kansallisen kilpailukyvyn edistämiseen vedoten. Taloudesta on tullut kuin itseisarvo, vaikka sen pitäisi olla vain väline jalompien tavoitteiden kuten ihmisten henkisen ja fyysisen arvokkuuden saavuttamiseen.

Vetoaminen talouskasvuun ja kilpailukykyyn rajaa merkittävästi päätöksenteon liikkumavaraa ja näin ikään kuin epäpoliittisoi yhteiskuntaamme. Poliittisen järjestelmän vaikutus yhteiskuntaan pienenee, mikä vähentää myös kansalaisten kiinnostusta vaikuttamista kohtaan. Uusliberalismin aika on tuonut mukanaan tietynlaisen tyhjiön suomalaisen politiikkaan. Tavallaan meneillään oleva talouskriisi kuvastaa hyvin käynnissä olevaa aikakautta, sillä sen edessä poliittiset toimijat ovat jokseenkin voimattomia. Poliitikot voivat vain yrittää parhaansa mukaan elvyttää ja toivoa kädet ristissä, että

suurelta romahdukselta välttyttäisiin.

Puolueet ja poliittiset tahot ovat olleet muutoinkin voimattomia maailmanjärjestyksen, työelämän ja ilmastonmuutoksen kaltaisten ilmiöiden sekä henkisen pahoinvoinnin lisääntymisen edessä. Puolueet toki puhuvat näistä ilmiöistä, mutta politiikkaohjelmilta olisi lupa odottaa myös konkreettisia tuloksia.

Onneksi jotkut modernin uudistajat ovat pitäneet pintansa, ja heidän käyttämänsä puheenvuorot ovat jälleen nousseet voimakkaammin julkiseen debattiin viime aikoina. Jürgen Habermasin ja René Girardin kaltaisilla ajattelijoilla on taatusti paljon annettavaa politiikkaa ja yhteiskuntaa uudistettaessa.

UUSLIBERALISMIN PARAATIMARSSISTA KOLMANTEEN TIEHEN

Uusliberalismin eteneminen Suomessa liittyi pitkälti kansainväliseen kehitykseen, mutta sen pääasiallisia suomalaisia eteenpäin vieviä voimia ovat olleet poliittisen oikeiston vaikuttajat, puolueista pääosin siis Kokoomus. Kokoomuslaisen Harri Holkerin johtama sinipunahallitus teki vuosina 1987–1991 lukuisia talouden sääntelyä purkaneita päätöksiä, jotka omalta osaltaan vaikuttivat 1990-luvun laman syntyyn. Suljettuun talouteen tottuneille suomalaisille globaalien avotalousankarat pelisäännöt tulivat yllätyksenä. Kansalaisia ei osattu riittävästi opastaa toimimaan järkevästi, vaan heitä

pikemminkin kannustettiin ottamaan järjettömän suuria riskejä. Oma episodinsa oli jääräpäinen politiikka, joka puolusti vahvaa markan aivan liian kauan ja näin pahensi kriisiä. Yhtä lailla uusliberalistista politiikkaa harjoittivat Paavo Lipposen johtamat sateenkaarihallitukset, joissa erityisesti kokoomuksen silloinen puheenjohtaja Sauli Niinistö tuli tunnetuksi kovana julkisten menojen leikkaajana.

Kokoomuksen viime vuosien nousu on ollut mielenkiintoinen ilmiö, joka rinnastuu oikeistopuolueiden viime vuosien voittokulkuun koko Euroopan alueella. Monet keskustelijat ovat analysoineet Kokoomuksen menestystä hyvillä kampanjoilla sekä hyvällä tunnelmalla. Sen sijaan kukaan ei ole korostanut puolueen mukanaan tuomaa uudistusta suomalaisen politiikan sisältöön. Hyvällä tahdolla voidaankin kysyä, mikä on puolueen poliittinen sisältö? Yksi syy Kokoomuksen menestykseen voisikin olla uusliberaalin aikakauden politiikan kulttuuriin liittyvä ilmiö eli politiikan viihteellistyminen, jonka kautta tarinatalouden aikakauden oppeihin perehtynyt puolue on onnistunut menestymään. Kokoomuksen on lähiaikoina näytettävä sisällöllinen itsensä. Heidän vaaranaan on tällöin, että hyvä tunnelma lopahtaa vain menneeksi muistoksi, kun tarinatodellisuuden luomat voittajafalikit ravistuvat alas.

Kokoomus on tullut suurten kysymysten äärelle, kun talouskriisin vaikutukset ovat alkaneet näkyä tavallisten suomalaisten jokapäiväisessä elämässä. Puolueen harjoittama talouden vapauttamista korostava eetos ei nimittäin puhuttele ongelmien keskellä eläviä ihmisiä. Ongelmien keskellä ko-

koomuslaiset vaikuttajat ovat pyrkineet esiintymään kyvykkäinä taloudenhoitajina, mutta pitkällä tähtäimellä heidän vanhat oppinsa eivät pure kansalaisten hyvinvointiin eivätkä näin ollen vakuuta äänestyspäätöksiä tekeviä kansalaisia.

Keskustakaan ei saa puhtaita papereita. Keskusta on ollut päähallituspuolueena vuodesta 2003, ja tuona aikana puolueen kannatus on ollut jatkuvassa laskussa. Samaan aikaan keskustalainen liike on ajautunut kriisiin, eikä puolue ole onnistunut uudistumaan riittävällä tasolla. Monet selittävät ilmiötä raskaalla hallitusvastuulla, mutta tämä on vain surkea tekosyy: Keskusta on poliittisesti tuuliajolla, eikä se tiedä oikeaa suuntaansa. Erityisesti talouspoliittisten linjaustensa suhteen keskustalaiset ovat antaneet toinen toistaan ristiriitaisempia viestejä. Juhlapuheissa on korostettu köyhän asiaa, mutta käytännön hallituspolitiikassa on tyydytty monesti pragmaattiseen valtionhoitajana toimimiseen.

Keskustan puheenjohtaja Matti Vanhanen esitti alkuvuodesta 2009 kasvualoitteen, joka pohjautui talouspolitiikan kolmanteen tiehen. Näihin aikoihin puolueen mytologiaan ilmestyi kokonaan uusi luomiskertomus. Koskettavan tarinan mukaan vasemmalla kyyn lailla vaaninut sosialismi koki suureksi pelastukseksimme kuoliniskunsa edellisen vuosituhannen lopulla. Toinen arkkivihollinen, kapitalismi, tuo markkinatalouden rappeutunut muoto, ajoi kuten odotettua olikin itsensä alas vuorenjyrkänteeltä suuressa finanssikriisissä. Paholaiskaksikko ennätti kuitenkin kylvää valtaisa tuhoa ja kauhua ympäri maailman. Se oli ennättänyt mellastaa keskenään kokonaisen vuosisadan. Pahat voimat jopa karkottivat

ihmissyyden ja maahengen paratiisista. Lopulta on kuitenkin koittava Santeri Alkion ennustama uusi aika. Maailma tarvitsee tänään Keskustaa kipeämmin kuin koskaan. Vain Keskustan kolmas tie voi pelastaa Suomen ja koko globaalin yhteiskunnan sitä uhkaavilta vaaroilta. Nyt ja iankaikkisesti.

On vain yksi ongelma. Oikeassa elämässä kukaan ei tunnuta tietävän, mikä kolmas tie oikeastaan on? Emme ole ihan varmoja, onko Keskusta osannut määritellä kolmannen tien talouspolitiikan sisältöä ja päämääriä riittävän selkeästi. Näemme jopa suuria väärinymmärryksen riskejä. Joku voi kokea, että kolmannen tien malli muistuttaa kekkoslovakialaista valtiokapitalismia, kun taas toisille malli näyttää ihmisen selkänahasta revittävän taloudellisen kasvun tavoitteluna.

Yksi keskeinen kysymys kuitenkin sivuutetaan. Kukaan ei tule miettineeksi, ovatko ihmiset valmiita yhä kiihtyvässä oravanpyörässä juoksemiseen vai haluavatko he mieluummin lisää vapaa-aikaa ja vähemmän roinaa. Mitäpä, jos ihmiset valitsevatkin tien, joka johtaa ihmissyyden ja inhimillisyyden paluuseen?

Osa myös sujuvasti unohtaa, että tosiasiaa lähestulkoon kaikkialla maailmassa on jo käytössä talousjärjestelmä, joka on sekoitus sosialismia ja kapitalismia. Tämä pätee niin Yhdysvaltoihin, jossa valtion kulutus bruttokansantuotteesta on vajaat 40 prosenttia, kuin Suomeenkin, jossa vastaava luku on lähes 50 prosenttia. Nämä molemmat ovat niitä kuuluisia ”kolmansia teitä”.

Mikä sitten voisi olla vaihtoehto, se kolmas kolmas tie?

Ensinnäkin pitää olla rehellinen. Idänkaupan ja suljetun

talouden aika ei ole palaamassa. Valtio ei voi mahtikäskyllään luoda työpaikkoja, eikä korvata ihmisten omaa aloitteellisuutta yritysten perustamisessa. Protektionismi ei ole nykymaailmassa mahdollista eikä hyödyllistä. Hyväksyttävä on sekin, ettei globaali kapitalismi kaikkine ongelmineen ole katoamassa ainakaan lähiaikoina. Ennen kaikkea on hyväksyttävä se tosiasia, ettei ympäristö enää kestä loputonta aineellista kasvua, eikä kasvua voi rakentaa uusiutumattomien luonnonvarojen varaan.

Pidemmällä tähtäimellä ei kolmas tiekään voi tarkoittaa aineellisen elintason jatkuvaa kasvua. Todellinen tulevaisuuden kysymys onkin, onnistummeko me siirtymään aineellisen kasvun aikakaudesta laadullisen kasvun aikaan. Enemmän aikaa, vähemmän roinaa – helppo sanoa, mutta kun kyse on pienemmistä voitoista, matalammista palkoista ja vaatimattomammasta elämästä, ei se välttämättä maistu kaikille. Vaikka ajatus nyt tuntuu ehkä utopistiselta, ei se ole koskaan ollut vieras keskustalaiselle liikkeelle, jonka peruslähtökoh- ta on ihmisyyden ja henkisten arvojen korostaminen materialismin sijaan. Keskustalaisuuden perustana on usko siihen, että viime kädessä ihmisten ajattelua ja toimintaa eivät ohjaa materiaaliset tekijät, ahneus tai luokka-asema.

Emme voi kuitenkaan ajatella luopuvamme talouskasvusta yhdessä yössä. Seurauksena olisi yhteiskunnan hajoaminen ja eriarvoisuuden lisääntyminen. Kolmas tie on määrätietoista pyrkimystä yhteiskuntaan, jossa ihmisten hyvinvointi ja onnellisuus voi kasvaa aineellisen kasvun hidastumisesta huolimatta. Kolmas tie on sellaisten talouden puitteiden

rakentamista, jotka edesauttavat tätä taloudellisen ajattelun perinpohjaista muutosta ja helpottavat ihmiskuntaa sopeutumaan siihen.

KOHTI TYÖELÄMÄN VALLANKUMOUSTA

"Yhä kiihtyi kulku, metsät ja maat vilisivät silmissä, kun ikkunasta ulos katsasti... välistä se viheltää hihkaisi, että selkäpiitä karmi... ja silloin tällöin paiskasi valkean savun ikkunan eteen. Matti ja Liisa istuivat vastakkain, tuijottivat toisiinsa ja pitelivät kiinni. Kummastakin tuntui heistä, kuin istuisivat he vauhkon hevosen rattailta, joka suitsettomin suin alamäkeä laukkasi."

JUHANI AHO, RAUTATIE

Suomen elintaso on sadassa vuodessa 12-kertaistunut. Elin-tasomme on kasvanut, vaikka töitä tehdään selvästi vähemmän kuin sata vuotta sitten. Tänä aikana työn tuottavuus onkin 14-kertaistunut. Kehruu-Jennyjen ajoista lähtien meille on vakuuteltu häviävien työpaikkojen aina korvautuvan uusilla työpaikoilla, tosin inhimillisesti raskaiden rakennemuutosten jälkeen. Teknologia murtaa kuitenkin jatkuvasti työn käsitettä. Automaatioteknologian kehitys on hävittänyt kokonaisia ammattikuntia jo toista sataa vuotta. Tietoteknisen vallankumouksen myötä automaation vauhti on kiihtynyt ennen näkemättömällä tavalla. Kehityksen seurauksena joissakin teollisuusyrityksissä palkkakustannusten osuus lopputuot-

teen hinnasta on jo muuttunut olemattomaksi.

Työpaikkojen pelastajaksi on monesti tarjottu palvelualoja. Jos ei muuta keksitä, niin voimmehan vaikka pestä toistemme paitoja. Internetin ja muiden tietoteknisten sovellutusten vääjäämätön eteneminen ei kuitenkaan säästä kaikilta osin palvelusektoriakaan. Esimerkiksi kaikille tutun verkkopankin myötä pankkialan työpaikat ovat parissa vuosikymmenessä vähentyneet lähes 60 000:sta alle 25 000:een. Seuraavassa aallossa häviävät kaupan alan työpaikat. Verkkokauppa kasvaa huimin luvuin, ja teknologia itsepalvelumyymälöitä varten on jo olemassa. Kuluttajat vielä haraavat hetken vastaan, kunnes tottuvat itsepalvelun helppouteen. Niin ne vain kylmäasemat tulivat pysyväksi osaksi polttoaineen jakeluverkostoa, vaikka niidenkin suhteen aluksi moni varmasti nikotteli.

Automaation seurauksilta eivät kokonaan vältty myöskään niin sanotut ”huippuosajat”. Tampereen yliopistollisessa sairaalassa käyttöön otettu eturauhaspotilaiden leikkausrobotti antaa viitteitä terveydenhuollon tulevaisuudesta – nopeampaa, tarkempaa ja turvallisempaa hoitoa kuin ihmiskäsin ikinä osattaisiin.

Yhtenä palvelualojen ongelmana ovat myös ns. matalan tuottavuuden työpaikat, jotka eivät tarjoa kunnollista toimeentuloa ilman sosiaaliturvan ja työn yhteensovittamista. Byrokraatiaan ja julkisiin palveluihin voidaan tietysti työllistää vaikka kaikki muuta työtä vaille jääneet, kunhan vain työssäkäyvien kattamat verovarot ja maksuhalukkuus riittävät. Vaikka palvelualojen suhteellinen osuus kasvaisikin, niin aineel-

lisen tuotannon merkitystä ei myöskään kannata väheksyä. Voimme pestä toistemme paitoja vain niin kauan kuin pestäviä paitoja riittää.

Työttömyyden vastainen taistelu on useimpien maailman hallitusten työlistalla. Se on ollut sitä jo kauan. Työ on teollistuneiden maiden kulttuuria ehkäpä keskeisimmin määrittävä tekijä. Työ antaa toimeentulon ja määrää ihmisen aseman yhteisössä. Työttömyys on Suomessa edelleen häpeä, joka johtaa usein syrjäytymiseen. Siksi ei ole ihme, että työn loppumista ei edes uskalleta ajatella. Pikemminkin työ ja työurien pidentäminen on nähty lähestulkoon ainoaksi keinoksi selvittää Suomea nopeasti uhkaavasta eläke- ja hoivamenojen kasvusta. Nuorilta ikäluokilta vaaditaan ahkeran työnteon kautta tapahtuvaa vastuunkantoa, jotta suurten ikäluokkien rakentama hyvinvointiyhteiskunta voidaan säilyttää.

Työ kuitenkin kahlitsee ihmisen usein tämän omista lähtökohdista vieraaseen toimintaan valtaosaksi elämää. Ahkera työnteko on myös ympäristön tilaa heikentävän taloudellisen toiminnan taustalla.

Työ ei tietenkään tekemällä maailmasta lopu. Ihmisen luovuudelle on nyt ja tulevaisuudessa kysyntää. Sen sijaan suuria massoja ei välttämättä enää tarvita tulevaisuudessa huolehtimaan aineellisesta elintasosta tai yhteiskunnan perustoiminnoista. Pessimismiin vaipumiselle ei kuitenkaan ole mitään syytä, sillä ihmistyön merkityksen romahtaminen aineellisen elintason ylläpitämisessä tarjoaa ennennäkemättömän hienoja mahdollisuuksia ihmisyyden kehitykselle. Siirryksemme yhteiskuntaan, joka mahdollistaa itsensä toteuttamisen ja ih-

misyyden kehitystarpeen etusijalle asettamisen, tarvitaan teknologisten edistysaskeleiden lisäksi myös merkittäviä muutoksia kulttuuriimme ja ajattelutapaamme.

Vaikka itsensä toteuttaminen ei ilmaisun varsinaisessa merkityksessä ole kokonaan vieras asia nykypäivänkään työmarkkinoilla, niin useimmilla työpaikoilla toteutetaan kuitenkin lähinnä työnantajan pyrkimyksiä. Suuremmat tulevaisuuden ”työmarkkinoiden” kysymysmerkit lienevät tulonjaon ja verotuksen perusteet. Jos ihmisen työpanos menettää merkityksensä, niin silti joku omistaa edelleen koneet, jotka työn tekevät.

Perinteisen palkkatyön merkitys on juurtunut hyvin syvälle kulttuuriimme. Arkikielessä tarkoitamme työstä puhuessamme ennen kaikkea perinteistä palkkatyötä, joka tuottaa jotain lisäarvoa työnantajallemme ja kansantuloon. Tämä asetelma näkyy esimerkiksi siinä, että kansantuloa laskettaessa kotitöitä ei oteta millään tavalla huomioon. Paidan peseminen kotona ei ole kansantuloa kasvattavaa työtä, mutta sen pesettäminen pesulassa pitää talouden rattaat pyörimässä.

Niiden nuoren sukupolven edustajien, joilla on mahdollisuus työskennellä itseään kehittäen, on tavattoman vaikeaa ymmärtää esimerkiksi eläkeiän korottamisesta käytävää keskustelua. Tuo keskustelu tulee jollakin tavalla ymmärrettäväksi, kun ajattelee, että sen ytimessä on ajatus siitä, että eläke on korvaus jostakin hirveydestä, jota ihminen on pakottanut itsensä sietämään koko aikuisikänsä. Tuon kultaisen aarrearkun toivossa ihmiset ovat raataneet ja riutuneet päivästä toiseen. Koska kulttuuriimme on sisäänkirjoitettu ajatus täl-

laisesta työelämän kauheudesta vapauttavasta kolmannesta iästä ja kultaisista elinvuosista, niin on toki aivan luontevaa, että työntekijät repivät pelihousunsa välittömästi, kun joku keksii ehdottaa eläkeiän korottamista.

”Kuvitelkaapa nyt nuorukaista, jonka isä on onnistunut houkuttelemaan siivoustalkoisiin karkkirahan toivossa. Urakan lopun hämmöittäessä isä ilmoittaakin, että tuli tuossa kahvitauon aikana miettineeksi, että jos pidettäisiin karkkipäivä sittenkin vasta ensi viikolla. Harmittamaanhan tuollainen nuorukaisen pistäisi.”

Eläkekeskustelun logiikka on kuitenkin perin ongelmallinen, jos sattuu pitämään työstään. Mitä nimittäin tapahtuu, jos nuori sanoo, että töissähän on oikeastaan ihan kivaa. Siellä voi toteuttaa itseään, työkaverit ovat kivoja ja työajoistakin voi joustavasti sopia pomon kanssa.

Jos työ on kivaa ja siellä viihtyy hyvin, niin miksi ihmeessä siitä pitäisi jäädä eläkkeelle? Ihan hyvinhän sitä voisi ajatella jatkavansa töissä vaikka 80-vuotiaaksi. Miksi töistä ylipääntänsä pitäisi jäädä eläkkeelle koskaan, jos terveystilanne ei muuta edellytä? Mitä esteitä on sille, että tulevaisuudessa työskenneltäisiin palkkatyössä parikymmentä vuotta nykyistä keskimääräistä noin 60 vuoden eläköitymisikää pidempään? Tuolloin nykymääräiseen työkertymään pääsisi esimerkiksi sillä, että työuran viimeiset kymmenen vuotta tekisi mielen virkeänä pitävää neljän tunnin työpäivää ja koko sitä edeltävän työuran kuusituntista työpäivää. Tällaisessa mallissa yksilö nostaisi ikään kuin eläkekertymänsä jo etukäteen, jolloin

aikaa jäisi tasaisemmin koko aikuisiän harrastaa kaikkea kivaa sekä kehittää itseään ja ympäröivää yhteiskuntaa.

Kun ottaa huomioon, että teknologian kehittyminen vähentää jatkuvasti ihmistyön tarvetta ja aikaisemmista vuosikymmenistä poiketen osa tästä joudutaan jo maapallon kestokyvyinkin vuoksi kohdistamaan määrällisen elintason sijasta laadulliseen elintasoon, niin työpäivät lyhenisivät entisestään. Palkkatyön sijaan ihmiset tekisivät luonnollisesti ajallaan jotain muuta eli työn käsite laajenisi kaiken kaikkiaan nykyisestä. Tietysti työtehtäviä pitää oppia kierrättämään niin, että ihmistyövoimaa tarvitsevia, fyysisesti kuormittavia tehtäviä tekevät vain ne, joiden kunto antaa siihen myöten. Tosin tekniikan kehittyessä on jo nyt käynyt niin, että monella harrastukset muodostavat fyysisesti raskaimman osan päivästä. Koska työntekijöiden hyvinvointi on yhteiskunnalle ja työnantajille ensiarvoisen tärkeä asia, ei voida enää odottaa, että hyvinvoinnista huolehditaan vain työajan jälkeen. Liikunnan on oltava luonnollinen osa myös tietokoneella tai liukuhihnalla töitään tekevän ihmisen arkea ja työpäivää. Jatkossa liikunnan minimimäärä voitaisiinkin sisällyttää osaksi palkallista työaika.

TYÖN JA VAPAA-AJAN HÄMÄRTYNYT RAJA

Työn ja vapaa-ajan yhdistäminen joudutaan miettimään täysin uudesta lähtökohdasta. Koska kahdeksasta neljään -päivät ovat harvalle nykyajan todellisuutta tai edes unelmaa,

niin miten muuten työtä voisi tehdä? Osa tekee työtä entistä enemmän ja raja muuttuu sumeaksi. Työn ja vapaa-ajan keskinäinen informaatio läpäisee elämän 24/7. Virkamiehet vastaavat sähköposteihin iltakymmeneltä, yritysjohtajat aamu-kolmelta. Lounastunnit käytetään mieluummin palavereihin kuin ruokailun lomassa rentoutumiseen. Lyhyissä työsuhteissa lomat kuitataan mieluummin rahana.

Joku voisi todeta, että 18 tunnin työpäivissä ei ole enenkään ollut mitään erikoista. Samat lapset, jotka hiihtivät aamuisin 15 kilometriä kouluun, tekivät myös töitä pitkän päivän. Työpäivät ovat työtuntien valossa lyhentyneet sadan vuoden aikana, mutta irtaantuminen töistä on tullut harvinaisemmaksi. On taottava kun rauta on kuuma, ja toisin kuin perinteisellä metallisellä, rauta on nykyään kuuma koko ajan.

Lukuisissa työhyvinvointitutkimuksissa työn kuormittavuus on todettu suurimmaksi työssä viihtyvyyttä vähentäväksi tekijäksi. Nykyajan työpaikat toimivat projekteilla ja yhdessä tekeminen on suosiossa. Toisaalta jokainen työntekijä haluaa välillä pistää oven kiinni ja lukea rauhassa pari tuntia sähköpostejiaan. Erilaisten työtapojen kohtaamisesta eivät kaikki selviä, vaan työ koetaan liian raskaaksi.

"Havukka-ahon ajattelijasta on melkein kaikkein mukavinta oleilla sadepäivinä ullakolla, haistella välikaton täytekuuntta, kuunnella tuulen kohinaa pihan märässä haapapuussa ja mietiskellä, tutkia kaikenlaisia asioita."

VEIKKO HUOVINEN, HAVUKKA-AHON AJATTELIJA

Koska työn ja vapaa-ajan välinen suhde hämärtyy alati, tulee uudessa työreformissa myös työajan joustaa. Koska työsähköposteja tarkistetaan myös vapaa-ajalla, on luonnollista, että vapaa-aika murtautuu vastavuoroisesti työajalle. Facebook on kielletty monilla työpaikoilla, mutta eikö vapaa-muotoinen verkostoituminen ole juuri sitä, mitä tehokkaalta työntekijältä vaaditaan? Sosiaaliset mediat ovat jatkossa entistä tärkeämpi osa ihmisten työtä, jos niitä osataan hyödyntää tehokkaasti.

Suomi ja Eurooppa ovat pärjänneet kilpailussa Yhdysvaltojen ja Aasian kanssa työtuntien tehokkuudella, ei niiden määrällä. Eurooppalaiset tekevät reilusti lyhyempää viikkoa kuin pohjoisamerikkalaiset kollegamme, mutta nyt olemme huolestuttavasti poistumassa tältä perinteiseltä uralta. Työtuntien lisääminen ei auta, jos työtehokkuus laskee samaan tahtiin. Vaikutus on jopa päinvastainen ja aiheuttaa entistä enemmän stressaantumista ja sairauspoissaoloja.

Voisimme jopa harkita täysin päinvastaista lähestymistapaa. Yhä useampi ihminen havittelee työuransa keskelä enemmän vapaa-aikaa ja taukoa herätellä omia ajatuksia. Voisiko ajatella, että lyhentämällä työviikkoa voitaisiin lisätä tehokkuutta. Nykyisin työntekijälle on edullisempaa ottaa töihin yksi 37,5 tuntia viikossa töitä tekevä henkilö, mutta tulisiko harkita muutosta niin, että puolipäivätyö tulisi houkuttelevammaksi? Tällä tavoin voitaisiin samaa työtä hoitamaan palkata puolipäiväisesti esimerkiksi yksi opiskelija ja yksi jo eläkkeelle siirtymässä oleva. Tämä toisi mahdollisuuksia sekä työnantajalle että työntekijöille, sillä työuran eri vaiheis-

sa olevat työntekijät tukisivat toistensa työtä hallinnon toimijoilla.

Alun perin vanhuuseläke oli vakuutus sen varalle, että menettää terveyden heikentymisen vuoksi työkyönsä. Nyt eläkkeestä on kuitenkin tullut palkkiovirka, jonka turvin voi halutessaan vetäytyä loppuelämän mittaiseen oloneuvoksen pestiin. Nyt on korkea aika ruveta tekemään suomalaisesta työelämästä sellaista, että siellä viihtyy mielellään pidempäänkin. Silloin ei tarvitse enää murehtia työurien pituudesta ja kansantalouden kasvun edellyttämästä ahkeruuspolitiikasta. Jos ihmiset viihtyvät töissä, niin työurat pidentyvät omalla painollaan.

HYVINVOINTIVALTIOSTA KILPAILUKYKYIMPERATIIVIIN

*"Pääomalla ei makseta edes niitä sikareita,
jotka sitä tehdessään olen pannut palamaan!"*

KARL MARX

Pitkällä aikajänteellä mitattuna Suomen talous on kasvanut tasaisen varmasti. Taloudellisen kasvun myötä syntynyt elintason kasvu ei kuitenkaan ole jakautunut kovinkaan tasaisesti. Rikkaimmat ovat rikastuneet ja samaan aikaan köyhimmmät ovat entisestään suhteellisesti köyhtyneet. Keskiluokan tehtäväksi on jäänyt yhteiskunnan pyörien pyörittäminen tuloerojen jatkuvasti kasvaessa. Puheet luokkayhteiskunnan katoa-

misesta ovatkin pahasti ennenaikaisia.

1960-luvun alusta seuraavan vuosikymmenen puoliväliin asti Suomea rakennettiin hyvinvointivaltioprojektin hengessä. Pekka Kuusen opit olivat pudonneet varsin hedelmälliseen maaperään. Hyvinvointivaltioprojektin päämääränä oli systemaattinen talouskasvun tukeminen, jonka tärkeimmäksi keinoksi nostettiin tulonsiirtojen myötä tapahtuva taloudellisen aktiviteetin nousu. Valtion harjoittamalle yhteiskuntapolitiikalle haettiin nyt perustelut taloudellisista tekijöistä, kun aiemmin yhteiskuntapolitiikkaa oli perusteltu yhteiskuntarauhan ylläpitäjänä sekä moraalisenä velvollisuutena.

Hyvinvointivaltioprojektin aikakaudella suomalaisten hyvinvointi kieltämättä nousikin jonkin verran. Kyseinen aikakausi piti kuitenkin sisällään vaarallisen uskon yhteiskunnallisen suunnittelun voimaan. Tämä järjestelmälähtöinen talouskasvun tukemiseen tähdännyt suunnitteluoptimismi nimittäin alisti yksilöitä sekä piti näin sisällään hyvin totalitaristisia piirteitä.

Sinänsä ei ole kovin yllättävää havaita tilastoista, että jo verrattain varhaisessa vaiheessa hyvinvointivaltion synnyttämä kansantulon kasvu erkaantui omalle tielleen kansalaisten kokemasta onnellisuudesta ja hyvinvoinnista. Materialismin määrään pohjautunut talouskasvu ei enää tuonut merkittävää lisäarvoa elämään sen jälkeen kun perustarpeet tulivat tyydytetyksi.

Hyvinvointivaltioprojekti päättyi pikkuhiljaa 1980-luvun kuluessa, jolloin talouden kansainvälisten rakenteiden muutoksen seurauksena globalisaatioon sopeutumisesta ja kansal-

lisen kilpailukyvyyn turvaamisesta muodostuivat suomalaisen yhteiskuntapolitiikan ensisijaiset tehtävät. Vuosien kuluessa tämä kilpailukykyimperatiivi on lävistänyt koko suomalaisen yhteiskunnan ja kilpailukyvyyn termi tuleekin vastaan lähes kaikilla yhteiskuntaelämän osa-alueilla aina kulttuurista koulutukseen.

Talouden kansainvälistymisen voimakkaana rinnakkaisilmionä on ollut uusliberalismin nousu. Uusliberaalien talouden vapautta korostavien oppien myötä ihmisten ahneus on kasvanut, mitä kautta sosiaalinen eriarvoisuus sekä ihmisten kokema pahoinvointi ovat lisääntyneet. Uusliberaalia ajattelua ei voi hyvälläkään tahdolla kutsua yksilöiden vapautta korostavaksi oppisuunnaksi, sillä sen ainoita vaihtoehtoja ovat talouden rajoitteiden purkaminen sekä kilpailukyvyyn turvaaminen. Uusliberalismin eetos ei siis pidä sisällään minkäänlaista vaihtoehtoa talouden vapauttamiselle, minkä vuoksi se on sitä edeltäneen hyvinvointivaltioprojektin lailla vapautta kahlitseva ja osittain totalitaristinen oppisuunta.

VASEMMISTO KITUU, MUTTA LUOKKAYHTEISKUNTA TEKEE PALUUN

Poliittiset voimat ja ennen kaikkea perinteiset puolueet ovat olleet voimattomia uusliberalismin edessä. Ne ovat olleet omalta osaltaan myös tukemassa talouden vapauttamista sekä kansallisen kilpailukyvyyn turvaamista. Samalla ne ovat kuitenkin pienentäneet omaa vaikutusvaltaansa, kun talouselä-

män rooli politiikan rinnalla on päässyt jatkuvasti kasvamaan. Samalla kilpailukykyimperatiivin mukanaan tuoma vaihtoehtottomuuden ihanne on lähentänyt puolueita ja poliittisia ohjelmia keskenään, minkä seurauksena ihmisten mielenkiinto politiikka kohtaan on laimentunut entisestään.

Suomi saattaa olla monilla kansainvälisillä mittareilla mitattuna yksi maailman kilpailukykyisimmistä valtioista. Suomen menestys on pitkälti kuitenkin illuusio, mistä esimerkiksi professori Heikki Patomäki puhuu teoksessaan *Uusliberalismi Suomessa*. Kilpailukyvyn nousun rinnakkaisilmiöitä ovat esimerkiksi jatkuvasti lisääntyvä nuorten pahoinvointi sekä pitkäaikaistyöttömien ja -köyhien jatkuvasti kasvava määrä. Lisäksi puheet yhteiskuntaluokkien katoamisesta ovat pahasti liioiteltuja. Esimerkiksi todellisia sosiaalisia siirtymisiä yhteiskuntaluokista toiseen tapahtuu hämmästyttävän vähän. Koulutustaso ja sen mukana sosiaalinen asema periytyvät edelleen ”isältä pojalle”. Laura Kolbe ja Katriina Järvinen kuvaava hyvin teoksessaan *Luokkaretkellä hyvinvointiyhteiskunnassa*, kuinka suomalaiset omaksuvat jo lapsesta lähtien oman paikkansa yhteiskunnassa.

Erityisesti suomalainen vasemmisto on joutunut uusliberalismin sekä yhteiskunnan muutoksen edessä polvilleen, mikä selittää pitkälti sen viime aikojen ennätyksellisen heikon kannatuksen. Poliitiikan tutkimuksen oppikirjojen mukaan oppositiossa toimivan vasemmiston kannatuksen tulisi olla nousussa talouden laskusuhdanteen aikana, mutta sen sijaan suomalainen vasemmisto on historiansa suurimman kriisin silmässä.

Paavo Lipposen johtamat kaksi sateenkaarihallitusta olivat toteuttamassa vuosina 1995–2003 äärimmäisen oikeistolaista ja uusliberaalia politiikkaa. Lipposen molemmat hallitukset suuntasivat Suomea kilpailukyvyyn ja vaihtoehtottomuuden hengessä kohti uusliberaalien ajattelijoiden ihanneyhteiskuntaa. Tälle uusliberaalille politiikalle antoivat oikeutuksensa laman jälkeinen ennätysellisen voimakas talouskasvu sekä Nokian ja muiden yritysten kansainvälinen menestys.

Vuoden 2003 eduskuntavaaleissa SDP ei onnistunut enää saavuttamaan suurimman puolueen asemaa. Vuonna 2007 alkanut puolueen oppositiotaiival on lopullisesti kertonut karua kieltään puolueen suuresta kriisistä. Puolueen eturivin vaikuttajat ovat halunneet unohtaa Lipposen kauden oikeistolaisen politiikan, mutta edistyksen sijaan nämä vaikuttajat, puheenjohtaja Jutta Urpilainen etunenässä, haluavat palata ajassa taaksepäin hyvinvointivaltioprojektin aikakauteen. Tämä menneeseen kurkottaminen ja aikanaan saavutetuista eduista kiinni pitäminen on suurin syy puolueen heikkoon menestykseen.

SDP:n oppositiopolitiikka ei ole vastaus tämän päivän yhteiskunnallisiin ongelmiin, sillä puolue pyrkii tekemään politiikkaansa sellaisessa maailmassa, jota ei ole enää olemassa. SDP rakentaa esimerkiksi sosiaalipoliittisen ajattelunsa normaalissa työsuhteessa elävien ihmisten varaan, vaikka työelämä on kokenut täydellisen mullistuksen. Satunnaisessa päätöksessä elävä ihminen ei yksinkertaisesti koe hyötyvänsä SDP:n äänestämisestä vaan pikemminkin päinvastoin. Pal-

joa enempää ei ole ”normaalissakaan” työsuhteessa elävä voinut vasemmistoon luottaa. SDP:n vallan vuosina palkkojen osuus kansantuotteesta on romahtanut samaan aikaan kun erityisesti palkattoman ”ylityön” tekeminen on lisääntynyt rajusti. SDP:n ja SAK:n paljon puhuttu yhteistyö ei siis näytä hyödyttäneen ainakaan SAK:ta.

YHTEISKUNTAPOLITIIKAN TOTAALINEN UUDISTUS – PERUSTULOREFORMI

Hyvinvointivaltioprojekti ja nyt kriisinsä myötä myös uusliberalismin aikakausi ovat tulleet tiensä päähän. Teknologisen kehityksen vaikutukset erityisesti työelämän tulevaisuuteen aiheuttavat tarpeen suurille yhteiskuntapoliittisille uudistuksille. Samalla myös yhteiskunnalliseen eriarvoisuuteen ja suomalaisten henkiseen pahoinvointiin liittyvät ongelmat tulisi jollain tapaa ratkaista.

Teknologian kehitys mahdollistaa sen, ettei kaikkien panna työssä enää jatkossa tarvita. Vaikka monien mielestä tämä on suuri uhka, huomattavasti hedelmällisempää on nähdä käynnissä oleva muutos suurena mahdollisuutena. Teknologinen kehitys nimittäin mahdollistaa kehityksen kohti ekologista itsensä toteuttamisen yhteiskuntaa, joka palvelee ihmisyiden toteuttamista parhaalla mahdollisella tavalla, kunhan vain uskallamme nojautua uusiin ratkaisuihin, jotka voivat vielä tänään tuntua liian etäisiltä.

Kieltämättä sosiaaliturvaa on jo monesti pyritty uudista-

maan. Sosiaaliturvan uudistamispyrkimyksissä on kuitenkin kerta toisensa jälkeen jumentu etujärjestöpoliittiseen näpörtelyyn. Etujärjestöpolitiikkaakin suurempi este on suomalaiseseen sielunmaisemaan juurtunut protestanttinen etiikka. Vaikka sosiaaliturvan uudistamisen välitön tavoite on helpottaa nykyisen yhteiskunnan ongelmakohtia, sen perimmäinen tarkoitus on muuttaa työntekoon, kasvuun ja ahkeruuteen perustuvan yhteiskunnan arvot kestävämmälle pohjalle. Tahto kokonaisvaltaiseen uudistukseen on puuttunut, koska kukaan ei ole ollut valmis tinkimään saavuttamistaan etuuksista ja ajattelemaan pitemmälle. Kokonaisuuden kannalta tämä on tarkoittanut aina vain sekasortoisempaa järjestelmää. Hyvästä tarkoituksesta huolimatta näin kävi myös Vanhasen toisen hallituksen asettaman Sata-komitean kanssa.

Sosiaaliturvassa pitäisi siirtyä malliin, joka turvaa kaikille kansalaisille riittävän korkean perusturvan tason. Vain tämä mahdollistaa peruslähtökohdat itsensä toteuttamiselle. Suomessa on keskusteltu ainoastaan pintapuolisesti erilaisista perustuloon tai negatiiviseen sosiaaliturvaan liittyvistä sosiaaliturvamalleista. Näiden pohjalta tulisikin aloittaa välittömästi selvitystyö ja yhteiskunnallinen keskustelu, sillä ansiosidonnaisuuteen ja normaalin työsuhteen olettamukseen perustuvat sosiaaliturvamallit eivät ole kestävällä pohjalla. Esimerkkinä ansiosidonnaisten sosiaaliturvatukien ongelmista ovat köyhyysloukut, jotka estävät jatkuvasti yleistyvän matalasti palkatun ja satunnaisen työn tekemistä. Mikäli perusturva olisi riittävän korkea, niin näiden edellä mainittujen töiden tekemisellä olisi elintasoja parantava vaikutus.

Sata-komitean työ on periaatteessa hyvä alku sosiaaliturvajärjestelmän yksinkertaistamiselle, mutta 2010-luvun yhteiskunta tarvitsee kokonaisvaltaisemman uudistuksen – yksinomaan vuotavien aukkojen paikkaaminen ei riitä. Nykyinen järjestelmä on syntynyt kasaamalla etuuksia toinen toistensa päälle, jolloin on päädytty tilanteeseen, jossa kansalaiset eivät enää ole yhdenvertaisessa asemassa. Joka suuntaan huojuvaa sosiaaliturvan palikkatornia paikkaamaan pyrkivien näennäisreformien sijasta torni pitää romahduttaa totaalisesti maan tasalle. Vasta tämän jälkeen voimme koota kestäväälle perustalle uudenlaisen ihmisläheisen mallin. Meidän on luotava maa, jonka keskeiseksi kallioksi tulee perustulo. Perustuloon liittyy huomattavasti enemmän positiivisia näköaloja kuin mahdollisia haittavaikutuksia.

ENNAKKOON SAATAVA VEROETUUS

Tulevaisuuden sosiaaliturvamallin tulee huomioida nopeasti ihmisen elämässä tapahtuvat muutokset. Vaikkapa työttömyyden yllättäessä sosiaaliturva pitää saada omalle tilille jo samana päivänä hakemusta vastaan tai vaihtoehtoisesti jälkikäteen, kun tieto palkkatuloista varmistuu. Ihmiselle itselleen jäisi vastuu siitä, että hän käyttää tukia oikein, mutta tuet voitaisiin tarvittaessa väärinkäytösten paljastuttua periä takaisin korotuksen kera. Takaisinperinnän mallin on luonnollisesti oltava joustava, koska tulojen täydellinen ennakointi on erityisesti epäsäännöllistä työtä tekevien kohdalla haastavaa. Nykyäänkin veroprosenttia laskettaessa täytyy kuitenkin osata

jossain määrin ennakoida tulotasoaan.

Ennakkoon saatavan veroetuuden mallissa tuen perusosa vastaisi vähintään toimeentulotuen perusosaa ja eläkeläisillä takuueläkettä. Tällainen tuki myönnettäisiin automaattisesti pyynnöstä. Perusteena sosiaaliturvan perusosan saamiselle olisi yksinkertaisesti pienituloisuus. Sosiaaliturvatuen perusosa olisi kaikille sitä saaville samansuuruinen riippumatta syystä, joka on johtanut tulojen pienuuteen. Mielestämme on kestäväntöntä, että nykytilanteessa pienituloisuuden syy vaikuttaa siihen, minkä verran on oikeutettu saamaan tuloja. On yhtälailla hyvin outoa, että tukimuodosta riippuen tuen tasoon vaikuttavat tulolajit vaihtelevat.

Perusosan lisäksi tulisi saada perusturvan lisäosaa erityiseen tarpeeseen, kuten asumismenoihin. Sosiaaliturvan lisäosa koostuisi useammasta erillisestä tarpeesta. Jatkovalmistelussa on pohdittava niitä tarveharkintaisia syitä, jotka oikeuttavat lisäosaan. Lähtökohtana tarveharkintaisen etuuksien pohtimiselle kohderyhmän voi kuitenkin jakaa karkeasti ottaen viiteen erilliseen ryhmään:

- 1) vammaiset, sairaat ja eläkeläiset
- 2) lapsiperheet
- 3) työkäiset työttömät ja työttömyysuhan alaiset
- 4) opiskelun aiheuttaman ansionmenetyksen takia turvaa tarvitsevat
- 5) yrittäjät.

Kullekin ryhmälle on etsittävä sopivimmat elementit lisätuen perusteisiin, sillä on selvää, että ensimmäisen ryhmän lisätukitarpeet ovat erilaiset kuin vaikkapa opiskelijoilla. Vammaisten, sairaiden ja eläkeläisten osalta erilaiset lisäedut ja palvelut ovat kaikilla kiinteä osa asiakaspalvelua, mutta kohderyhmä on itsessään varsin heterogeeninen, minkä seurauksena tarpeet ovat yksilöllisiä.

Työikäiset työttömät ja työttömyysuhan alaiset ovat erittäin tärkeä kohderyhmä, ja järjestelmän on ehdottomasti oltava sellainen, että se kannustaa työhön. Pienten työtulojen täydennyksenä tarvitaan perusturvana veroetuutta, mutta on tarkoin pohdittava, millaisin perustein työikäiset voivat saada lisäturvaa. Tällöin nykyinen työttömyysturva ja työmarkkinatuki on avattava perusteelliselle tarkastelulle.

Kullekin tarveharkintaiselle etuudelle pitää olla tietty euro määrä, jonka saa, jos henkilön muut tulot ovat nolla euroa kuukaudessa. Kaikki tarveharkintaiset tuet, joihin henkilö on oikeutettu, lasketaan mallissa yhteen pakettiin. Tämän jälkeen yksinkertaisesti katsotaan tukitaso, jonka henkilö saa, mikäli hänellä ei olisi lainkaan tuloja. Perusosa ja lisäosa leikkautuisivat tulojen kasvaessa esimerkiksi niin, että verotusleikkuri olisi enintään 60 prosenttia työtuloista.

Edellä mainittu malli toteutettaisiin esimerkiksi siten, että perusosasta leikkaantuisi jokaista ansaittu euroa kohden 35 senttiä. Mahdollisesta syyperusteisesta lisäturvasta leikkaantuisi lisäksi jokaista ansaittua euroa kohden 25 senttiä. Jokainen työllä ansaittu euro lisäisi tällöin käytettäväksi jääviä tuloja vähintään 40 senttiä. Käytännössä kyse olisi

ns. negatiivisesta tuloverosta mutta toteutettuna siten, että valtiolta tuleva veroetus tulisi etukäteen eikä vasta vuoden kuluttua verotuksen vahvistamisen yhteydessä. Kutsumme mallia *ennakkoon saatavaksi veroetuudeksi*.

Työmarkkinoille siirtymisen lisäporkkanaksi ensimmäiset kolme kuukautta enimmäisleikkuri voisi olla enintään 40 % tuloista, jolloin työllistymisen kannustavuudelle olisi kunnollinen signaali. Tällaista työhönpaluuetuutta ei kuitenkaan voisi käyttää kuin enintään kerran vuodessa.

Ennakkoon saatava veroetus tulisi toteuttaa niin, että se ei lisäisi sosiaaliturvan menoja nykytasostaan. Käytännössä tämä olisi toteutettavissa niin, että veroleikkurin tasoa säätämällä voitaisiin päästä haluttuun lopputulokseen. Malliin sisältyy ajatus siitä, että se korvaisi kaikki nykyiset vähimmäismääräiset etuudet. Mikäli henkilöllä ei olisi lainkaan muita tuloja, niin hän olisi oikeutettu nykyisen toimeentulotuen minimimäärän suuruiseen veroetuuteen ja mahdollisiin tarveharkintaisiin lisäetuuksiin. Poikkeuksen tähän muodostaisivat alle 18-vuotiaat, joiden osalta tuki olisi nykyisen lapsilisän tapaan kiinteä. Eläkeläiset olisivat oikeutettuja saamaan vähintään takuueläkkeen mukaisen tulotason.

YRITTÄJÄHENGELLÄ LISÄÄ HYVINVOINTIA JA TOIMIVILLA MARKKINOILLA LISÄÄ REILUUTTA

Me uskomme talonpoikaishenkisen pienyrittäjyyden lisäävän yksilöiden valinnanvapautta sekä innovatiivisuutta.

Demokraattinen yhteiskunta voi olla vain itsenäisten ihmisten yhteisö.

Yhteiskunnassamme on ikävä tapa asettaa vastakkain yrittäjä ja työntekijä, vaikka molemmat tarvitsevat toisiaan. Terve yrittäjyys ei perustu ahneuteen vaan ennen kaikkea pyrkimykseen taloudelliseen itsenäisyyteen ja henkiseen vapauteen. Tämä näkyi jopa Neuvostoliitossa, jossa kolhoosien jäsenten pienet yksityiset peltotilkut tuottivat valtaosan koko maan elintarvikkeista. Yrittäjiltä edellytetään riskinkantokykyä ja kykyä kehittää taloudellista toimeliaisuutta. Jos he tämän riskinkannon vastapainoksi saavat mahdollisuuden hieman suurempiin tuloihin, ei se saa olla syy kateudelle. Työntekijät valitsevat riskin sijaan varmemman turvan. Valinnan tekee kukin yksilö itse.

Suomalaisessa politiikassa puhutaan paljon yrittäjyydestä, mutta käytännössä se tarkoittaa useimmiten vain mittavia tukipaketteja tai verohelpotuksia suuryhtiöille tai muutamille keskeisille vientiteollisuuden toimialoille. Korporatistisessa politiikassa olemassa olevat yritykset ja toimialat nähdään ikään kuin talouden ikuisina kiinteinä osina, joiden asiaa politiikalla pitää ajaa. Taloudellisen ja poliittisen vallan kietoutuminen yhteen on luonut edellytyksiä myös pitkälle levinneelle rakenteelliselle korruptiolle.

Keskustalaisen talouskäsityksen keskeisin periaate on kautta historian ollut monopolien ja taloudellisen vallan keskittymien vastustaminen ja pienyrittäjyyden ja osuustoiminnan tietoinen suosiminen. Vaikka tästä periaatteesta on aika ajoin pragmaattisista syistä lipsuttu, on se tänä päivänä ajan-

kohtaisempi kuin koskaan. Markkinatalous on nerokas järjestelmä, kunhan sitä eivät liian voimakkaat markkinaosapuolet pääse häiritsemään. Valitettavasti täydellisen kilpailun teoreettiset oletukset eivät nyky maailman kovassa kapitalismissa päde. EU:n ja Suomen kilpailuviranomaiset tekevät parhaansa mutta tarvitsevat tuekseen edelleen tiukempaa lainsäädäntöä. Hallitsevaa markkina-asemaa hyväksikäyttävät yritykset ja ketjut syövät joka päivä kuluttajan kukkarosta.

Tiukemman kilpailupolitiikan lisäksi pienyrityksiä ja osuustoimintaa tulee edelleen suosia. Markkinatalouden rakenteet tarvitsevat uusia yrittäjiä ja erilaisella arvopohjalla toimivia yrityksiä uusiutuakseen ja tuottaakseen hyvinvointia koko yhteiskuntaan. Yritystoiminnan ja innovaatioiden tukemisen byrokratiaa tulisi purkaa kovalla kädellä. Verotuksen kautta toteutettavat kannusteet ovat yleensä huomattavasti helpompia järjestää ja valvoa kuin suorat yritystuet, joiden valvonta vaatii massiivista byrokratiaa.

Yrittäjyys ei ole vain taloudellisen toiminnan muoto vaan mitä suurimmassa määrin elämäntapa ja -asenne. Yrittäjyys on alamaiskulttuurin vastakohta, kyky ja halu ottaa vastuuta omasta ja lähiyhteisön elämästä. Se on eräänlaista modernia vapauden kaipuuta ja kapinaa yhteiskunnan sovinnaisia odotuksia vastaan. Yrittäjyys on sisällytetty Suomessa kaikkiin mahdollisiin asiakirjoihin peruskoulun opetussuunnitelmissa lähtien. Usein ylhäältä käsin tapahtuva yrittäjyyskasvatusta kääntyy kuitenkin itseään vastaan. Jos esimerkiksi kouluinstitiutio ei tarjoa mahdollisuuksia luovuuteen, vaikuttamiseen ja osallistumiseen, on yrittäjyyden autuutta turha saarnata

yhteiskuntaopin tunneilla. Jos korkeakoulumaailman kulttuurissa itsestään selvänä oletuksena on ura yrityksen tai julkisen sektorin palveluksessa, eivät pelkät liiketalouden kursit saa ketään harkitsemaan oman yrityksen perustamista.

Vaikutukset yrittäjyyden edellytyksiin ja toimintaympäristöön tulisi ottaa huomioon jokaisessa yhteiskunnallisessa päätöksessä samoin kuin esimerkiksi vaikutukset ympäristötavoitteisiin. Vaikutukset tulisi huomioida erityisesti julkisen sektorin hankinnoissa, kilpailulainsäädännössä sekä kaavoituksessa. Valtiolla, kunnilla ja politiikalla on suuri merkitys sekä yrittäjyysilmapiiriin kuin myös puhtaasti siihen toimintaympäristöön, missä yritykset toimivat.

POLITIIKAN TERVETULLUT PALUU VEROKESKUSTELUUN

Valtion pitää laajentaa veropohjaa, jotta valtion velkaantumisen voidaan pysäyttää heti, kun se on mahdollista. Tämä tarkoittaa sitä, että verovähennysten viidakkoa karsitaan osittain. Erilaisia verovähennyksiä on lukematon määrä. Kokonaisuudessaan ne vähentävät valtion tuloja vuosittain 13 miljardilla eurolla eli samalla summalla kuin Suomi joutuu ottamaan velkaa vuonna 2010. Summan mittakaavaa kuvaa, että sillä saisi ostettu vajaan kolmasosan Nokista (pörssikurssi noin 11€/osake) tai palkattua vuodeksi noin 450 000 lähi- tai lastenhoitajaa (palkka sivukuluineen noin 2400€/kk). Vähennyksiä asteittain alentamalla voidaan vähentää painetta yleisiin

tuloveronkorotuksiin, jolloin jokainen kuluttaja voi lähtökohtaisesti itse valita, mitä tekee tuloillaan.

Teoreettisessa mielessä saattaa olla optimaalisinta, että verotus olisi mahdollisimman neutraalia. Tämä ainakin on yleensä verouudistuksia selvittävien virkamieskomiteoiden lähtökohtana. Verotuksella pyrittäisiin tämän ajattelun mukaan kattamaan valtion menot, mutta itse verotus toteutettaisiin niin, että tulolajista ja sijoitusmuodosta riippumatta verokohtelu olisi samanlaista. Tällöin verotus ei vaikuttaisi esimerkiksi siihen, onko yksilön taloudellisessa mielessä fiksumpaa asua omistusasunnossa vai sijoittaa omistusasumiseen käytettävä pääoma johonkin muualle ja asua itse vuokralla.

Verotuksen ei kuitenkaan tarvitse olla neutraalia. Vastuuliseen politiikkaan kuuluu se, että ihmisiä kannustetaan tekemään tietynlaisia valintoja. Omistusasumista on suosittu erilaisten verovähennysten avulla, koska omistusasuminen pienentää erityisesti elinkaaren loppupäässä väestön köyhyysriskiä. Suomessa varsin moni eläkeikään ehtinyt on jo maksanut asuntovelkansa, joten monen eläkeläisen asumismenot ovat pienemmät kuin asuntovelkaa lyhentävän työikäisen. Näin ollen vaikka eläke on pienempi kuin sitä edeltäneet työtulot, niin menojen pienentymisen vuoksi eläkeläinen ei putoa köyhyyteen. Sen sijaan maissa, joissa tyypillisesti asutaan koko elämä vuokralla, joudutaan helposti tilanteeseen, jossa eläkeläisen tuloista suuri osa kuluu asumiseen. Samalla Suomen järjestelmä luonnollisesti aiheuttaa ongelmia niille eläkeläisille, jotka eivät ole työuransa aikana käyttäneet omistus-

asumiseen suunnattuja veroetuksia.

Ammattiyhdistysliikkeen jäsenmaksun verovähennysoikeus on seikka, joka herättää varmasti monessa mielenkiintoa. Ammattiyhdistykseen kuuluminen on vapaaehtoista, joten lähtökohtana tulisi kai olla, että liitot kykenevät tarjoamaan jäsenilleen niin laadukkaita palveluita ja etuuksia, että ihmiset haluavat kuulua niihin ilman verovähennysoikeuttakin. Perustellusti voidaan kysyä, miksi vain ammattiyhdistysten jäsenmaksun voi vähentää verotuksessa mutta muiden yhteisöjen jäsenmaksua ei? Esimerkiksi yliopisto-opiskelijoille ylioppilaskuntiin kuuluminen ei ole edes vapaaehtoista. Vain ylioppilaskuntien jäsenmaksun maksamalla voit opiskella yliopistossa. Tästä huolimatta ylioppilaskunnan jäsenmaksua ei voi vähentää verotuksessa.

Ammattiyhdistysten jäsenmaksut ovat kuitenkin niin merkittävä tekijä suomalaisen sopimusyhteiskunnan vakauden ylläpitäjänä, ettei verovähennysoikeudesta voida luopua ilman laajaa yhteiskunnallista keskustelua. Keskustakin oli aikanaan mukana sopimassa ammattiyhdistysliikkeen jäsenmaksujen verovähennysoikeuden käyttöön ottamisesta, mutta ajat olivat tuolloin toiset. Nykyaikana on kummallista, että yhteiskunta tukee taloudellisesti toimintaa, jonka tarkoituksena on järjestää yksilöille taloudellisia etuisuuksia.

TASAVEROLLE SEIS

Välillistä verotusta on kiristettävä erityisesti tuotteissa, jotka kuormittavat luontoa tai ovat haitallisia ihmisten hyvinvoinnille. Yksinkertaisesti sanottuna kulutus- ja ympäristöveroja tulee kiristää, jotta ihmisten ja yritysten toimintaa saadaan muutettua ekologisesti kestävämpään suuntaan. Vastaavasti ihmisen perustarpeiden kuten terveellisten elintarvikkeiden verotusta tulee keventää. Kulutusverojen lisäksi on olemassa verotuksen kaltaisia elementtejä, joilla yhteiskunta voi ohjata ihmisiä haluamaan suuntaan. Muun muassa päästökauppa ohjaa pikkuhiljaa kiristyessään ihmisiä tekemään johdonmukaisia ratkaisuja. Veropoliittisella ohjauksella voimme haittojen torjumisen lisäksi myös synnyttää täysin uusia työpaikkoja, kun esimerkiksi hajatuotetun bioenergian tuotanto lisääntyy tai rakennusmateriaalina aletaan suosia luonnonmukaista puuta.

Pienituloisten ja tulonsiirtojen varassa elävien verotusta on tiukoista ajoista huolimatta pyrittävä yhä keventämään. Tuloerojen kaventamisen lisäksi tämä luo hyvinvointia tuottavan positiivisen kierteen, kun työnteosta tulee kannattavampaa myös pienituloisille. Tässä asiassa keskustalaiset hallitukset ovat 2000-luvulla toimineet selvästi edeltäjiään reilummin. Keskustan on jatkossakin tehtävä selväksi, että kulutusveroja voidaan korottaa vain sillä ehdolla, että samalla myös tulonsiirtojen ja pienten ansiotulojen verotusta kevenetään. Muutoin pienituloisimpien tuloista yhä suurempi osa

menee veroihin. Kulkisimme tällöin kiihtyvää vauhtia kohti tietä, jonka päässä siintää tasaverotus.

Verotuksen painopiste on jo pidemmän aikaa siirtynyt valtiolta kunnille. Kunnallisvero kohtelee ihmisiä samalla tavalla heidän maksukyvyystään riippumatta. Tasaverotus olisi varmasti mieluisa malli hyväosaisille, mutta nykyisenkaltaista yhteiskuntaa sillä ei enää pidettäisi yllä. Tuollaisessa yhteiskunnassa palveluita voisivat ostaa ne, joilla niihin on varaa. Suomessa on hiljalleen liu'uttu kohti tasaveroa, vaikka aiheesta ei olekaan käyty kunnollista poliittista debattia. Kansalaisten mielipidettä asiaan ei ole oikein missään vaiheessa kysytty, koska muutos on tapahtunut vaivihkaa tipoittain ja vaalikausien välissä.

Keskusta on saanut vuosien varrella monesti oppi-isiltään testamentin, jonka mukaan Keskusta ei saa unohtaa köyhän asiaa. Tätä aateperintöä meidän tulee vaalia tänäkin päivänä. Meidän tulee palauttaa veropolitiikka, jossa yhteisiin kustannuksiin osallistutaan maksukyvyyn mukaan. Tällöin on tosin rehellistä sanoa, että tämä tarkoittaa sitä, että lisääntyvä verorasitus kohdistuu ennen kaikkea kaikille keskituloisia paremmin ansaitseville ja se koskee sekä ansio- että pääomatuloja. Tämä on se hinta, jonka joudumme maksamaan siitä, että saamme nostettua yhteiskunnan vähäosaiset mukaan yhteiseen kelkkaamme.

Progressiiviselle verotukselle on kuitenkin muitakin perusteita kuin Keskustan aatteellisten oppi-isien viimeinen tahto. Pienituloisille kohdistetut veronalennukset ovat kannustinvaikutustensa vuoksi tehokkaampia kuin kaikille tasai-

sesti kohdistetut veronalennukset. Vaikka joutuisimme kiristämään hitusen enemmän kaikkien muiden verotusta, niin siitäkin huolimatta pienituloisimpien verotusta kannattaisi keventää nykyisestään. Työllisyysvaikutusten lisäksi pienituloisten verokevennyksiä tukee se seikka, että pienituloiset käyttävät kaikki tulonsa kulutukseen. Heillä ei yksinkertaisesti ole varaa säästää. Tämän vuoksi pienituloisille kohdistetut veronalennukset eivät jää lepäämään, vaan raha lähtee kiertoon ja luo uusia työpaikkoja.

Ylimpien tulonsaajien verotuksessa on selkeä ja räikeä epäkohta, kun hyvätuloisimmat pystyvät verosuunnittelun avulla muuttamaan ansiotulojaan kevyemmin verotettavaksi pääomatuloiksi. Perusteet tämän epäkohdan korjaamiseksi ovat jo pelkästään kansalaisten yhdenvertaisessa kohtelussa, vaikka toki tämä oikeudenmukainen uudistus kasvattaisi lisäksi verotuloja. Listaamattomien osakeyhtiöiden verovapaiden osinkojen alarajaa tulee laskea tuntuvasti, mutta kuitenkin niin, että kannusteet yrittäjyydelle säilyvät.

Yritykset ovat toki jo maksaneet voitostaan yhteisöveroa 26 prosenttia, ja lisäksi täyden osinkoetuuden saaminen edellyttää, että yritykseen on kertynyt miljoonan euron nettovarallisuus, mutta tästä huolimatta nykyinen tilanne on johdannut sellaisiin kikkailuihin, ettei tätä voida hyväksyä. Listaamattomille yrityksille voidaan edelleen säilyttää jonkinlainen veroetus, jotta pitkäjänteiselle yrittämiselle säilyisi edelleen kannusteita. Nykytilanne ei kuitenkaan kannusta kasvuhakuiseen yrittäjyyteen vaan verosuunnitteluun, joka lähentelee jo veronkiertoa. Nykyinen malli ei myöskään kannusta siihen,

että potentiaaliset kasvuyritykset hakisivat vauhtia pörssi-
listautumisen kautta, koska silloin omistajat menettävät osin-
kojen verovapauden.

Pääomatulojen verotusta tulee kaiken kaikkiaan kiristää. Pääomatulojen verokanta eriytettiin ansiotulojen verotuk-
sesta 1990-luvun laman aikana perustellusta syystä. Yritykset
pyrkivät tuolloin salaamaan verosuunnittelun avulla todelli-
sia tulojaan, minkä seurauksena pääomaverot ei tuottanut juu-
ri mitään. Uudistuksen jälkeen pääomatuloista kertyvän ve-
ron määrä kasvoi huomasti, vaikka veroaste alenikin. Tämä
johtui siitä, että uudistuksen jälkeen yritysten kannatti ker-
toa todelliset pääomatulonsa. Mikäli pääomaverot muutetta-
isiin progressiiviseksi, niin vaarana olisi, että verotulot jälleen
pienensivät. Tästä huolimatta on kuitenkin vakavasti poh-
dittava, miten pääomatulojen ja ansiotulojen verokantoja voi
yhdenmukaistaa.

Pääomatulojen verokertymän merkitys on nykyisel-
län valtion budjetissa kohtuullisen pieni. Yhden prosentin
korotus pääomatuloon tuottaisi valtion kassaan vain noin
50–100 miljoonaa euroa riippuen meneillään olevasta talous-
suhdanteen hetkestä. Vastaavasti esimerkiksi yhden prosentin
korotus arvonlisäveroon tuottaa noin 700 miljoonaa euroa.
Pienestä verokertymästä huolimatta on oikeudenmukais-
ta, että myös kaikista suurituloisimmat osallistuvat aikaisem-
paa suuremmalla potilla laman aiheuttaminen kulujen mak-
samiseen. Toisaalta paikallaan olisi uudistus, joka vapauttaisi
osingot esimerkiksi 1000 euroon saakka verotuksesta. Tämä
kannustaisi kansalaisia pieneen säästämiseen ja samalla lisäisi

yrittäjien kotimaista omistusta.

Kunnallisverotukseen on asetettava katto. Suomeen on parhaillaan syntymässä hurjia alueellisia eroja, kun taantumasta ja rakennemuutoksesta pahiten kärsivät kunnat joutuvat tekemään kohtuuttomia ratkaisuja selvittääkseen elinkelpoisuutensa. Kaikille suomalaisille on taattava lakisääteiset palvelut asuinpaikasta riippumatta. Valtion on annettava takuu sille, että missään kunnassa ei tarvitse pakon sanelemana ylittää tiettyä, esimerkiksi 23 prosentin tasoa kunnallisverotuksessa. Jos veroprosentti uhkaa nousta yli tämän rajan, niin valtion on tultava apuun ja vastattava ylimenevistä kuluista. Vastineeksi tälle erityistuen saamiselle kunnan on sitouduttava noudattamaan yhdessä valtioneuvoston kanssa laadittua talouden tervehdyttämishjelmaa.

Kansainvälinen talouskriisi on luonut kaiken aiheuttamansa tuhon ohessa kansainvälisen kriisitietoisuuden ilmiön, joka mahdollistaa suuretkin muutokset finanssijärjestelmän valvontaan ja tulevien epävakauksien torjumiseen. Yksi ratkaisu olisi ottaa käyttöön maailmanlaajuinen valuutta- ja arvopaperikauppaverotus (ns. Tobinin veron sovellutus), jonka tuotto voitaisiin käyttää köyhimpien maiden tai ympäristön suojelemiseen. Suomen tulisi nyt olla edelläkävijän roolissa esittämässä uusia ratkaisuja, joilla estetään keinotekojen mahdollisuudet horjuttaa maailmantalouden rakenteita tulevaisuudessa.

Seuraavat eduskuntavaalit tulevat ratkaisemaan sen, miten suuret ikäluokat onnistuvat siirtämään viestikapulan seuraajilleen. Vaaleissa etsitään ratkaisuja suuriin kysymyksiin. Sekä

verouudistusta pohtivan työryhmän että sosiaaliturvaa uudistavan Sata-komitean työt liittyvät olennaisesti tähän keskusteluun. Vero- ja sosiaaliturvajärjestelmä kaipaavat tuntuva selkeyttämistä, jotta jokainen suomalainen voisi ilman kohtuutonta vaivaa päästä selville oikeuksistaan ja velvollisuuksistaan.

Eduskuntavaaleissa 2011 tulisi käydä selkeä ja rehellinen keskustelu siitä, onko Suomi valmis siirtymään negatiiviseen tuloveroon. Sen avulla voitaisiin yhdellä iskulla taata sosiaaliturvan portaattomuus, tasa-arvoisuus ja kannustavuus. Tämä yhdistettynä sosiaalisesti oikeudenmukaiseen ja ekologisesti kestäväan veroreformiin olisi äärikeskustalaista politiikkaa parhaimmillaan.

UUSI YHTEISKUNTA – UUDET MITTARIT

Käytetyillä yhteiskuntaa kuvaavilla mittareilla on merkittävä vaikutus politiikan sisältöihin. Urheilijakin haluaa pärjätä juuri siinä, mitä suorituksessa mitataan. Toisen maailmansodan jälkeen käytössä ollut bruttokansantuote (BKT) on sopinut hyvin talouskasvu- ja kilpailukykyimperatiivipolitiikan mittariksi. BKT mittaa ennen kaikkea yhteiskunnan tavara- ja palveluntuotannon laajuutta. Talouskasvun laatua ja kestävyttä, työtä laajemmassa käsityksessä ja muita vastaavia asioita BKT ei ota huomioon.

BKT on osaltaan ohjannut talouspolitiikkaa väärille urille. Yhden totuuden talouspolitiikka on unohtanut asiat, joita

BKT ei mittaa. Jatkuvan BKT:n kasvun politiikka johtaa talouden kiertonopeuden kasvattamiseen. Tämän kaltainen politiikka suosii kertakäyttökulttuuria, luonnonvarojen tuhlaamista ja ihmisten kasvavaa työmäärää. Talouden kiertonopeuden ja kasvavan kulutuksen oravanpyörä on vaatinut luonnonvarojen hintojen pitämistä kurissa eikä ole suosinut ympäristöystävällisen teknologian kehittämistä.

Paremmiin luonnon kestävyys- ja ihmisyyden huomioon ottava politiikka tarvitsee onnistumiselleen uusia mittareita. Mittareiden tulee kyetä paremmin arvioimaan määrällisen elintason rinnalla laadullista elintaso. Mittareiden pitää kyetä myös huomioimaan tuloerot ja sosiaalinen eriarvoisuus sekä koettu onnellisuus ja hyvinvointi.

Bruttokansantuotetta moniulotteisempia mittareita on jo olemassa, esimerkkeinä kestävä taloudellisen hyvinvoinnin indeksi ISEW ja sen jatkokehitelmä aidon kehityksen indikaattori GPI. Nämä ottavat paremmin huomioon esimerkiksi kotitaloustyön, vapaaehtoistyön, vanhemmuuden, koulutuksen ja terveydentilan arvon. Mittarit myös rokottavat luonnonvarojen käytöstä, saasteista, tuloerojen kasvusta, rikollisuudesta ja vapaa-ajan menettämisestä.

Uusia, kehittyneempiä mittareita ei ole vielä otettu laajasti käyttöön puhumattakaan niiden virallisesta asemasta. Mielestämme uusia mittareita on kehitettävä edelleen ja sovittava niiden käyttöön otosta kansainvälisellä yhteistyöllä. EU:n tulisi ottaa merkittävä edelläkävijän rooli uusien mittareiden suhteen. Rooli istuu luontevasti EU:n tämänhetkisellemme luonnon ja ihmisyyden huomioon ottavan politiikan johtoase-

malle maailmassa.

Emme näe mahdollisena yhtä kaikkivoipaa mittaria, vaan jatkossa on käytettävä monia eri yhteiskuntamittareita, jotka täydentävät toisiaan. BKT tulee säilymään merkittävänä mittarina, mutta sen rinnalle tarvitaan muitakin yhteiskuntaa kuvaavia mittareita, jotka asettavat ihmisten ja luonnon hyvinvoinnin keskeisempään asemaan.

10

Omaleimaisten alueiden Suomi

”Yksikään suomalainen koti ei ole arvokkaampi kuin toinen. Kodin muodostavat ihmiset. Erilaiset suomalaiset ihmiset erilaisiin suomalaisiin paikkoihin.”

Näin toteamme, jotta lukijalle kävisi heti selväksi, ettei seuraavista kappaleista ole löydettävissä suomalaisten tekemien valintojen arvottamista tai alueellista vastakkainasettelua. Sille ei ole enää perusteita suomalaisten ajattelussa. Muutosta kuvaa sekin, että yhä suurempi osa suomalaisista määrittelee itsensä samaan aikaan sekä kaupunkilaiseksi että maalaiseksi.

Vanhentuneen vastakkainasettelun sijaan tarkoituksemme on etsiä ja toivottavasti myös löytää avaimia elinvoimaisen ja tasa-arvoisen Suomen tulevaisuuteen. Vaikka onnistuisimme vain paikantamaan solmukohdat, toivomme puheenvuoromme silti tarjoavan kasvualustan entistä oikeudenmukaisemman ja kohtuullisemman suomalaisen ja eurooppalaisen alueita koskevan politiikan tekoon.

ALUEIDEN SUOMI – ASENNETTA, OLOSUHTEITA JA KOHTUULLISUUTTA

Uskomme ihmiseen. Uskomme ihmisen kykyihin. Olemme varmoja siitä, että lähitulevaisuudessa meidän on mahdollista löytää ratkaisuja asumiseen liittyviin ympäristökysymyksiin, niihinkin, jotka entistä paremmin mahdollistavat kestävän asumisen haja-asutusalueilla ja pitkien välimatkojen päässä. Samalla on muistettava, että aluepolitiikka on paljon muutakin kuin ympäristö- ja energiakysymys. Ja niitäkin kysymyksiä on mahdollista käsitellä eri tavalla. Hukan ja haitan sijaan huomion tulee ympäristö- ja energiapolitiikasta keskittyä juuri nyt mahdollisuuksiin. On nähtävä valmiina olemassa olevat, ympäri maata hajautetut tuotannontekijät: luonto, ihmiset, osaaminen ja infrastruktuuri. Nyt jos koskaan tarvitsemme kansakuntana koko Suomen voimavaroja.

Erinäisissä keskustelunavauksissa suomalaisia on hahmoteltu asumaan mahdollisimman tiivisti kaupunkimaisissa ympäristöissä. Eriävät näkökulmat on tuomittu itsekkäiksi ja vääriksi. Poliitiikkaa tekevät asiantuntijat eivät ole esittäneet suomalaisille esimerkiksi seuraavaa kysymystä: Olisitko valmis tinkimään elintasostasi jollain muulla elämän osa-alueella säilyttääksesi valinnanvapauden koskien omaa asumistasi? Uskomme, että moni suomalainen tarttuisi tähän mahdollisuuteen.

Hyvän itse valitun asumisen turvaaminen on yhteiskuntamme ykköstehtäviä. Hyvä asuminen on ihmiselle äärimmäisen tärkeää. Osa suomalaisista nauttii urbaanista elinympäristöstään, ja toiset haluavat jatkossakin asua ei-

kaupunkimaisesti. Myös omistusasumisen eetos on maassamme ollut aina vahva. Tämän ei kuitenkaan tulisi tarkoittaa vuokralla asumisen väheksymistä. Valinnanvapaus on suotavaa, jopa kannustettavaa.

Haluamme asettaa tulevaisuuden politiikan tavoitteeksi edelleen kirkkaana arvon siitä, että suomalaisilla on asuinpaikasta riippumatta oikeus tiettyihin peruspalveluihin. Palveluiden järjestämistavassa ei saa jämähtää vanhoihin kaavoihin. Olisikin aika selvittää ja kokeilla uusia ratkaisumalleja ennakkoluulottomasti, sillä nykyajan tietoteknisiä mahdollisuuksia ei Suomessa hyödynnetä tarpeeksi. Meillä olisi mahdollisuudet soveltaa jo muualla maailmassa hyväksi havaittuja teknisiä ratkaisuja etäpalveluiden tuottamisessa ilman että keksimme ne itse. Vai siinäkö ongelman ydin onkin? Olemme ehkä tuudittautuneet ajatukseen Suomesta tietoteknologian edelläkävijämaana ja herääminen todellisuuteen on liian vaikeaa.

Suomalaisessa asumisessa on syytä korostaa kohtuullisuutta. Alueiden välillä on eroja, erilaisia vahvuuksia ja heikkouksia, jotka on hyväksyttävä. Muistakaamme myös, että alueiden heikkoudet ja vahvuudet saattavat näyttäytyä eri ihmisille päinvastaisina. Kaikkea ei voi saada, vaan alueiden Suomessa on kyse myös valinnoista, näiden valintojen seurauksien ymmärtämisestä ja niiden kohtuullisuudesta.

ALUEPOLITIIKASTA OMALEIMAIJUUSPOLITIIKKAAN

”Maaseutu on muutakin kuin pysyvä osa suomalaisuuden juuria ja myyttistä pohjaa.”

Suomessa puhutaan sekä alue- että kaupunkipolitiikasta välillä yhdessä, toisinaan erikseen mutta aina vähän vastakkain. Aluepolitiikka on kansallisesti eräänlainen toimintatapa muiden politiikan sektoreiden sisällä. Aluepolitiikan sisällä aluekehitystyötä tehdään tällä hetkellä voimakkaimmin ehkä virkamiestasolla. Maakuntavaikuttamisen näkökulmasta aluepolitiikka on elinehto ja yksi vaikuttamisen kärkikeinoista. Euroopan unionin tasolla aluepolitiikka on puolestaan taloudellisesti merkittävä itsenäinen politiikan ala, jolla pyritään vaikuttamaan alueiden keskinäiseen koheesioon ja erityisesti maaseutualueiden kehityksen tukemiseen.

Suomen alueet tarvitsevat muutakin kuin löysää unionin rahaa. Peräänkuulutamme alueiden tavoitteellisuutta, suunnitelmallisuutta ja visioita. Valtakunnan politiikan avulla tulee mahdollistaa rakenteellisesti alueiden omaleimaisuus ja tavoitteellisuus. Territoriaaliset ja hallinnolliset rakenteet eivät saa olla Suomen kilpailukyvyn esteinä, vaan alueiden tulee olla mahdollistajia. Keskustelussa tuleekin punnita, onko kuntien voimakas asema elinkeinopolitiikassa kilpailukykyimme kannalta järkevää.

Suomalaisilla on erilaisia kykyjä ja vahvuuksia, joiden käytön kautta huolehdimme hyvinvoinnistamme. Itse tunnista-

mallaan ja kehittämällään osaamisella myös alueilla on parhaimmat mahdollisuudet turvata oma hyvinvointinsa. Tähän mahdollisuuteen kiteytyy alueiden omaleimaisuuspolitiikka, joka kattaa sekä kaupunki- että aluepolitiikan.

Omaleimainen aluepolitiikka tunnustaa aluepolitiikan perinteisen ydinajatuksen: alueiden omia vahvuuksia tuetaan tasapuolisesti. Tällä tavoin kunnioitamme parhaiten kunkin alueen omia toimintatapoja sekä saamme kaiken mahdollisen osaamisen käyttöön yhteisen hyvän puolesta. Näin varmistetaan myös se, että olemme niin sosiaalisesti kuin aineellisesti mahdollisimman kilpailukykyinen yhteisö. Käytännössä tällaista alueiden omaleimaista osaamista edustavat esimerkiksi matkailu Lapissa, bioenergia ja Venäjä-osaaminen Itä-Suomessa sekä meri- ja laivateollisuus Länsi-Suomessa. Tällaisten osaamisklustereiden pohjalta alueille muodostuu luonnolliset lähtökohdat vaurastua ja kasvaa.

Alueiden omaleimaisuuden ymmärtämisessä on syytä olla avarakatseinen. Alueen, kylän, kaupungin tai kaupungin osan menestystekijöitä mietittäessä kannattaa ajattelu kurottua totutun ulkopuolelle. Tämä tarkoittaa, että näemme myös pienet, muutaman henkilön työllistävät palveluyritykset sekä kulttuuri- ja taideosaamisen tuottajat alueen keskeisinä innovaattoreina.

Omaleimaisen aluepolitiikan tarvetta korostaa globalisaatio, joka kiihdyttää sekä sosiaalista että alueellista eriarvoistumista. Toisaalta globalisaatiosta voidaan hyötyä alueilla, esimerkiksi tuottamalla tehokkaiden tuotantomenetelmien vaatimaa teknologiaa. Yhtä kaikki uusien innovaati-

oiden tukemisen tarve aluepolitiikan järjestelmien kautta on tärkeää – sekä globalisaation alueita hyödyttävissä että niitä kurittavissa tilanteissa.

TULEVAISUUDEN SUOMALAINEN MENESTYSTARINA

Uskomme, että tulevaisuudessa aluepolitiikalla ja alueellisella yhdenvertaisuudella on entistä suurempi tarve. Meidän tulee taata asumisen ja elämisen mahdollisuudet laajalti. Uskomme, että tämä ajattelumalli saa kasvavassa määrin hyväksyntää. Viime vuosien yhteiskunnan arvomaailman koventumisen ja elämän hektisyyden kasvun myötä ihmiset alkavat arvostaa ja suuntaavat kohti pehmeämpiä arvoja. Tämä heijastuu suoraan elinympäristömme tarjoamaan rauhaan ja luontoarvoihin. Monet perheet haaveilevat tälläkin hetkellä muutosta maalle, kauemmas kasvukeskuksista. Tälle niin kutsutulle vastakkaiselle muuttoliikkeelle olisi kyettävä tarjoamaan mahdollisuudet myös aluepolitiikan kautta. Näin takaisimme suomalaisille mahdollisuuden olla myös alueellisesti entistä omaleimaisempia. Sopivan tasapainon löytäminen yksilöllisyyden ja yhteisöllisyyden välillä on tärkeää myös asumisessa.

Mahdollisuus tehdä töitä määrittää pitkälti ihmisen kotipaikan. Hyvä työelämä, omaleimaiset alueet ja omaehtoinen asuminen muodostavat kolminaisuuden, jonka pyhyys tullaan mittaamaan lähivuosina. Näiden kolmen tiiviisti ihmisen

arkea määrittävien sektorien välistä vuorovaikutusta on parannettava. Olisiko esimerkiksi liian vaikeaa kuvitella aktiivisesti työelämässä olevat ihmiset oman kotipaikkansa välittömässä läheisyydessä sijaitsevaan työpisteeseen, jossa jokainen tekee töitä eri työnantajalle? Tässä tapauksessa työyhteisö muodostuisikin oman alueyhteisön, ei niinkään saman työnantajan perusteella. Jokaisen oma työ ja yhteys työnantajaan hoituisi omasta huoneesta tai työpisteestä tietokoneen ja muun teknologian kautta. Fyysinen työpaikka ja työyhteisö jaettaisiin lähialueella asuvien kanssa sen sijaan, että jokainen käyttäisi useita tunteja siirtymiseen oman työnantajan työpaikalle ja sieltä takaisin. Etätöyön ei siis tarvitse välttämättä tarkoittaa, että työtä tehdään yksin kotona, toimistohuoneeksi muutetun vierashuoneen nurkassa.

"Yksi paradoksaalinen esimerkki suomalaisesta etätöyöajattelusta on se, että muuttotappiokuntien tilanteen parantamiseen ratkaisuja etsinyt virkamies ei itse saanut tehdä etätöitä kuin muutaman päivän kuukaudessa. Muuten hänen tuli olla toimistohuoneessaan Helsingissä. Päätöstä perusteltiin työntekijän työyhteisön puuttumisella. Jippii."

Olemme vahvasti sitä mieltä, että aluepolitiikkaa pitää tulevaisuudessakin rahoittaa suoraan. Sen lisäksi kannustamme siihen, että aluepolitiikka on myös asenne, joka näkyy kaikessa politiikan teossa. Me uskomme, että esimerkiksi tukemalla alueita niiden omassa vihreässä energiantuotannossa saavutamme samalla sekä ympäristö- että aluepoliittisia tavoitteita.

Samalla tavalla voimme tehdä asennevalintoja muillakin politiikan aloilla.

ALUEPOLITIIKAN MITTAKAAVANA IHMINEN

Nykyinen yhteiskunnallinen keskustelu aluepolitiikasta on etääntynyt ihmisestä. Osa yhteiskunnallisista vaikuttajista, mediasta ja politiikan tekijöistä vaikuttaa käyvän aivan toisenlaista keskustelua kuin kansalaiset. Tämän havainnon voi tehdä meistä jokainen. Kysy vaikka itseltäsi ja seuraavalta vastaantulijalta, pitäisikö koko Suomen olla elinvoimainen? Voit halutessasi lisätä loppuun ehdon ”vaikka se aiheuttaisi kustannuksia tässä vaiheessa”. Uskomme, että suurin osa vastaa kyllä. Jos vastauksena on kuitenkin ei, on suotavaa kysyä, mihin raja vedetään. Vastaaminen ei ole helppoa. Ehkäpä juuri siksi näitä rajanvetoja ei ole aluepolitiikkaa tuomitsevilla puheenvuoroissakaan kuultu. Pelkäämme pahoin, että siinä vaiheessa kyseiset yhteiskunnalliset keskustelijat ovatkin valmiita heittämään kuuman perunan kansalaisille, niille, joiden asuinalue ei enää silloin ole elinvoimainen, eikä vastuu ole kenenkään. Tämän skenaarion välttämiseksi on erittäin tärkeää saada kansalaisten tahtotila näkyväksi yhteiskunnalliseen keskusteluun. Sen keskustelun perusteella tehdään tärkeitä päätöksiä.

Aluepolitiikka koskettaa kaikkia suomalaisia koteja, sillä alueiden omaleimaisuutta esiintyy lukuisissa eri mittakaavoissa. On havainnollistavaa ja tärkeää ottaa esille myös

kaupunkien ja seutujen sisäinen aluepolitiikka. Silloin keskustelu tulee varmasti lähemmäs ihmistä. Kaupunkilaisten huoli asuinalueidensa eriarvoistumisesta on hyvä esimerkki. Eräissä kaupungeissa asukkaat ovat nousseet äänekkäästi vastustamaan lähipalveluiden karsimista pakottaen päättäjät etsimään toisenlaisia säästöratkaisuja. Haja-asutusalueiden ja maaseutukuntien asukkaat ovat pitkään kantaneet huolta omien palveluidensa saatavuudesta ja pyrkineet tuomaan vastustusta esiin äänekkäästi. Osa päättäjistä tekee kovasti työtä sen eteen, että myös heidän huoleensa löytyy inhimillinen ratkaisu. Sama aluepoliittinen asia, vain eri mittakaavassa. Sama suomalainen koti, joista yksikään ei ole toista arvokkaampi.

11

Askeleet kohti uuden ajan ekotaloutta

*Sitä seppo Ilmarinen,
takoja iän-ikuinen,
takoja taputtelevi,
lyöä lynnähyttelevi.
Takoi Sammon taitavasti:
laitahan on jauhomylllyn,
toisehen on suolamyllyn,
rahamyllyn kolmantehen.
Sitä jauhoi uusi Sampo,
kirjokansi kiikutteli,
jauhoi purnun puhteessa:
yhen purnun syötäviä,
toisen jauhoi myötäviä,
kolmannen kotipitoja.*

KALEVALA

Luonnonvarojen kestävään käyttöön perustuva elämänmalli on ainoa oikea tapa löytää tasapaino ympäristön kanssa. Keskustalaiseen aatteeseen on sisällytetty ajatus vihreän biomassan kestävästä hyödyntämisestä ja tämän hyödyntämisen toimimisesta pohjana toimivalle alue- ja kokonaistaloudelle. Käytännön tasolla tämä vaatii koko maan asutettuna pitämistä, jotta saisimme luonnonvaramme entistä tehokkaampaan mutta samalla kestävään käyttöön.

Yleensä talous asetetaan ympäristön kanssa vastakkain. Tämä on täysin väärä lähestymistapa, sillä pitkällä tähtäimellä aineellinen hyvinvointimme riippuu ympäristön tilasta. Talousmalleista markkinatalous on monista ongelmistaan huolimatta osoittautunut varsin toimivaksi. Etenkin markkinamekanismi on paras tapa taloudelliseen päätöksentekoon, sillä se kohdentaa rajalliset voimavarat tehokkaasti ihmisten käyttöön. Nykyisen kaltainen markkinatalous ei kuitenkaan kykene etsimään voittoa riittävän pitkällä tähtäimellä. Sisäisten ongelmiansa ohella se on aiheuttanut mittamattoman ekologisen katastrofin, kun se on toiminut luonnontaloudellisesti kestäättömällä tavalla. Tarvitsemme uuden taloudellisen järjestelmän, jonka lähtökohtana on ympäristön kantokyky. Teoksessa *Avaus äärikeskustaan* on hahmoteltu tällaista uuden talouden mallia. Mallin keskeiseksi teesiksi on nostettu ”uuden talonpoikaisen talouden idea”. Tälle taloudelle on ominaista desentralisaatio (hajauttaminen), ekologinen tuotantotapa, osuustoiminnallinen organisoituminen sekä taloustieteeseen sovellettu kohdallisempi ihmiskuva. Teesit ovat osa sitä taloudellisen ajattelun traditiota, jonka tarkoi-

tuksena on korjata neoklassisen taloustieteen ja materian kasvattamiseen tähtäävän yhteiskuntapoliittisen käytännön aiheuttamat virheet. Tällaisessa hengessä haluamme kehittää myös omaa ajatustamme tulevaisuuden ekotaloudesta. Talouden tulisi perustua nykypäivän talonpoikaisuuteen, itsenäiseen ja riippumattomaan monitoimiosaamiseen. Uusi vihreä markkinatalousjärjestelmä syntyy ennen kaikkea talouden desentralisaation ja ekologisemman tuotantotavan kautta. Tärkeimpiä haasteita on saattaa ekologinen kestävyys osaksi hintamekanismia sekä hyödyntää nykyistä paremmin ympäri maata sijaitsevia virtaavia luonnonvaroja.

TALouden ALUEELLINEN HAJAUTTAMINEN

Tuotantotalouden prosessi lähtee liikkeelle luonnonvarojen hyödyntämisestä. Näitä luonnonvaroja voidaan hyödyntää yhdistämällä osaamista sekä reaali-pääomaa luonnonvarojen entistä tehokkaampaan käyttöön. Suomesta löytyy näitä kaikkia tuotannon tekijöitä, sillä maamme on täynnä virtaavia luonnonvaroja ja korkeatasoista teknis-taloudellista osaamista niiden hyödyntämiseen. Toimiva luonnonvaratalous vaatii kuitenkin liberaalia aluepolitiikkaa ja koko maan asutettuna pitämistä, sillä muutoin ympäri maata sijaitsevat resurssit jäävät hyödyntämättä.

Mahdollisuuksien lisäksi Suomessa tarvitaan poliittista tahtoa biotalouteen siirtymiselle. Eduskunnan tehdessä päätöksen viidennestä ydinvoimalasta luvattiin sen rinnalla

panostaa myös uusiutuvaan energiaan. Nämä lupaukset ovat kuitenkin osoittautuneet tyhjiksi. Energiapolitiikkaan tarvitaan radikaalia suunnanmuutosta: biotaloudesta on tehtävä aluetaloutemme kulmakivi. Liian keskittynyttä tuotantoa on vastustettava ekologisista ja aluepoliittisista syistä.

Luonnonvaroissa piilee Suomen kuihtuvien alueiden suuri mahdollisuus: ympäri maotamme sijaitsee vihreää biomassaa, jota ei hyödynnetä riittävästi. Suomi on luonnonvaroiltaan poikkeuksellisen rikas maa suhteutettuna väestömäärään. Esimerkiksi tärkeintä uusiutuvaa luonnonvaraamme, puuta, olisi metsiemme vuosikasvun perusteella mahdollisuus käyttää kestäväällä tavalla yli 80 miljoonan kiintokuutiometrin verran vuodessa, kun nyt käyttö on hieman alle 50 miljoonassa kiintokuutiometrissä. Myös kotimainen turve on ulkomaisia fossiilisia polttoaineita parempi ratkaisu energiantuotannossa. Esimerkiksi kovalla pakkasella turve on hakkeen ohella tärkeä lisä lämmöntuotannossa. Kuinka saada uusiutuvat luonnonvaramme nykyistä tehokkaampaan käyttöön? Selkeä vastaus kysymykseen on, että elottomia luonnonvaroja on korvattava uusiutuvilla ja uusiutuvia käytettävä nykyistä monipuolisemmin ja jalostetummin. Uusiutumattomien luonnonvarojen väheneminen myös pakottaa meidät siirtymään uusiutuviin.

Toinen edelliseen linkittyvä keskeinen haaste on, miten innostaa toimijoita vihreän teknologian edistämiseen käytännön tasolla. Suomessa löytyy korkean koulutustason kautta osaamista, mutta sitä ei hyödynnetä riittävästi. Suurin ongelma piilee kotimarkkinoiden puutteessa, sillä yrittäjillä ei

ole tällöin todellista kiinnostusta panostaa toimintaansa riittävästi. Esimerkiksi vientimarkkinoilla on kysyntää korkeatasoiselle tuulivoimaosaamisellemme, mutta Suomen keskittyneet energiamaarkkinat toimivat tulppana kotimaisten yrittäjien toiminnan kehittämiseksi.

Vihreän teknologian edistämistä onkin lisättävä kotimarkkinoita kehittämällä. Puun monet käyttötavat ovat Suomessa häpeällisen heikoissa kantimissa, esimerkkinä tästä on puurakentaminen. Erityisesti julkisissa hankinnoissa puurakentaminen on otettava selkeäksi painopisteeksi. Tuloksia saadaan aktiivisella kilpailupolitiikalla sekä pienten yrittäjien tukemisella. Tuotekehitysrahat, yrittäjien tukeminen ja erilaiset syöttötarifit ovat oikeanlaisia välineitä biotalouden kehittämiseen.

Yksittäisten kotitalouksien on jo nykyisellä tekniikalla mahdollista olla energiaomavaraisia. Uusiutuvien luonnonvarojen käytön lisäksi tällaisissa kotitalouksissa pystytään hyödyntämään jätteet nykyistä tehokkaammin. Maataloilta metaanin hyödyntäminen on erinomainen mahdollisuus. Talouden hajauttaminen tukee myös talouden kokonaisrakenteen kehittymistä luonnollisempaan ja toimivampaan suuntaan. Tarjoajien määrän nousun kautta lisääntyvä kilpailu markkinoilla lisää tehokkuutta, jolloin voimavarat suuntautuvat tehokkaammin yhteiseksi hyväksi. Näin hyvinvointitapoiden määrä vähenee, minkä lisäksi hyvinvointi jakaantuu tasaisemmin.

VERO-OHJAILUN MAHDOLLISUUDET

Kyselyiden mukaan alle puolet suomalaisista olisi valmiita maksamaan nykyistä korkeampia haittaveroja ympäristölle haitallisista hyödykkeistä. Tämä kuulostaa huolestuttavalta, sillä on selvää, että taloudellisen toiminnan ympäristölle aiheuttamat negatiiviset ulkoisvaikutukset on saatava osaksi hintamekanismia. Talousjärjestelmämme suurin ongelma on ollut siinä, että se on toiminut ekologisesti kestäättömällä pohjalla. Mikäli ympäristölle aiheutuvat seuraukset näkyisivät riittävän korkeiden haittaverojen kautta hinnoissa, niin kulutus ja tuotanto suuntautuisivat pikku hiljaa ympäristöä vähemmän kuormittavaan suuntaan.

Yksi ratkaisu olisi, että korkeita haittaveroja kompensoitaisiin pienentämällä työnantajan maksaman ja työntekijälle käteen jäävän palkan välistä verokiilaa. Näin työnantajan kulut siirtyisivät palkkakuluista tuotannon haittojen kuluihin, jolloin vähäpäästöiseen tuotantotapaan siirtyminen olisi taloudellisesti järkevää. Tälle pohjalle ei voida toki luoda mitään ikuista verojärjestelmää, sillä toimiessaan tämä järjestelmä ei toisi enää verotuloja. Siirtymävaiheessa kohti vihreämpää yhteiskuntaa haittaveroja on kuitenkin hyödynnettävä.

Tavallisen ihmisen asemaa on parannettava puolestaan parantamalla perusturvaa. Perusturvan parantaminen kohtaisi myös ympäristön tilaa, sillä se tekisi tulovaikutuksen kautta vapaa-ajasta kilpailukykyisemmän vaihtoehdon työnteolle. Tuotanto ja työnteko kuormittavat ympäristöä keskimääräisesti enemmän kuin vapaa-ajan vietto.

Ehkäpä ihmiset suhtautuisivat positiivisemmin haitta-
veroihin, mikäli heille olisi tarjolla tällainen laajempi tulevai-
suuden skenaario.

PAKONOMAISEN TALOUDELLISEN KASVUN KRITIIKKI

*”Risti, jota ihmiskunta nyt kantaa, on raskas. Sen raskauden
syy on siinä, että se on väärän epäjumaluuden risti. Ainoa,
joka sen kantamisesta voi meidät vapauttaa, on uusi suhde
luontoon, uusi suhde maahan, irtautuminen keinottelu-
ja kilpailupakosta, keinoitekoisesta huvista ja ylellisyyden
ihannoinnista.”*

SANTERI ALKIO, MAALAISSPOLIITIKKAA I

Kokonaistuotantomme on yli kymmenkertaistunut vuodes-
ta 1860 lähtien. On kuitenkin selvää, ettei hyvinvointimme
ole kymmentä kertaa korkeammalla tasolla kuin 150 vuot-
ta sitten. Kysymys on talouskasvusta ja sen asemasta osana
politiikan tavoitteita. Viime vuosikymmeninä talouskasvun
tavoittelulla on ollut keskeinen asema osana yhteiskunta-
politiikkaa. Talouden kasvun kielteinen sivuilmiö on ollut
ekologisen kestävyuden ylittäminen. Kasvuhakuinen poli-
tiikka onkin asetettava kyseenalaiseksi.

Antiikin maailmassa ja keskiaikaisessa kulttuurissa talou-
dellinen kasvu nähtiin luonnottomana ilmiönä. Vielä 1600-
luvun merkantilistit näkivät aineellisen tason määrän vakiona.

Tasapainotalouden kriitikoista ensimmäisiä merkittäviä oli 1700-luvun loppupuolella vaikuttanut Adam Smith, joka uskoi taloudellisen kasvun tarjoavan mahdollisuuden parantaa kaikkein köyhimpien asemaa. Smithin seuraaja David Ricardo näki kasvun loppumisen inhimillisen kehityksen päätepisteenä. Näistä 1800-luvun ajoista lähtien valtavirran talousteoria ja talouspoliittinen ajattelu ovat suuntautuneet taloudellista muutosta tutkivaan ja lyhytaikaisia tasapainoja etsivään suuntaan. Suomessa talouskasvun tavoittelu nousi osaksi yhteiskuntapolitiikka 1960-luvulla, kun Pekka Kuusi tulkitsi aktiivisen sosiaalipolitiikan taloutta kasvattavaksi tekijäksi.

Loputon kasvu on kuitenkin mahdottomuus, sillä jossain kohtaa niukkojen tuotannontekijöiden käytön lisääminen käy mahdottomaksi. Tai jos lisäämme käyttöä, niin se tapahtuu väistämättömästi kestäväen kehityksen periaatteet unohtamalla, mikä tekee pitkäaikaisen kasvun mahdottomaksi. Vuonna 1972 Rooman klubin julkaisema Kasvun rajat -raportti ennusti, että taloudellinen kasvu ja elintason kohoaminen jatkuvat aina vuoteen 2015 asti, jonka jälkeen luonnonvarojen kestäättömän käytön seurauksesta tapahtuu radikaali romahdus. Viimeaikaiset ennusmerkit antavat osviittaa siitä, ettei romahdus ole välttämättä kaukana. Poliitiikan tavoitteita onkin muutettava nopeasti kasvun tavoittelusta tasapainon ylläpitämiseen.

Tasapainotilan taloudessa on painotettava aineellisen hyvinvoinnin tasapuolista jakoa. Tähän päästään tekemällä aktiivista kilpailupolitiikkaa markkinamekanismia hyödyntäen,

jolloin kasvava hyvinvoinnin määrä jakaantuu tasaisemmin. Onnellisen elämän ja toimivan yhteiskunnan tukemiseksi yhteiskunnan on tuettava ihmisten henkistä, fyysistä ja sosiaalista hyvinvointia. Yhteiskuntamme ei voi unohtaa hyvinvointia ja lepoa tuottavuuttaan nostaessaan.

12

Jokapäiväinen leipämme

Ruoka tulee pystyä tuottamaan mahdollisimman lähellä kuluttajaa. Reitti pellolta pöytään pitää taata.

”Vuonna 2005 tein elämäni kannalta merkittävän päätöksen. Allekirjoitin paperin, jolla ostin vanhemmiltani lypsykarjatilan ja sitouduin nykyiseen ammattiini isännäksi. Maatilan sukupolvenvaihdokseen liittyy valtava määrä paperityötä. On kannattavuuslaskelmia, tilan arvon määrittäminen, ennakkopäätöksen haku verottajalta, tuotantosuunnan miettiminen, hankkeen rahoituksen järjestely, neuvottelut pankin kanssa lainan ehdoista, asumisjärjestelyt luopujien kanssa jne. Siinä on hyvin paljon vaikeita asioita punnittavaksi nuorelle viljelijäntaivalta aloittavalle.

Omalla kohdallani tilan jatkaminen on sekä suuri kunnia että tietynlainen velvollisuus. Edelliset sukupolvet ovat tehneet mittaaamattoman arvokkaan työn tilan kehittämisen eteen. Haluan, että tämä työ saa arvoisensa kunnian myös tulevina vuosikymmeninä.

Maatalouden harjoittaminen on raskasta, mutta myös hyvin palkitsevaa työtä. On päiviä jolloin on väsynyt ja haluaisi ottaa työhönsä etäisyyttä. On hetkiä jolloin näkee oman työnsä jäljen. Parasta on valinnan vapaus tehdä asioitaan mieleisessään järjestyksessä.”

Haluamme nostaa näissä kappaleissa esiin ajatuksiamme siitä, millainen maaseutu voisi olla tulevaisuudessa. Maatalouden harjoittaminen on jatkossa vielä nykyistä erikoistuneempaa työtä, joka vaatii oman ammattitaitoisen ammattikuntansa. Sen mahdollistamiseksi on Suomessa vielä tekemistä, ja sen puolesta myös tämän kirjan kirjoittajat haluavat tehdä tulevaisuudessa työtä.

LUONTO ARJEN KESKELLÄ

Maaseutu on tärkeä osa Suomea. Elinvoimaisena se on antanut leivän jokaiseen suomalaiseen talouteen ja vaikuttaa jatkossakin arkipäiväämme tavalla tai toisella. Keskustalaisessa maailmankatsomuksessa luonto on osa ihmisten elämää. Sitä vaalitaan ja hoidetaan hyvin. Maa on meille elämän lähde, ja sitä on lupa hyödyntää kestävällä tavalla. Ihmisellä on oltava jatkossakin oikeus elää maaseudulla ja ottaa leipänsä viljasta ja karjasta antaen ruuan siten myös koko kansalle.

Maatalouden säilyminen Suomessa edellyttää tulevaisuuden päättäjiltä vahvaa sitoutumista elinkeinon perusedellytysten ylläpitämiseen. Maatalous, jatkojalostus ja kauppa

tulevat jatkossakin työllistämään satojatuhansia suomalaisia. Meille tärkeitä ovat puhtaasti ja eettisesti tuotetut elintarvikkeet.

Ilmastollisesti vaikeissa oloissa emme pysty kilpailemaan globaalissa elintarvikekilpailussa hinnalla. Sen sijaan voimme panostaa eettisyyteen ja laatuun. Lähellä puhtaissa oloissa tuotettu ruoka on jatkossakin valtti, jolla pystymme kilpailemaan ulkomaista halpatuontia vastaan.

PERHEVILJELMÄT OVAT SUOMEN MALLI

Maatilojen koko Suomessa on kasvanut Euroopan unioniin liittymisen jälkeen radikaalisti. Maatilojen lukumäärä on vähentynyt jatkavien tilojen laajentaessa ostamalla ja vuokraamalla lopettaneiden tilojen pellot. Eläinmäärät ovat moninkertaiset, ja suunnitteilla on yhä suurempia navettoja, sikaloita ja broilerihalleja.

Tilakoon kasvu ei sinänsä ole paha asia, mutta se ei saa olla itsetarkoitus. Sille, joka haluaa yrittää ja laajentaa, on annettava siihen mahdollisuus. Pienemmälläkin on voitava pärjätä. Tärkeintä on kuitenkin se, että ihminen pystyy takaamaan eläimelle yksilöllistä ja hyvää hoitoa. Se on huomattavasti vaikeampaa hyvin suurilla tehotuotantotiloilla.

Perheviljelmien etu kokonaisuuden kannalta on myös se, että ne pitävät kylät elävinä ja maaseudun asuttuna laajemmin. Useampi pienempi tila on parempi vaihtoehto kuin yksi suuri. Pieniä tiloja tulee kannustaa yhteistyöhön, ja tukemaan

ja auttamaan toisiaan kiireisinä sesonkiaikoina ja työskentelemään yhdessä. Maatalousyrittäjien henkinen taakka kasvaa tilan koon mukaan, ja sen myötä kasvavat myös riskit. Sosiaalinen tuki jonka perheviljelmien muodostama verkosto voi antaa, on mittaamattoman arvokas.

Pienemmät yksiköt helpottavat myös kustannusten hallintaa. Tiloja tulee kannustaa kalliiden koneiden yhteishankintoihin esimerkiksi investointitukien kautta. Suomen tulee olla tulevaisuudessa malliesimerkki hyvinvoivista perheviljelmistä ja sitä kautta elävän maaseudun kehittäjänä ja vahvistajana.

MAATALOUSYRITTÄJIEN JAKSAMINEN

Tilakokojen kasvaessa nykypäivän maatalousyrittäjät joutuvat myös entistä suuremmalle henkiselle ja fyysiselle rasitukselle. Jos viljelijä voi huonosti, heijastuu se helposti myös siihen, kuinka hyvin tilalla pidettävät eläimet voivat. Sen vuoksi onkin tärkeää huolehtia viljelijöiden hyvinvoinnista riittäväillä lomituspalveluilla ja tarvittavilla tukiverkostoilla.

Riittävien lomien edellytyksenä on lomittajien saatavuus. Tärkeää on, että tilalle saapuvat lomittajat ovat työssään motivoituneita ja ammattitaitoisia. Vain siten pystytään takaamaan maatalousyrittäjille heidän ansaittu lepohetkensä.

Lomittajien koulutukseen tulee kiinnittää jatkossa entistä enemmän huomiota. Alan vetovoimaisuutta on parannettava. Se onnistuu palkkaa ja työsuhte-etuja parantamalla. Koti-

maisten lomittajien lisäksi ulkomainen työvoima alalla on myönteinen asia. Myös heidän koulutuksestaan täytyy huolehtia erityisen hyvin. Vaikka perustiedot ja taidot olisivatkin hallinnassa, välttävä suomen kielen osaaminen on tässäkin ammatissa välttämätöntä.

Maatalousyrittäjien lomitusjärjestelmää tulisikin jatkossa kehittää siten, että viljelijöillä olisi lomaa vähintään 30 päivää vuodessa. Otettaessa huomioon karjanhoidon ympärivuorokautisuus ja viikonloppujen ja pyhäpäivien työssäolo ja verrattaessa sitä keskiavertoon palkansaajan lomamäärään, ei noin 30 päivän loma vuodessa ole kohtuuton.

MONIALAINEN MAASEUTUYRITTÄJYYS

Perinteisen maatalouden lisäksi maatalouden liitännäiselinkeinojen harjoittamiseen tulee rohkaista. Yritystoiminnan laajentumiseen tulee antaa riittäviä kannusteita ja mahdollisuuksia myös jatkossa. Maataloustuotannossa käytettävän konekannan hyödyntäminen esimerkiksi turpeennostossa, teiden aurauksessa tai metsätöissä on tärkeää maaseudun elinvoimaisuuden ylläpitämiseksi. Maatalousyrittäjällä tulee jatkossakin olla mahdollisuus valita yritysmuotonsa perinteisen maatalouden ja yritystoiminnan väliltä.

Elintarvikkeiden jatkojalostuksesta on tehtävä houkutteleva vaihtoehto maataloilille. Pienet kotiteurastamot, juustolat ja kotijäätelön tuottajat pystyvät kilpailemaan laadulla ja paikallisuudella. Lähiruuan merkitys tulee korostumaan tulevai-

suudessa. Ulkomailta ja suurista valtakunnallisista yhtiöistä tuleva ruoka on kuluttajalle etäinen käsite, ja ruokaketjun alkupää on kaukana ruokapöydästä. Lähiruuan tuottajat voivat olla sidoksissa paikallisiin ruokapalveluyrittäjiin, kuntiin ja oppilaitoksiin ja tuoda ruuan alkulähteen näkyville, ihmisten ulottuville. Byrokratia ei saa olla tälle esteenä.

Maatilamatkailu on tulevaisuudessa asia, joka kiinnostaa niin kotimaisia kuin ulkomailtakin tulevia turisteja. Kesämökin vuokraus, ateriapalvelut tai bed and breakfast -tyyppisten majoitusvaihtoehtojen tarjoaminen ovat mahdollisuuksia yhä useammalle tilalle. Maatilojen kehittäminen osaksi matkailua luo myös avoimen kuvan suomalaisesta maaseudusta. Kaupunkilaistuvan väestön vieraantuminen ruuan alkutuotannon lähteestä on estettävissä antamalla mahdollisuuksia tutustua ruuan tuotantoon.

*Joskus tuntuu siltä kuin ihmiselläkin olisi juuret,
kun hän seisoo peltoaukealla
metsän esirippu takanaan,
kun hän muistelee menneitä vuosiaan,
jotka ovat tehneet hänestä sellaisen kuin hän on.*

TOMI KONTIO, JOSKUS TUNTUU SILTÄ KUIN

Liitännäiselinkeinojen harjoittaminen tuo monelle maatilalle mahdollisuuksia mutta myös lisää työtä. Yrittäjän omat resurssit eivät välttämättä riitä ja työvoiman palkkaaminen henkisen ja fyysisen rasituksen avuksi onkin erityisen tärkeää. Se on kuitenkin suuri riski ja tarkkaan

mietittävä kustannuskysymys.

Valtion kannusteiden työvoiman palkkaamiseen tulee olla sellaiset, että jokainen pienyrittäjä voi tarvitessaan harkita tosissaan vieraan työvoiman palkkaamista. Työllistävä vaikutus maataloilla niiden liitännäiselinkeinoineen voi olla jatkossa hyvinkin merkittävä. Se voi olla myös keino saada nuorta sukupolvea jäämään pienemmille paikkakunnille suuriin kasvukeskuksiin muuton sijasta. Työ ja sen saatavuus ratkaisevat ihmisten kotipaikan.

VAIHTOEHTOJA TILAN KEHITTÄMISEEN

Vapaassa maassa ihmisellä on oltava oikeus valita, mitä työkeeseen tekee. Maatilojen kehittämisessä on mietittävä erityisen tarkkaan, mihin suuntaan tilaa haluaa jatkossa kehittää. Tilan sukupolvenvaihdoksen tekeminen lypsykarjatilana ei saa tarkoittaa sitä, että jatkajan on sitouduttava eliniäkseen kyseiseen tuotantosuuntaan.

Eri vaihtoehtoihin on annettava koulutusta ja tietoa. Myös alueelliset kartoitukset siitä, mikä olisi kokonaisuuden kannalta järkevää ja kannattavaa tulee olla helposti saatavilla. Elintarvike- ja luonnonvara-alan eri yritysten vuorovaikutus maatalousyrittäjien kanssa on oltava tiivistä. Julkisen sektorin rooli välittäjänä on keskeinen.

Sukupolvenvaihdoksen jälkeen nuori viljelijä saattaa myös huomata omien kiinnostuksensa kohdistuvankin muulle alalla. Tilan myymisen tai vuokraamisen muille viljelijöille

on oltava mahdollista niin, ettei siitä koidu ylitsepääsemättömiä kustannuksia.

MAA NIILLE, JOTKA SIITÄ LEIPÄNSÄ OTTAVAT

Nykyään yhä suuremman osan Suomen pelloista ja metsistä omistavat ihmiset, jotka asuvat kaukana maaseudulta ja ovat perikuntien kautta saaneet maan omistukseensa. Monet heistä asuvat kaupungeissa, työskentelevät siellä ja ovat vuokranneet maansa aktiiviviljelijöille.

Joissain tilanteissa, joissa maan omistus on kaukana sen käyttäjistä, aiheutuu ongelmia. Sen vuoksi kannusteita maan siirtymiseen viljelijöille tarvitaan lisää. Hintojen pysyminen kohtuullisina ja maan pysyvyyden turvaaminen niitä viljelleille ovat tilojen kehittämisen ja investointien kannalta tärkeää.

Maakauppoja voisi helpottaa tulevaisuudessa esimerkiksi veroratkaisuilla ja kannusteilla maan myymiseen elinkeinon harjoittajille jo perikuntien jakoa tehtäessä.

TUKIPOLITIikkaan TASAPUOLISET KÄYTÄNNÖT

Euroopan unionin maatalouspolitiikka muodostaa suurimman yksittäisen asiakokonaisuuden EU:ssa. Sitä kautta myös suurin osa Suomen EU:lle maksamaa jäsenmaksua voidaan saada takaisin Suomeen.

Kotimainen maatalous tarvitsee jatkossakin taloudellista tukea pystyäkseen tarjoamaan kuluttajille elintarvikkeita kilpailukykyiseen hintaan. Luonnonolosuhteet maatalouden harjoittamiseen Suomessa ovat huomattavasti haasteellisemmat lyhyen kasvukauden ansiosta. Satomäärät ovat siten pienempiä ja monilla alueilla myös maan laatu vaihtelee.

Tukijärjestelmää tulee jatkossa yksinkertaistaa. Euroopan unionissa maatalouden tukemista tulee tasata jatkossa siten, että ne alueet, joissa olosuhteet tuottamiselle ovat vaikeammat, saavat kompensationsa myös suuremmat tuet.

Suomen sisällä nykyistä tukijärjestelmää tulee kehittää tasapuolisemmaksi. Vastakkainasettelua saman ammattikunnan välillä tulee välttää ja yrittämisen edellytysten tulee olla lähtökohdiltaan samat kaikkialla maassa.

Ruuantuotannon omavaraisuus on Suomessa jatkossakin säilytettävä. Ruoka tulee pystyä tuottamaan mahdollisimman lähellä kuluttajaa. Se on mahdollista ainoastaan takaamalla elintarvikkeiden tuottajille riittävä korvaus ja sitä kautta kaupan hyllyllä olevalle tuotteelle edullinen hinta.

ELINKELPOINEN TILA SUKUPOLVELTA TOISELLE

Maatilojen sukupolvenvaihdokset tapahtuvat noin 30–40 vuoden sykleissä. Tilaa varten otetaan laina, jolla tila joko otetaan edelliseltä sukupolvelta tai vaihtoehtoisesti maksetaan veroa lahjasta tai perinnöstä. Talon uusi isäntä, joka lähtee kehittämään tilaa, joutuu ottamaan harteilleen jo alussa valtavan

taloudellisen taakan, jota sitoutuu maksamaan seuraavan 15–25 vuoden ajan. Tilan oston jälkeen edessä ovat investoinnit, joilla tilaa kehitetään jatkajan viitoittamaan suuntaan.

Kun tilan talous pyörii äärimmillään, voivat pienet heilahtelut tehdä pysyviäkin ratkaisuja maksukykyyn ja tilan tulevaisuuteen. Kuten muussakin yritystoiminnassa, myös maataloudessa on omat riskinsä. Ne tulisi kuitenkin pitää mahdollisimman matalina, sillä vyöryn lähtiessä liikkeelle voi riski moninkertaistua. Tämä vyöry voi ulottua meidän jokaisen ruokapöytään.

Sukupolvenvaihdokset tulee voida toteuttaa nykyistä edullisemmalla tavalla siten, että verotuksessa annetaan selkeät huojennukset yritystoiminnan jatkajalle. Kun tilanpitoon ja toiminnan pyörittämiseen päästään kiinni edullisesti, ovat riskit muihin investointeihin pienemmät.

Valtio hyötyy pitkällä tähtäimellä huomattavasti enemmän jatkavista elinkelpoisista ja sitä kautta investoivista maatalousyrityksistä kuin äärirajoilla toimivista, tulevaisuuteensa epävarmasti suhtautuvista tiloista.

Tosiasia on se, että maatalousyrittäjien keski-ikä on hyvin korkea ja alalle tarvitaan uusia yrittäjiä puhtaasti kotimaisen ruuantuotannon varmistamiseksi. Tämän eteen on ponnistettava ja tarjottava niitä edellytyksiä, jotka ovat valtakunnallisen päätöksenteon kautta tehtävissä.

13

Kansanvalta koetuksella

Demokratian sanotaan olevan kriisissä. Sen ilmentymänä äänestysprosentit laskevat jatkuvasti, politiikan arvostus on pohjalukemissa ja talouden on sanottu ottaneen ylivallan politiikasta. Vähemmän on keskusteltu siitä, mitä me demokratialla tarkoitamme. Vapaat vaalit kuuluvat demokratiaan, mutta näkökulma jää auttamattoman kapeaksi pelkkää vaalitoimitusta tarkastelemalla.

Mitä kansanvalta todella on? Onko se ylipäättään kansan valtaa? Demokratian toteutumisesta on erilaisia näkemyksiä. Yhden mukaan kansa käyttää valtaa edustajiensa välityksellä, toisen mielestä kansa voi korkeintaan antaa potkut epäonnistuneille johtajille ja kolmas lähtee siitä, että demokratia on pelkkää vedätystä: eliitti käskee kansaa eikä toisin päin. Kriitikoiden mukaan hurraavan enemmistön nimissä on tehty karmeampia hirmutekoja kuin mihin kukaan yksinvalti on koskaan pystynyt. Pitää muistaa, että demokratiaakin on vain ideologia – tosin niin suosittu, että diktaattoritkin näkevät vaivaa vaalien järjestämiseksi. Yhdessä suhteessa

demokratia on kuitenkin ylivertainen muihin yhteiskuntajärjestelmiin verrattuna: se kykenee korjaamaan itseään. Vaikka liikkeet ovat usein hitaita, demokraattiset maat ovat osoittaneet kykynsä uudistua tarpeen mukaan.

Demokratiaan kuuluvat erottamattomasti mielipiteen- ja sananvapaus. Kuitenkin juuri demokratiassa valtavirrasta poikkeavat mielipiteet torjutaan jyrkimmin. Demokratia ei suosi itsenäistä ajattelua. Vaikka ajatuksia saa esittää vapaasti, ”väärät” ajatukset tekevät nopeasti naurunalaiseksi tai ainakin ne lopettavat poliittisen uran alkuunsa. Enemmistölle riittää yksi ”totuus” kerrallaan. 1930-luvun ”totuus” oli Suomessa kansallismielinen oikeistolaisuus ja ryssäviha. 1970-luvulla jylläsi vasemmistolainen suunnitteluoptimismi ja yya-liturgia. 1990-luvulta lähtien me olemme eläneet markkinaliberaalissa ”todellisuudessa”. Kilpailuun, globalisaatioon, ulkoistamiseen ja yksityistämiseen uskovat nekin, joilta sitä vähiten odottaisi. Talouden on sanottu syrjäyttäneen politiikan. Tämä on hieman harhaanjohtavasti sanottu, sillä kehitys on ollut poliittisten päätösten seurausta. Se voidaan myös perua uusilla poliittisilla päätöksillä tai ainakin jos kyseenalaistetaan päinvastainen yleinen mielipide.

Suomessa yhtenäisyyden paine on historiallisten kokeusten ja autoritaarisen, konsensusta korostavan kulttuurin myötä ollut poikkeuksellisen kova. Hetkelliset protestiliikkeet ovat hiipuneet nopeasti. Kansakunta on kuin viisimiljoonainen papukajaparvi, joka hokee samoja fraaseja aina 30 vuotta kerrallaan. Konsensuksen saavutuksista meitä jaksetaan aina muistuttaa, mutta arvailujen varaan jää, mitä

moniarvoisempi ja moniäänisempi yhteiskunta olisi voinut saada aikaan.

Ranskalainen aristokraatti Alexis de Tocqueville tutki 1800-luvun alkupuolella aikansa ainoan demokraattisen maan, Yhdysvaltojen, yhteiskuntaa ja kulttuuria. Teräväsilmäisen tarkkailijan havainnot demokratian luonteesta pätevät edelleen. Demokraattisen yhteiskunnan suurimmaksi uhaksi Tocqueville päätteli yleisen mielipiteen tyrannian lisäksi individualismin lisääntymisen. Puhtaan itsekkyyden sijaan hän tarkoitti individualismilla ihmisten taipumusta vetäytyä yksityiseen elämänpiiriin ja suhtautua välinpitämättömästi yhteiskunnallisiin asioihin.

Erityisen vaarallista Tocquevillen havaitsema individualismi on silloin kun materiaallinen hyvinvointi mahdollistaa useimmille tyydyttävän elämän oman perheen ja arjen ympärillä. Elintasoaan kasvattava kiinalainen keskiluokka ei liiemmin kritisoi ihmisoikeuksia polkevaa diktatuurihallitustaan.

Vaikka Suomessa tuskin koskaan vajotaan brutaaliin tyranniaan, demokratiaa voidaan pitää pilkkanaan myös hienovaraisemmin. Virkamiehet, asiantuntijaryhmät, selvitysmiehet, etujärjestöt, yritykset ja erilaiset lobbarit muodostavat pienessä maassa tiheän verkon, joka pitää yhteiskuntapolitiittisen aloitteen tiukasti käsissään. Edustuksellisen demokratian rooliksi jää usein etukäteen sovittujen asioiden muodollinen legitimointi.

Nuoremman sukupolven kohdalla myös edustuksellisen demokratian oikeutus on kyseenalainen. Kun aineellinen elintaso tarjoaa mahdollisuuden keskittyä kuluttamiseen

ja harrastuksiin, politiikan merkitys hämärtyy ja harva jaksaa osallistua edes äänestämisen verran.

Demokratia on luonteeltaan yhteisöllistä, kuten yhteisten asioiden hoito aina on. Poliitikassa toimitaan aina osana jotakin yhteisöä, jonkin yhteisön puolesta. Kun tunne yhteisöön kuulumisesta häviää, häviää myös kiinnostus politiikkaan. Yhden asian liikkeet ja voimakkaat spontaanit protestit esimerkiksi kuntien säästötoimia kohtaan kertovat siitä, että politiikka kiinnostaa vasta, kun se osuu omalle kohdalle. Kaikki aktiivisuus on tietysti positiivista, mutta totta on myös, että jos kyläkoulun lakkauttamiseen herätään vasta kun se on kunnanhallituksen esityslistalla, ollaan auttamattomasti myöhässä. Koulun säilyttäminen olisi ehkä vaatinut toisenlaista äänestyspäättöstä ja osallistumista jo kymmenen vuotta aikaisemmin.

Suurien yhteisöjen murentuminen ja pirstoutuminen on monisyinen prosessi, eikä se toimi pelkästään yhteen suuntaan. Vanhojen tilalle syntyy myös uusia yhteisöjä esimerkiksi internetissä. Huolestuttavinta on kuitenkin kokonaan yhteiskunnasta syrjäytyvien määrän lisääntyminen. Taloudellinen, sosiaalinen ja poliittinen syrjäytyminen muodostavat kierteen, joka ei ole uhka pelkästään syrjäytyneille itselleen vaan koko demokraattiselle järjestelmälle.

Demokratian heikkous on siinä, että se antaa häikäilemättömille yksilöille mahdollisuuden käyttää järjestelmää ja ihmisten epätoivoa hyväkseen. Urho Kekkonen kirjoitti vuonna 1934 Saksasta palattuaan pamfletin nimeltä ”Demokratian itsepuolustus”. Siinä hän peräänkuulutti demokratian oikeutta

puolustautua sen kaatamiseen tähtääviä voimia vastaan. 1930-luvun Suomessa aihe oli ajankohtainen. Demokratia pelastui tuolloin, koska talonpoikaisväestön suuri enemmistö ei lähtenyt lapualaisten mukaan ja poliittinen keskusta pysyi lujana oikeiston painostuksen alla. Oikeistoradikalismi ei Suomessa ollut pelkästään muutaman hourupään hommaa. Kokoomuskin asettui vuonna 1932 tukemaan Mäntsälän kapinaa ja vaati samalla SDP:n lakkauttamista. Myöhemmin urallaan Kekkonen korosti yhteiskunnallisen oikeudenmukaisuuden ja osallisuuden merkitystä demokratian puolustamisessa. Kekkonen aikana kommunistitkin sulautuivat osaksi parlamentaarista järjestelmää.

Vallan keskittyminen, vaikka laillisestikin, on demokratian toinen heikkous. Vaikka Kekkonen oli vakaumuksellinen demokratian puolustaja, on hänen presidenttikautensa esimerkki vallan liiallisesta keskittymisestä yhden ihmisen käsiin. Vallan keskittymistä ei voi kokonaan estää, koska ihmisyhteisöillä on taipumus järjestyä hierarkkisesti, mutta sitä voidaan vastustaa vallan institutionaalisella hajauttamisella. Presidentin liialliset valtaoikeudet on pääosin jo riisuttu, mutta tilalle uhkaa tulla vielä vahvempi pääministeri. Parlamentarismi ei puhtaimmillaan ole ongelmaton järjestelmä. Usein käy niin, että eduskunnan pitää nauttia hallituksen luottamusta, eikä toisinpäin. Ei ole harvinaista, että hallituspuolueiden kansanedustajat joutuvat äänestämään omia budjettiesityksiään vastaan. Toimiva parlamentarismi edellyttää, että eduskunta todella ottaa sen vallan, joka sille kuuluu. Kansanedustajien tulisi muistaa, että ministerien tehtävä on

ainoastaan toimeenpanna lakeja, joita eduskunta säätää.

Valtaa ei saa kokonaan keskittää myöskään eduskunnalle. Keskushallinnon vastapainoksi tarvitaan vahvaa maakunnallista ja paikallista demokratiaa, joka vastaa kansalaisten tarpeisiin riittävän lähellä. Myös riippumaton, tehokas oikeusjärjestelmä on demokratian ja kansalaisvapauksien toteutumisen ehto. Oikeuslaitoksen pitää tarjota kansalaisille suojaa myös valtion ja viranomaisten mielivaltaa vastaan. Hidas byrokraattinen päätöksenteko ja epätasa-arvoinen kohtelu maan eri osissa ovat valitettavaa arkipäivää viranomaisten kanssa asioiville suomalaisille. Alamaiskulttuurin ajan pitäisi olla ohi myös Suomessa.

LÄHIDEMOKRATIAN OIKEUTUS

Suomalainen kunta on keskellä kenties historiansa voimakainta muutosta. Maailma kuntien ympärillä muuttuu ja kuntien on muututtava sen mukana. Vielä 80-luvulla yli satavuotisen historian aikana muotoutuneet käytännöt ja toimintatavat mahdollistivat kuntalaisten tarpeisiin vastaamisen. Muuttuvassa toimintaympäristössä vanhat tehtävänjaot, roolit ja vastuut natisevat liitoksissaan. Säädösperusta ei enää taivu yhteiskunnan tarpeisiin riittävällä tavalla.

Muuttuvassa yhteiskunnassa kunnat ja alueet erilaistuvat monin tavoin. Erilaistuminen on voimakasta niin ikärakenteen, muuttoliikkeen, palveluntarpeiden, yhdyskuntarakenteen ja kulkuyhteyksien, työpaikkakehityksen kuin asenne-

ilmapiirinkin osalta. Yhä selvemmäksi käy se, että nykyisellä julkisen hallinnon mallilla ei pystytä ehkä tulevaisuudessa vastaamaan käsillä oleviin haasteisiin maanlaajuisesti eikä takaamaan kohtuullisia elämän edellytyksiä jokaisessa maan kolkassa.

Suomen kunnallishallinnolla on takanaan pitkä historia. Merkittävin lähtölaukaus oli vuoden 1865 kunnallisasetus, jolla maallinen ja kirkollinen valta erotettiin maaseudulla toisistaan. Tästä alkoi pitkä kehitys, joka on jatkunut tähän päivään saakka johdonmukaisena: köyhäinavusta ja kansakoulun opetuksesta on siirrytty tilanteeseen, jossa kunta hoitaa suurimman osan kansalaisten tarvitsemista peruspalveluista. Merkittävin muutos tällä matkalla on ollut yleinen ääni-oikeus, jonka myötä kunnista katosi varallisuuteen perustunut päätöksenteko.

Euroopan paikallisen itsehallinnon peruskirja säätelee omalta osaltaan paikallishallintomme järjestämistä. Peruskirjan neljännessä artiklassa todetaan, että julkisista tehtävistä tulee yleensä ensisijaisesti huolehtia kansalaista lähinnä olevien viranomaisten. Vaikka artikla on selkeä, on sitä Suomessa tulkittu ylikorostetusti: kunnilla on tehtäviä, joiden järjestämiseen ne eivät yksin pysty. Ylivoimaisesti selkein esimerkki on erikoissairaanhoido, joka joudutaan järjestämään kuntia laajemmalla väestöpohjalla ja alueellisesti kattavasti. Kunnalle jää usein vain rahoittajan ja viimekätisen vastuunkantajan rooli.

Kuntayhtymät ja kuntien välinen yhteistyö ovat sinänsä kannatettavia ja monilta osin hyödyllisiä välineitä palvelujen

tuottamiseen. Niitä katsotaan harvoin kuitenkaan kunnallisen demokratian näkökulmasta. Kuntayhtymässä tai isäntäkuntamallissa päätösvalta palvelujen järjestämisestä jaetaan useiden kuntien kesken erilliseen organisaatioon, joka ei välttämättä ole enää kenenkään ohjauksessa.

”Otetaan esimerkiksi eräs Pirkanmaalla sijaitseva kunta. Taloudellisesti merkittävimmistä palveluista kunta järjestää itse peruskoulutuksen alakoulun ja päivähoidon. Yläkoulu, vanhustenhuolto, perus- ja erikoissairaanhoidon hoidetaan yhteistyössä naapurikuntien kanssa. Kunnan menoista vain 40 % on kunnan itsensä päätettävissä. Vaikka kunnalla on toki mahdollisuus irtisanoutua voimassaolevista sopimuksista, on syytä miettiä, mikä on tämän kunnan mahdollisuus päättää palvelujensa järjestämisestä. Nykyisellään henkilöstön palkkaaminen tai asiakasmaksujen muuttaminen ei onnistu edes kunnan ylimmän päättävän elimen toimesta, eikä yksittäisellä kuntalaisella ole mahdollisuutta todellisuudessa vaikuttaa näiden palveluiden järjestämiseen.”

Sairaanhoitopiirien ja maakunnan liittojen ongelmana on niiden hallinnon osittainen epädemokraattisuus. Valinnat tehdään puolueiden piiritasolla, onneksi huomioiden kuitenkin puolueiden kannatus sekä alueellinen ja sukupuolten välinen tasa-arvo. Henkilövalinnat tehtäviin saattavat kuitenkin olla erittäin satunnaisista tekijöistä kiinni, ja äänestäjän vaikutusvalta maakunnallisiin luottamustehtäviin on olematon. Paras-hankkeen edellyttämät väestöpohjavaatimukset

ovat osaltaan lisänneet kuntien yhteistyötä ja ylikunnallisia organisaatioita. Päätöksenteko voi yhden kunnan osalta jakaantuakin moneen eri yhteistyöorganisaatioon, ja joissain tapauksissa naapurikunnat hoitavat lähes kaikki tehtävänsä yhteistyössä. Demokratian kannalta tilanne on ongelmallinen todellisen päätösvallan loitonnettua vaaleilla valittujen edustajien ulottumattomiin.

Nykyisillä kunnilla on kolme keskeistä tehtävää: palvelujen järjestäminen, kunnan alueen kehittäminen elinkeinoelämän ja asukkaiden tarpeita vastaavaksi sekä toimiminen kuntalaisten osallistumista tukevana yhteisönä. Vuosien kuluessa kuntien tehtäväkenttä on laajentunut erityisesti palveluntarjoajana huomattavasti, mutta resurssit eivät ole kuitenkaan lisääntyneet samassa tahdissa.

Talouden perusongelma on niukkuus. Hallintotieteiden perussääntöjä on puolestaan ajatus siitä, että hallinto pyrkii aina laajentumaan. Jokaisen kunnan jokaisen hallinnonalan tavoite on kasvattaa omaa osuuttaan määrärahoista. Kaikki kunnat eivät pysty talouden niukkuuden vuoksi hoitamaan tehtäviään menestyksekkäästi, ja toisaalta kuntakoon kasvamisen myötä yhteisöllisyys ja kansalaisten todellinen osallistuminen päätöksentekoon ovat kärsineet kovan kolauksen. Edellä mainitut ongelmat voidaan ratkaista mittavalla julkishallinnon reformilla, joka merkittävyudessaan vastaa 1800-luvun puolivälin hallintouudistusta.

Reformi kiteytyy kuntakoon selvään pienentämiseen ja tehtävien merkittävään siirtämiseen maakunnille tai valtiolle. Reformin lähtökohta on ihmisläheinen, ja hallintojärjes-

telmän johtoajatuksena ovat julkiset palvelut, jotka ovat joustavasti kaikkien kansalaisten saatavilla hallinnollisista rajoista riippumatta. Uudenlaisten maakuntien ja kuntien tehtäväjako voi vaihdella maakunnittain alueellista tarvetta vastaavaksi. Tiukkaa normisääntelyä pyrittäisiin välttämään, ja hallinnon järjestäminen perustuisi paikalliseen itsehallintoon ja asukkaiden aktiivisuuteen. Lainsäädännöllä turvattaisiin peruspalveluiden saatavuus koko maassa samaan tapaan kuin esimerkiksi perusopetuslaissa tehdään koulujen sijainnin osalta.

Kunta tarkoittaisi jatkossa joko kylää, kaupunginosaa tai nykyistä kuntaa, jonka asukasmäärä vaihtelisi muutamasta sadasta muutamaan tuhanteen. Uutta kuntajakoa muodostaessa tulee ottaa huomioon ihmisten luonnollinen elinympäristö. Kuntajaon ei tarvitse olla jäykkä ja muuttumaton, vaan sitä voidaan muokata toimivuuden takaamiseksi alueellisten tarpeiden mukaan. Esimerkiksi asukkaiden oikeus saada asuinalueensa siirretyksi toiseen kuntaan mahdollistettaisiin.

Kunnille jätettäisiin kaikki ne tehtävät, joista se voi vastata itse suhteellisin pienin resurssein. Esimerkkeinä näistä tehtävistä käyvät lasten päivähoito, kerhopalvelut ja kirjastopalvelut. Uudenlaisen kunnan tavoitteena tulisi olla, että kunta pystyy hoitamaan tehtävänsä yhteisöllisyyttä korostaen ja yhdessä tehden, esimerkiksi kirjastopalvelut kunta voisi järjestää palkkaamalla kirjastonhoitajan tai siten, että kunnan jäsenet järjestävät itse palvelutuotannon. Lasten päivähoitoa kunnat ylläpitäisivät tarpeeseen nähden parhaaksi katsomallaan tavalla, pienet kunnat vaikkapa perhepäivähoitajien avulla.

Kuntien päätöksenteko pohjautuisi asukkaiden voimakkaaseen itsehallintoon, ja päätöksenteossa hyödynnettäisiin sähköistä teknologiaa siten, että asukkaat todella saisivat valtaa heitä koskevissa asioissa. Kuntien rahoitus pyrittäisiin hoitamaan nykyistä korkeammilla kiinteistöveroilla mutta kuitenkin siten, että kaikki kunnat saisivat asukasmääräänsä nähden tarpeelliset resurssit. Kunnilla olisi mahdollisimman vähän lakisääteisiä tehtäviä, joten niillä olisi mahdollisuus käyttää resurssinsa parhaaksi katsomallaan tavalla. Valtio ja maakunnat voisivat toki kannustaa kuntia esimerkiksi kirjastopalveluihin panostamiseen osoittamalla valtiosuukausia vaikkapa järjestetyn toiminnan tai ostettujen kirjojen mukaisesti.

Maakunnan ylintä päätösvaltaa käyttäisi uudistuksen jälkeen suorilla vaaleilla valittava maakuntavaltuusto, ja operatiivisesta toiminnasta vastaisi sille parlamentaarisessa vastuussa oleva kokopäiväisistä luottamushenkilöistä koostuva maakuntahallitus. Maakuntien rahoituksen pohjana olisivat verotulot. Verotusoikeus jakaantuisi maakuntien ja valtion välille siten, että nykyistä kunnallisveron osuutta suurempi osa kohdentuisi suoraan maakunnille. Maakuntien välisiä epätasapainoa tasattaisiin valtiosuusjärjestelmän avulla kuten nyt tehdään kuntien suhteen.

Maakuntien vastuulla olisi myös taata alueiden tasapainoinen kehitys reuna-alueiden ja maakuntakeskusten välillä. Maakuntarajojen lähtökohtana voisi olla nykyinen maakuntajako, mutta sen säilyttäminen ei ole itseisarvo.

Keskustalaista maakunta-ajattelua on usein kritisoitu

uuden byrokraattisen hallinnon tason rakentamisesta valtion ja kuntien väliin. Tällä hetkellä kansalaisen ja valtion välissä on kuitenkin kymmeniä hallinnon tasoja. Pelkästään maakunnallisella pohjalla toimivat erikoissairaanhoidosta vastaavat sairaanhoitopiirit, vammais- ja erityishuollosta vastaavat erityishuoltopiirit, kaavoituksesta ja aluekehityksestä vastaavat maakuntien liitot ja pelastustoimesta vastaavat aluepelastuslaitokset puhumattakaan valtion aluehallinnosta, jota hoitavat maakunnalliset ELY-keskukset, AVI-virastot, verotoimistot, käräjäoikeudet, poliisilaitokset, maistraatit, metsäkeskukset jne.

Maakuntahallinnon uudistuksen tavoitteena on koota kaikki nämä byrokraattiset ja epädemokraattiset rakenteet yhden parlamentaarisessa vastuussa olevan maakuntahallituksen ohjaukseen ja luoda puitteet sektorirajojen yli toimiville asiakaslähtöisille palveluille. Uudistus toisi Suomen askeleen lähemmäs yhteiskuntaa, jossa viranomaiset todella ovat kansalaisten palveluksessa eivätkä heidän yläpuolellaan. Valtion keskushallinnon tehtäväksi jäisi sille luonnostaan kuuluva lainsäädännön valmistelu ja yhteiskunnallisten resurssien allokointi.

14

Tulevaisuus on tehtävä

"We choose to go to the moon. We choose to go to the moon in this decade and do other things, not because they are easy, but because they are hard, because that goal will serve to organize and measure the best of our energies and skills, because the challenge is one that we are willing to accept, one we are unwilling to postpone, and one which we intend to win, and the others, too."

JOHN F. KENNEDY

KAIKKI ON MAHDOLLISTA

Ahti Karjalainen sanoi, että ennustaminen on vaikeaa, etenkin tulevaisuuden. Vaikeaa se oli myös vuonna 1962, kun Kennedy piti kuuluisan puheensa. Nuoren presidentin tavoite kuitenkin toteutui, vaikka hän ei sitä itse koskaan pääsytäkään näkemään. Nyt neljä vuosikymmentä ensimmäisen kuulennon jälkeen tuota "ihmiskunnan suurta askelta" muis-

tellaan usein parhaana esimerkkinä kylmän sodan tarpeettomasta machoilusta ja suurvaltakilpailun kalliista kulisseista. Oman aikansa sukupolvelle viisi prosenttia Yhdysvaltojen liittovaltion vuotuisesta budjetista kustantanut ja 400 000 ihmistä työllistänyt hanke merkitsi kuitenkin uuden aikakauden alkua ja uskoa ihmisen rajattomiin mahdollisuuksiin.

"Kun Neil Armstrong otti ensimmäiset askeleet kuun pinnalla, seurattiin sitä Etelä-Pohjanmaalla äitini kotitilalla akkukäyttöisen radion välityksellä. Radion akkuja ladattiin naapurissa, kun taloon ei sähköä tullut, kuten ei myöskään juoksevaa vettä puhelinyhteydestä puhumattakaan. Suomalaisella maaseudulla tämä ei 1960-luvun lopussa ollut mitenkään tavatonta. Elämä jatkui pitkälti samoissa uomissa kuin se oli tehnyt jo sukupolvien ajan."

Kuulennon jälkeisen sukupolven elämässä mikään ei ole pysynyt entisellään. Tuskin olisi vanha isäntä uskonut, jos hänelle olisi kerrottu, että 40 vuoden kuluttua maanviljely perustuu hevosen ohjastamisen sijaan langattoman laajakaistan kautta täytettävään sähköiseen tukihakemukseen, jota Euroopan unioni valvoo satelliittien avulla. Kehityksen nopeuden ja perinpohjaisuuden huomioon ottaen täytyy vain ihmetellä ihmisen kykyä sopeutua jatkuvasti kiihtyvään muutokseen. Pitää muistaa, että 40 vuotta ei ole iäisyys, se on vasta puolet ihmisen elämästä.

Monet filosofit ja poliitikot ovat pyrkineet esittämään historian kehityksen vääjäämättömänä, deterministisesti johonkin

suuntaan kulkevana: Hegel kohti kansallisvaltiota, Marx kohti kommunismia, Fukuyama kohti demokratiaa ja vapaita markkinoita. Monessa suhteessa ennustukset ovat osoittautuneet vääriksi, mutta yhdessä asiassa historian kulku on määrättyä. Ihmisen synnynnäinen halu lisätä ja kehittää ymmärrystään ympäröivästä maailmasta johtaa vääjäämättä tiedon kumuloitumiseen ja sitä kautta tieteen ja teknologian jatkuvaan kehitykseen. Prosessin luonteeseen kuuluu myös muutoksen kaiken aikaa kiihtyvä vauhti.

Kuulento merkitsi samalla teollisen aikakauden huippuhetkeä ja tietoteknisen vallankumouksen alkua. Nyt kuurakettia vastaava tietotekninen kapasiteetti löytyy jokaisesta kodinkoneesta. Tietotekninen vallankumous onkin edennyt eksponentiaalisella vauhdilla. Nk. Mooren lain mukaan mikroprosessorien laskentateho kaksinkertaistuu puolestoista vuoden välein. 1960-luvulta tähän päivään laki on pitänyt paikkansa. Jos kehitys jatkuu, kohtuuhintainen tietokone ohittaa ihmisaivojen suorituskyvyn kymmenen vuoden sisällä. Myöhemmin tietotekninen vallankumous on saanut seurakseen bio- ja nanoteknologiset vallankumoukset. Yhteen kietoutuessaan nämä prosessit kiihdyttävät toisiaan entisestään. Esimerkiksi ihmisen koko geeniperimän kartoitus valmistui vuonna 2003, paljon odotettua aiemmin, juuri tietokoneiden kasvaneen laskentatehon ja internetin yleistymisen seurauksena.

Huipputeknologia on tullut niin kiinteäksi osaksi arkeamme, ettemme aina edes ymmärrä muutosten rajuutta. Internet ja kännykät olivat ala-asteella ollessamme erikoisia ja ih-

meellisiä välineitä, ylä-asteella niistä oli tullut yhtä kiinteä osa kulttuuriamme kuin sauna ja sisu. Viestintäteknologian kehitys on muuttanut kommunikaatiokulttuuriamme perinpohjaisesti. Myös ihmisen suhde aikaan on muuttunut, kaikki tapahtuu nyt, pyörät pyörivät ympäri vuorokauden.

TASA-ARVO KOETUKSELLA

Mitä tästä kaikesta sitten pitäisi ajatella? Ensinnäkin muutos jakaa ihmiset niihin, jotka ovat siinä mukana, ja niihin, jotka ovat jo aikoja sitten pudonneet kärryiltä – tai eivät ole vielä kyytiin päässeetkään. Niin sanottu digitaalinen kuilu ammottaa sekä sukupolvien että köyhän ja rikkaan maailman välissä. Internetin käyttö tai mahdollisuus siihen jakaa ihmiset erilaisiin kokemusmaailmoihin. Toisaalta jatkuva muutos ja vaatimus uuden tiedon omaksumisesta saa ihmiset kaipaamaan elämäänsä pysyvyyttä ja jatkuvuutta. Sitä voidaan hakea perinteisistä arvoista tai instituutioista, uskonnosta tai vaikka puolueista.

Tutkimusten mukaan konservatiivisina pidetyt perhearvot ovat lisänneet suosiotaan etenkin nuorten keskuudessa. Erilaiset pysyvyyttä edustavat yhteisölliset rituaalit, kuten ylioppilasjuhlat, häät tai varusmiespalvelus, tuntuvat niinikään jopa lisäävän suosiotaan. Sama pätee esimerkiksi puoluekokouksiin. Suoraan sadan vuoden takaa periytyvässä kansanjuhlassa on sittenkin sitä jotain.

Toinen suuri kysymys koskee ihmisyyden luonnetta.

Lääketiede on siirtänyt ihmisen ”luonnollisen” ulkopuolelle jo ajat sitten. Ihmistä on korjailtu ja paranneltu jo muinaisesta Egyptistä alkaen, mutta tässäkin suhteessa viimeisten vuosikymmenten kehitys on ollut ainutlaatuista. Suomalaisten keskimääräinen elinikä on viimeisen 40 vuoden aikana noussut lähes kymmenellä vuodella. Ei ollut helppo tehtävä 60-luvun väestöennusteiden tekijöillä.

Perinteisen lääketieteen rinnalle on viimeisten kymmenen vuoden aikana noussut voimakkaasti myös geeniteknologia. Muutamalla satasella voi netistä kuka tahansa tilata oman geenikartoituksen, joka kertoo joka vuosi yhä enemmän vaikka makuaistisi ominaisuuksista tai riskeistä sairastua eri sairauksiin. Geeniterapiaa sovelletaan yleisesti eri sairauksien hoidossa ja ennaltaehkäisyssä. Ihmisen geneettinen parantelu on siis jo täällä, eikä mahdollisuuksille näy rajoja.

Geeniteknologian lääketieteellisiä sovelluksia kiistanalaisempi kysymys koskee geneettisesti muunneltujen kasvien käyttöä ruuan ja biomassan tuotannossa. Ajatus typensitoja-ominaisuudella varustetusta viljakasvista herättää uskomattomia mahdollisuuksia. Maailman nälkäisten ruokkiminen ja maatalouden ympäristöongelmien ratkaisu yhdellä iskulla ei välttämättä ole utopiaa. Mutta toisaalta uuteen teknologiaan ja erityisesti luonnon geneettisen perimän muokkaamiseen liittyy suuria riskejä. Meidän täytyy myös varata itsellemme mahdollisuus pitää Suomi tämän kehityksen ulkopuolella. Ratkaisua ei kuitenkaan tule tehdä irrationaalisen pelon vallassa vaan perusteelliseen tutkimustietoon nojaten. Historia osoittaa, että suurista virheistä huolimatta tieteen kehitys on

vienyt ihmiskuntaa harppauksittain eteenpäin.

Myöskään tieteiskirjallisuuden pitkään maalailemat ihmisen ja koneen yhdistelmät eivät ole kaukana tulevaisuudessa. Hiiren muistia osataan jo parannella mikrosirulla, sokeat ovat saamassa näköaistinsa takaisin ja ensimmäiset ihmiset elävät keinosydämen voimalla. Tutkijoita ja filosofeja askarruttaa vakavasti keinoölyn tai keinotekoisien tietoisuuden luomisen mahdollisuus.

Monissa kehityksissä herättää kauhua, vaikka se itse asiassa tarjoaa mahdollisuuden nostaa ihmisyyden käsite kokonaan uudelle tasolle. Monet sairaudet ja paljon inhimillistä kärsimystä voidaan siirtää historiaan. Harva olisi valmis luopumaan lääketieteen tähänastisista saavutuksista, olivat ne kuinka ”luonnottomia” tahansa. Toki kehitys tuo mukanaan vakavia eettisiä huolenaiheita. Tärkeäksi nousee myös kysymys geneettisestä tasa-arvosta. Ensimmäisenä itseään pääsevät parantelemaan rikkaat. Tässäkään ei tosin ole mitään uutta. Eri sosiaaliryhmien väliset erot esimerkiksi elinajanodotteessa tai sairastuvuudessa ovat nykyiselläänkin valtavat kolmannen maailman ihmisistä puhumattakaan. Taloudellinen tasa-arvo on siis myös geneettisen tasa-arvon avain. Vakavaa pohdintaa herättää myös vanhempien mahdollisuus vaikuttaa syntymättömien lastensa ominaisuuksiin. Kokonaan estettävissä ei ”geeniyhteiskunnan” tulo ole, mutta sille pitää luoda pelisäännöt.

WE CAN DO IT

Kolmas kysymys liittyy ihmisen ja luonnon suhteeseen. Ketään ei pitäisi yllättää tieto, että kulttuurimme ja elämäntapamme on ympäristön kannalta täysin kestävä. Olemme matkalla kohti maailmanloppua ja tuomiopäivää, on viimeinen hetki kääntää kurssia 180 astetta, vaaditaan uhrauksia, jotta maailma pelastuu – näin ”kannustavasti” meitä on jo 40 vuotta ohjattu kohti ekologisempaa elämäntapaa.

Eryyisesti tässä on kunnostautunut edistyskriittinen vihreä liike, joka on ympäristötietoisuuden nousun myötä monissa maissa noussut huomattavaksi poliittiseksi voimaksi. Vihreiden sanoma on tyyli: ympäristön tila on poikkeuksetta huonontunut vuosikymmenestä toiseen, ja ilman perusteellisia muutoksia edessä on katastrofi. Uhrauksilla tämä katastrofi voidaan kuitenkin onneksi välttää. Meidän pitää vain luopua autoilusta, omakotitalosta, ulkomaanmatkoista, lihan syönnistä ja turpeen poltosta. Helpotusta on turha hakea fuusiovoimasta tai geeniteknologiasta, ilman teollisuuttakin olisi pärjättävä. Rousseaut mukailen vihreät haluavat kaavoittaa meidät ”takaisin radan varteen”. Sieltähän puoli Suomea 60-luvulla lähtikin, kehäkolmosen sisäpuolella oleviin betonilihiöihin, autoilemaan marketteihin ja maalle Saimaan rantaan.

Vihreille kuuluu kunnia ympäristöasioiden nostamisesta marginaalista politiikan keskiöön, mutta muuten keskiajan katolisesta kirkosta muistuttava tuomiopäivän retoriikka ei ole oikein tuottanut tulosta. Kaikista nöyryistä vakuuttelusta huolimatta ihmiset ovat nihkeitä luopumaan arjen pikku

mukavuuksistaan, edes helvetin kiirastulen edessä.

Jotain muuta siis tarvittaisiin, sillä ympäristöongelmat ovat todellisia, varsinkin seurauksiltaan kauaskantoisin ja elämäämme konkreettisesti vaikuttava ilmastonmuutos. Kenties positiivisia esimerkkejä menneisyydestä.

”Isoäitini sai pikkutyttönä Aurajoessa uudessaan pahan ihottuman, eikä ihme, sillä samaa vettä juoneet kanat kuolivat. Nykyään joen vesi on sameudestaan huolimatta harvinaisen puhdasta. Aikaisempi massiivinen vesistöjen saastuminen hoidettiin Suomessa kuntoon 1970-luvulla, 1980-luvun ”ilmastonmuutos” eli happosateet helpottivat puhdistustekniikan kehittymisen myötä, 1990-luvulla otsonikato saatiin kuriin kansainvälisellä sopimuksella.”

Ehkä meilläkin on tulevaisuus. Tarvitaan samanlaista edistysuskoa kuin kuulentojen aikaan. Ponnistelemme paremman tulevaisuuden puolesta, emme perikatoa välttääksemme. Teknologia tarjoaa välineet ja politiikka ratkaisut, kun niitä tosissaan haetaan. Ilmastonmuutoksen pysäyttäminen on mahdollista, aivan kuten kuulentokin oli. Se pitää vain päättää tehdä.

USKO KOETUKSELLA

Tärkein ja samalla vaikeimmin ennustettava tulevaisuuden tekijä on kuitenkin arvojen muutos. Mihin me tieteen ja tekno-

logian kehityksen keskellä uskomme? Työn merkityksen muutoksesta on jo puhuttu, kuten yhteisöllisyyden nousustakin. Megatrendien ja yhteiskunnallisten pohjavirtauksien perusteella voisikin vetää yhteen ns. pehmeiden arvojen nousun. Vapaa-aika, perhe, luonto ja turvallisuus eli yksinkertainen, kohtuullinen, hyvä elämä.

Näin tulevaisuuden enemmistö varmasti ajattelee. Hiljaisen enemmistön lisäksi ääntään korottavat myös ääripäät. Yhteiskunnallinen kahtiajako koskee yhä enemmän arvoja, elämäntapaa ja identiteettiä. Uusliberalismi ei ole kuollut. Itsekkydestä hyveen tekevä kilpailu ja kaikki käy -arvomaa- ilma säilyvät vetovoimaisina etenkin taloudellisen ja poliittisen eliitin keskuudessa. Toisaalta liberaali hegemonia saa vastaansa äänekkäämmän konservatismiin. Kilpailukykyajattelua ja itsekeskeisyyttä paetaan perhearvojen ja uskonnollisuuden värittämään pehmeään konservatismiin. Päätänsä on jo nostanut myös nationalismiin, rasismiin ja suvaitsemattomuuteen nojaava kova konservatismi.

Demokratiaa tehdään kuitenkin yhdessä. Demokratian tae on kansalainen, joka uskoo vaikutusmahdollisuuksiinsa. Äänekkäistä ääripäistä huolimatta me näemme tulevaisuudessa suomalaisten enemmistön rakentamassa kanssamme yhteisöllistä, ekologisesti kestäväää ja sosiaalisesti oikeudenmukaista yhteiskuntaa. Sanalla sanoen onnellista Suomea.

Kirjoittajat:

Aleksi Eskelinen (s. 1986)

on kuopiolainen valtiotieteiden ylioppilas, joka on ollut jo pienestä pitäen kiinnostunut yhteiskunnasta ja taloudesta. Helsingissä kansantaloustiedettä opiskeleva Aleksi on saanut keskustalaiset juuret verenperintönä. Isän puolelta hän on jo neljännen sukupolven keskustalainen kunnallispoliitikko. Äidin puolen karjalaiset sukujuuret istuvat nekin hyvin keskustalaisuuteen. Aleksi toimii tällä hetkellä Keskustanuorten varapuheenjohtajana.

Matias Hildén (s. 1987)

on pirkanmaalainen hallintotieteiden kandidaatti Pälkäneen kunnan Aitoosta. Matias työskentelee eduskunta-avustajana ja viettää muun ajan kesken olevien kunnallistalouden opintojen ja pubivisailun parissa. Hän on omien sanojensa mukaan ”äärikeskustalainen”.

Niklas Holmberg (s.1984)

on auralais-turkulainen valtiotieteiden maisteri ja Keskusta-aktiivi. Poliittiseen vaikuttamiseen maanviljelijä-isän ja sosiaalihoitaja-äidin poika päätyi poliittisen historian opintojen ja ylioppilaskunnan vaalien myötä.

Juha Iso-Aho (s. 1981)

on kotoisin Keski-Pohjanmaalta ja kirjoittajajoukon nestori. Ikä ja koti-seutu näkyvät väsyneenä huumorina ja realismin tuputtamisena porukan muutoin villiintyvään visiointiin. Entisenä Keskustan Opiskelijaliiton puheenjohtajana Juha on vieläkin hieman katkera siitä, ettei SYL:oon saatu hänen aikanaan keskustalaista puheenjohtajaa. Poliittikan kentällä häntä kiinnostavat ennen kaikkea koulutuspolitiikka sekä kansainvälinen politiikka. Juha työskentelee tällä hetkellä pääministerin erityisavustajana.

Matti Kuittinen (s.1981)

on syntynyt Pohjois-Karjalassa Tohmajärvellä, jossa hän on toiminut kunnanvaltuutettuna vuodesta 2005. Hän on täysin sinut maalaisuutensa kanssa. Koulutukseltaan Matti on yhteiskuntatieteiden maisteri, ja hän työskentelee tällä hetkellä Maaseudun Sivistysliitossa koulutussuunnittelijana. Talouspolitiikka, alueellisuus, lokaalisuus ja kuntapolitiikka sekä koulutuspolitiikka ovat Matin yhteiskunnallisia kiinnostuksen kohteita. Hän pitää syvällisistä keskusteluista ja kahvista maidolla. Matti on huolissaan kansakuntamme henkisestä tahtotilasta.

Antti Kurvinen (s.1986),

oikeustieteen yo, on Suomen Keskuksanuorten puheenjohtaja ja Kauhavan kaupunginvaltuutettu. Pohjalainen Antti on toiminut kuntapolitiikan lisäksi pienen ikänsä nuoriso- ja opiskelijapolitiikassa nuorisovaltuustosta yliopiston hallituksen kautta KOL:iin. Antti uskoo oikeudenmukaisuuteen, ihmisyyden kasvun mahdollisuuksiin ja alueellisesti ja sosiaalisesti eheään yhteiskuntaan yrittäjyydestä tinkimättä. Poliittikan näyttämön lisäksi Antin näkee teatterissa ja pesis-kentällä.

Eeva Kärkkäinen (s. 1989)

on helsinkiläistynyt savolainen. Kymmenlapsisen yrittäjä-taiteilijaperheen tyttö lähti 15-vuotiaana ilmaisutaidon lukioon pääkaupunkiin. Lukion ensimmäisellä luokalla Eeva vertaili puolueita toisiinsa koulutyön merkeissä, ja ihastui Keskustaan. Hän on tällä hetkellä muun muassa

Helsingin Keskustan varapuheenjohtaja ja Keskustanuorten liittohallituksen jäsen.

Carita Maisila (s. 1984)

on pääkaupunkiseudulle kotiutunut syvän vihreä keskustalainen, jonka juuret pysyvät tiukasti lounaissuomalaisessa rantakalliossa. Hallintotieteiden opinnot ovat loppusuoralla ja Kuntaliitossa tehtävän päivätyön lisäksi aikaa kuluu graduun ja nuor-keskustalaiseen vaikuttamiseen.

Puoluepolitiikkaan Caritan kiinnostus heräsi yläasteen yhteiskuntaopin tunneilla ja päädyttyään keskelle puna-vihreää yliopistopolitiikkaa keskustalaisuuden kokemus vahvistui kokous kokoukselta. Carita toimii tällä hetkellä Keskustanuorten varapuheenjohtajana.

Riikka Manner (s. 1981)

on Euroopan parlamentin jäsen. Maisterin tutkinnot Riikalla on yhteiskunta- ja kauppatieteistä. Keskustalaisuutta hän ei imenyt vielä äidinmaidossa, vaan suhde on tuoreempi. Tehtaiden juuressa kasvaneena hän huomasi, että keskustalainen arvomaailma tarjoaa raikkaan vaihtoehdon, jossa arvostetaan yksilön yritteliäisyyttä, alueiden tasa-arvoa ja järkipäätä vihreyttä. Riikka uskoo, että keskustalaisuudella ei ole annettavaa ainoastaan Suomelle vaan koko Euroopalle.

Jouni Pitkänen (s 1982)

on Taivalkoskella syntynyt ja myöhemmin oululaistunut tradenomi ja isä. Poliitiikkaa jo kymmenen vuotta harrastanut nuori mies ei ole perhe-taustaltaan maanviljelijä, vaan kepu-laiselle tyypillisesti poliittinen aktiivisuus polveutuu ministeri-isoiso-isän ja kuntapolitiikko-isän kautta. Keskustanuorten ex-varapuheenjohtaja ja puoluehallituksen jäsen työskentelee pankissa rahoituspäällikkönä ja vaikuttaa Oulun kunnallispolitiikassa.

Tuomo Puumala (s. 1982)

on ensimmäisen kauden kansanedustaja Kokkolasta ja tiedekunta-neuvoston kokousta vaille yhteiskuntatieteiden maisteri. Tuomon suhde Keskustaan on läheinen. Hän on aiemmin toiminut Keskustanuorten puheenjohtajana ja vaikuttaa tätä nykyä myös Keskustan varapuheenjohtajana. Poliitiikan tehtäväksi Tuomo kokee ihmisten välisen tasa-arvon ja oikeudenmukaisuuden lisäämisen. Hänen sappensa kiehahtaa silloin, kun nämä arvot eivät toteudu.

Kristiina Ruuskanen (s. 1982)

on valmistuneenko yhteiskuntatieteiden maisteri pääaineenaan sosiaalityö. Krisse on aina omannut tarpeen puuttua kaupunkilais-/maalais-/ihmisjärjellä asioihin, joissa hän näkee parannettavaa. Hänen mielestään sitoutumisessa ihmisyyttä, sivistystä ja oikeudenmukaisuutta korostavaan keskustalaisuuteen on kyse asuinpaikkaa tai mielikuvia suuremmasta asiasta. Krisse toimii Helsingin Keskustanuorten puheenjohtajana ja työskentelee Keskustanaisten pääsihteerinä sekä varapäivystäjänä Helsingin sosiaalipäivystyksessä.

Annika Saarikko (s.1983)

on varsinaissuomalaislähtöinen nuorkeskustalainen, joka kasvoi keskustalaisessa maaseutumaisemassa mutta valitsi puolueen itse. Turun yliopiston opintorekisteriin on kertynyt kasvatustiedettä, mediatutkimusta ja melkein gradu. Annika on myös pääkerttuna tunnettu alkioalaisten nuorten naisten Kerttu-verkoston puheenjohtaja. Sosiaali- ja terveysministerin erityisavustajana toimiva Annika kaipaa Keskustalle uutta alkua, aatepuheeseen lisälumoa ja tekemiseen iloa.

Jussi Sallinen (s. 1986)

on liperiläinen kunnanvaltuutettu, yhteiskuntatieteiden yo, opiskelijaaktiivi ja MYEL-vakuutettu. Innostus aktiiviseen toimintaan heräsi elämyspedagogiikasta, valistui historian tunneilla ja puhkesi kukkaan ylioppilaskunnassa. CV-merkintöihin kuuluumm. Opiskelijoiden Liikuntaliiton puheenjohtajuus ja Itä-Suomen yliopiston hallituksen jäsenyys.

Mikko Savola (s. 1981)

on lypsykarjatilan isäntä Ähtäristä. Koulutukseltaan hän on tradenomi. Maatalousyrittäjänä Mikko on ollut vuoden 2006 alusta, jolloin perheen tilalla tehtiin sukupolvenvaihdos. Keskustan toimintaan hän tuli mukaan vuonna 2000 Keskustanuorten kautta ja päätyi samana syksynä ehdokkaaksi kunnallisvaaleihin. Nyt Mikko on kolmannen kauden kaupunginvaltuutettu ja Ähtärin kaupunginvaltuuston puheenjohtaja. Hän on Keskustan Etelä-Pohjanmaan piirin varapuheenjohtaja ja Keskustan puoluevaltuuskunnan jäsen.

Tuomas Vanhanen (s.1982)

vietti lapsuutensa tuntureiden ja vapaana virtaavien lohijokien äärellä Kolarissa. Yrittäjä-isän ja perushoitaja-äidin poika sai kipinän poliittiseen osallisuuteen ylioppilaskunnastaan. Turun Keskustaopiskelijoiden innostava mutta haastava keskusteluseura loi kasvupohjan, jossa suhde Keskustaan saattoi turvallisesti syventyä ihastumisesta rakastumiseen. Parhaillaan hän luo huomisen Keskustaa Keskustanuorten poliittisena suunnittelijana.

Markus Ylimaa (s. 1989)

on valtiotieteiden ja teologian ylioppilas, joka toimii Keskustan Opiskelijaliiton varapuheenjohtajana. Kaupunkilaispoika kiinnostui yhteiskunnallisista asioista lukioiässä, ja todellinen kiinnostus vaikuttamista kohtaan heräsi yhteiskuntatieteellisten opintojen aloittamisen myötä.

Keskustalainen aatemaailma vastasi parhaiten ideologisesti latautuneen nuoren miehen yhteiskunnallista vakaumusta.

